

## Ra Xuua Nana ra Xuua, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra ra Jesucristo.

*Rá Ts'unt'ɥ Oja øt'e ngue fadi hanja Oja.*

<sup>1</sup> Nuna rá Ts'unt'ɥ Oja guehna øt'e ngue fadi hanja Oja na. Ya mi 'bɥ'mø mi nhohra ximhái. 'Dap'ɥ 'bɥhmí Oja, pɛ 'nɛhna Oja na. <sup>2</sup> Hante ngue di nhohra ximhái, ya rá n'youi Oja. <sup>3</sup> Go bi hoqui gátho yø cosa ja na, tengutho bá ne Oja ngue bi nja. Nu hangu yø cosa ja ya, hin'yɥ n'na ra cosa ngue hinxti hoqui. <sup>4</sup> Nuna go bádi unna 'da'yo te na. Guehna xojpa yø mmɥi yø ja'i ngue da bádi ndana majuaní. Nuna bádi unna 'da'yo te, tengutho n'na ra nyot'i ngue xojpa yø mmɥi yø ja'i. <sup>5</sup> Nu ra nyot'i di yorbɥ ja ra 'bɛxui, pɛ hingui hátra 'bɛxui di 'berpabi'a gui yot'i.

<sup>6</sup> Nuna Oja, bi mɛnhna n'na ra n'yohɥ ni hu ngue ra Xuua. <sup>7</sup> Bi mɛnhni ngue da xihyø ja'i te'o na da xojpa yø mmɥi yø ja'i. I nnepe ngue guehna da 'yɛc'ɛi gátho yø ja'i na. <sup>8</sup> Nuna ra Xuua, hinga guehna ja ngue da xojpa yø mmɥi yø ja'i na. Sinoque bi 'bɛnhni ngue da xihyø ja'i ndana da xojpa yø mmɥi yø ja'i. <sup>9</sup> Nuna bi zøcua ja ra ximhái, guehna majuaní ngue xojpa yø mmɥi gátho yø ja'i na.

<sup>10</sup> Nuna rá Ts'unt'ɥ Oja bi m'mɥcua ja ra ximhái. Madague'a ngue go bi hocra ximhái na, pɛ himbi bahyø ja'i te'o na. <sup>11</sup> Bi m'mɥp'ɥ ja rá hái, pɛ himbi

nu manho yø mmɛnguɥɥ. <sup>12</sup> Pɛ nuya to gä bi nu manho, 'nɛ bi 'yɛc'ɛi ngue guehna ra Yante na, guehya bi unna nt'ɛdi bi gohi ngue yø basi Oja ya. <sup>13</sup> Nu'a i gohi ngue yø basi Oja yø ja'i, himma 'da'yo 'bɥi tengutho ga 'bɥhyø basi yø ja'i, ogue dra ja'itho xtä nnepe ngue bi njap'ɥ. Sinoque guesɛ Oja bi ne bi 'yøt'e ngue yø basi yø ja'i.

<sup>14</sup> Nuna øt'e ngue fadi hanja Oja ya, bi nja'i na. Bi m'mɛcua dí 'bɥhmɥ. Pɛ dá nuhe ngue maguesɛ. Maguesɛ porque rá 'dants'unt'ɥ Oja. Gä majuaní te bi ma, 'nɛ hinha rá nzɛgui di mahyø ja'i. <sup>15</sup> Nuna ra Xuua, bi xihyø ja'i te'o na, bi 'yɛmbi:

—Nuna ya, guehna nmi mmangä m'mɛt'o naya. Porque ya xtä mangä ngue dí ɛna: “Nuna da ɛp'ɥ m'mɛfa, man'na tate na ngue nugä, porque hante ngue ga m'mɛcä, ya mi 'bɥhna”.

<sup>16</sup> Nu'a te gä badi uni, gä di tocagahɥ. Badi thijpatho rá mate badi uni hinha rá nzɛgui. <sup>17</sup> Conná nguehra Moisés bi fahrá ley Oja. Pɛ conná nguehra Jesucristo bi fahrá mate Oja, 'nɛ bi fahna ra hya majuaní. <sup>18</sup> Nuna Oja hijnjam'mø to di nnu na. Hønt'a rá 'dants'unt'ɥ Oja bí 'bɥp'ɥ bí 'bɥhjá Papá, go bi ma hanja Oja na.

*Ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya bi ma hanja na ra Jesucristo.*

<sup>19</sup> Nu'ɥ yø judío 'bet'o p'ɥ Jerusalén bi menhyø mmäcja bi me yø n'yohɥ ja yø 'bɛfi p'ɥ ja ra nija. Bi map'ɥ 'bɥhra Xuua ngue bá änni te'o. <sup>20</sup> Ra Xuua p'ɥya, njuantho bi ma, bi 'yɛna:

—Hinga guecä na ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi —bi 'yɛna.

<sup>21</sup> Mahømbi 'yännbɥya, bi 'yɛmbi:

—¿Pε te'o'i p'uya? ¿Ua gue gue'e na ra pøngahya Elías?

Mi dahra Xuua p'uya, bi 'yεmbi:

—Hinga guēcä.

Bi 'yänni mahøn'a p'uya, bi 'yεmbi:

—Masque gue'e na ra pøngahya ja ngue da εcua 'mø —bi 'yεmbi.

Bi 'yεna mahøn'a p'uya:

—Hin'na.

<sup>22</sup> Bi t'εmbuya:

—Pε ¿te'o'i p'uya? Damī xicje n'namhma ga haspahe ra hya'u to xpa mεnngahe. Damī ma te'o'i.

<sup>23</sup> Mi dahra Xuua, bi 'yεna:

—Go guēcä na bi mmanna pøngahya Isaiás ngue bi 'yεna: “Dī m'ma'a n'na nc'εi ngue nts'edi dī manna hya p'u ja ra dapo. Da 'yεna: Damī nsähü ya, porque ya ni ma da εp'u ra Hmu”, bi 'yεna.

<sup>24</sup> Nuya yø n'yohü bi ma bá nyauī ra Xuua, guehya yø m'menhni yø fariseo ya. <sup>25</sup> Mahømbi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Pε hanja ngue guí øtra nxixya 'mø ngue hinga gue'e na ra Cristo, ni xingrá Elías, ni xingrá pøngahya dí xi'i?

<sup>26</sup> Mi dahra Xuua, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugä dí øtra nxixya connä dehe. Pε nuua dí 'bähma, 'yo ua n'na nc'εi ngue hinguī fadi te'o.

<sup>27</sup> Nugä dá 'bet'o, pε nunä dí xi'ähü da εp'u m'mefa na. Man'na tate na ngue nugä. ¿Harü gue ga sacä tengu na?

<sup>28</sup> Gä guehya yø hya ja ua bi manna Xuua p'u ja ra hnini Betábara, man'na nguadi ra dathe Jordán mambi øtra nxixya.

*B̄i man̄na Xuua te'o na ra Jesús.*

<sup>29</sup> M̄i hyaxp̄aya, b̄i n̄u ra Xuua ngue mmap'̄u ra Jesús da z̄omp'̄u ha 'b̄ai. Bi xihȳo ja'̄i p'̄aya, bi 'ȳemb̄i:

—N̄una ra n'yoh̄u bá ε̄cua ya, guehna da hn̄opa 'b̄ot'e naya. Tengutho ra de'yo thop'̄u ja ra n̄ija ngue pa m'm̄ot'e, di njarb̄u na. Porque guehna bá p̄en'Oja na, ngue di hojpa ȳo ts'oqui ȳo ja'̄i 'b̄ai ḡá rá nḡani nx̄imh̄ai. <sup>30</sup> Guehna dá mm̄anḡá 'm̄o dí xi'ah̄u naya ngue dí ε̄na: “Nuḡá dá 'bet'o, p̄e bá ε̄p'̄u man'na ra n'yoh̄u t̄ate ngue nuḡá. Porque hante ngue ḡa m'm̄uc̄á, ya m̄i 'b̄uhna”. <sup>31</sup> Nuḡá xquet'a h̄inm̄i pac̄á te'o na t'ε̄mb̄i ra Cristo, p̄e bá 'benngui ngue ḡa xixyab̄i ȳo ja'̄i, 'n̄ε ḡa japi ḡátho ȳo judío ngue da bad̄i te'o na ra Cristo.

<sup>32</sup> Mah̄omb̄i 'ȳenna Xuua:

—Dá nuḡá ra Esp̄iritu Santo bí 'ȳε mah̄ets'i tengutho n'na ra paloma ngue bi z̄op'̄u 'b̄áhra Jesús ngue di n'youi. <sup>33</sup> Nuḡá tobe h̄inm̄i pac̄á te'o na ra Cristo, p̄e nu'm̄o m̄ambá 'benngui ngue ḡa xixyab̄i ȳo ja'̄i conn̄a dehe, Oja bi 'ȳεngui: “N̄una ra n'yoh̄u gui nnurpi ngue da z̄ohra Esp̄iritu Santo p'̄u ja rá ya, guehna da japȳo ja'̄i ngue di hatra ts'edi ra Esp̄iritu Santo na”, bi 'ȳεngui. <sup>34</sup> Nguna dá nuḡá ya, jan̄angue d̄adi jaḡa majuan̄i ngue guehna rá Ts'ant'̄u Oja na.

*Ȳo m̄udi x̄adi ra Jesús.*

<sup>35</sup> M̄i hyaxp̄aya, mah̄on'a 'b̄up'̄u ra Xuua n'youi yoho ȳo x̄adi. <sup>36</sup> Nu'm̄o m̄i n̄u ngue bi thop'̄u ra Jesús, ra Xuua bi 'ȳεna:

—Nuna bá εcua ya, guehna bá pen'Oja ngue da nopa 'bøt'e yø ja'i na, tengutho ra de'yo thop'ua ja ra nija ngue pa m'møt'e.

<sup>37</sup> Nuna ra hya bi manna Xuua, mi zä mi 'yø'ua yoho yø xädi, bi denna Jesús. <sup>38</sup> Ra Jesús bi nyεgui, bi nu ngue ni thenni. Bi 'yεmbya ni denni:

—¿Te guí hommi ya?

Nu'ua ni denni bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, ¿hapua guí säya?

<sup>39</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmähä, ga ut'au.

Bi me p'uya, bi 'yuti hapua säya. Nu'a ra ora'a, ya mmap'ua 'det'a xudi. Pe ja bá the'inde p'ua bi zøni.

<sup>40</sup> Nuna n'na nc'ei bi 'yøde te mmanna Xuua, bi denna Jesús, guehna ra Andre rá n'yohua ra Bedu na. <sup>41</sup> Nuna ra Andre 'bexpi ma bá honná n'yohua Bedu. Bi 'yεmbi:

—Dá tingä'be ra Mesías —bi 'yεmbi.

Nuna ra Mesías i nne da ma ngue guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi. <sup>42</sup> Nuna ra Andre p'uya, bi zixrá n'yohua p'ua 'bahra Jesús. Pe mi nu ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Gue'e grá Simu, rá ts'unt'ua'i ra Jonás. Nuya gdi hu ngue grá Cefas, 'nε gdi Bedu ya.

### *Ra Jesús bi zixra Lipe conna Natanael.*

<sup>43</sup> Mi hyaxp'uya, bi map'ua ja ra häi Galilea ra Jesús. Hante ngue da ma, bi nthui ra Lipe, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmep'ua ga mmagä ague Lipe.

<sup>44</sup> Nuna ra Lipe, ra mmengu p'ua ja ra hnini Bet-saida. Xquet'a ra mmengu p'ua na ra Andre 'nεhra

Bedu. <sup>45</sup> Nuna ra Lipe bi ma bá honna Natanael. Bi 'yemb̄i:

—Dá tingä'be na ra n'yoh<sub>u</sub> mmamp'<sub>u</sub> ja ra Maça Libro bi 'yotra Moisés da gue'<sub>u</sub> mi'da yø pøngahya. Guehna rá ts'ant'<sub>u</sub> ra José, nuna ra Jesús ra mmengu Nazaret.

<sup>46</sup> Mi dahra Natanael, bi 'yena:

—Xip'<sub>u</sub> Nazaret, ¿ua da zä da pømp'<sub>u</sub> n'na nc'ei ngue xtanho?

Bi 'yenna Lipe p'uya:

—Gue mmexa gui nnu.

<sup>47</sup> Mi nu ra Jesús ngue mmap'<sub>u</sub> ra Natanael da guarb<sub>u</sub> 'bui, bi 'yemb<sub>u</sub>ya:

—Ya gui nnuh<sub>u</sub> ya, bá εcua n'na ra judío ngue majuan̄i xanho te ga 'yo, 'nε h̄ingra fehn̄itho.

<sup>48</sup> Ra Natanael bi 'yännb<sub>u</sub>ya, bi 'yemb̄i:

—¿Hague go gn̄i paqūi?

Mi dahra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Conque nu'mø tobe h̄imman̄i zo'i ra Lipe ya, dí nnu'i 'mø gui 'bap'<sub>u</sub> 'bähra za ngue ra igo.

<sup>49</sup> Bi 'yenna Natanael:

—Ague grá xännbate, gue'e rá Ts'ant'<sub>u</sub>'i Oja. Gue'e rá dast'abi'i yø judío.

<sup>50</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Hønt'a gui 'yεc'εigui'a ya, ngue dí xi'i ngue dí nnu'i 'mø gui 'bap'<sub>u</sub> 'bähra igo ya. A nuyá, man'na xanhenni yø cosa gui nnu ya, para ngue man'na gdi pad̄i xanho te'ogä.

<sup>51</sup> Mahømbi 'yenna Jesús:

—Majuan̄i dí xi'ah<sub>u</sub>, gui nnuh<sub>u</sub> ngue da xohra c'amahets'i ya. Yø anxε Oja p'uya, ni ma ni 'yεp'<sub>u</sub> 'bähra N'yoh<sub>u</sub> bí 'yε mahets'i.

## 2

### *Bì nja n'na rá nthatì p'ua ja rá hnìni Caná.*

<sup>1</sup> Rá hyu pa p'uya, bì nja n'na rá nthatì p'ua ja rá hnìni Caná ngue rá häi Galilea. Xquet'a bì m'mup'ua ja rá nthatì rá mamá rá Jesús. <sup>2</sup> Xquet'a bì ma mambita rá Jesús conyø xädi, ngue bì map'ua ha bì nja rá nthatì. <sup>3</sup> Mì guahra vino p'uya, bi 'yεmbrá mamá rá Jesús:

—Bi guahra vino —bi 'yεmbi.

<sup>4</sup> Rá Jesús bi 'yεna:

—Ague mamá, ¿hanja ngue go guí xic'a ya? Porque tobe hinguì sōnna ora ngue tema hmεya ga øt'ä.

<sup>5</sup> Pε rá mamá rá Jesús bi 'yεmbyø ja'i nu'ua 'uite:

—Damì 'yøt'e te gä dä xi'ahua nu —bi 'yεmbi.

<sup>6</sup> Mì jap'ua 'dato yø mamohi ngue yø do. Gue'ua di usa yø judío'ua ngue po rá dehe ga nxu'yε yø ja'i. N'na ngu n'na'ua p'uya häti goho 'däte ogue n'na ciento litro rá dehe. <sup>7</sup> Rá Jesús bi 'yεmbyø 'uite:

—Damì 'yushua rá dehe ya yø mamohi ja ua —bi 'yεmbi.

Bi yuspaya. <sup>8</sup> Rá Jesús bi 'yεmbi mahøn'a:

—A nuyá, hyaspau zits'ua rá mmεnnigu ya, ngue da zä.

Bi hyaspabi p'uya. <sup>9</sup> Rá mmεnnigu p'uya, bi zä rá dehe ya xi gohi ngue rá vino. Pε hinguì padi ha bá tha rá vino. Nu'ua to bá ha rá dehe go padi hanja'ua. Rá mmεnnigu p'uya bi zohna novio. <sup>10</sup> Bi 'yεmbi:

—Gätho yø ja'i, rá mæditho di un'a rá vino xanho. Pε nu'ua to si rá vino 'mø ya bi zi xangu, ya di un'na rá vino hinga njuani p'uya. Pε nu'i, man'na gue go xcá pestho rá hoga vino ngue rá nzeui.

11 Nūna ya guehna rá madi ra milagro bá ørbu ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea ra Jesús. Ja bi nequi p'ua ngue maguesε ra Jesús. Nu'ua yø xädi p'uya, man'na bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na.

12 M'mefa p'uya, bi map'ua ja ra hnini Capernaum, ni n'youi rá mamá, co 'nehyø n'yohu, conyø xädi. Ja bá m'map'ua njammī pa p'uya.

*Rā Jesús bi 'yet'ua mi mpä p'ua thinnija.*

13 Ya xmanguerpatho di nsänngo yø judío ngue ra pascua. Rā Jesús bi ma Jerusalén. 14 Nup'ua thinnija p'uya, bi dimp'ua'ua mi pä yø ndani 'nehyø de'yo, 'nehyø paloma. Hup'ua ja yø nthuts'i'ua di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'ua ni 'yεhε. 15 Mi nu te jap'ua, bi fat'a n'na ra nthahi ra Jesús ngue bi hyøn'athi gätho'ua mi mpä p'ua thinnija. 'Da i mε yø de'yo 'nehyø ndani. Nu'ua madi pähyø mēnyu p'uya, bi c'uaspabi yø mēnyu, bi 'yennba yø mεxa. 16 Nu'ua yø mäpaloma p'uya, bi 'yεmbi:

—Damī jaciui ya te ja ua. 'Yo gui nnøpa täihu ua ja rá ngu mā Papágä.

17 Nu'ua yø xädi p'uya, bi zo yø mmui'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue εna: “Mā ga 'becä mā te ngue di nnu mansugä ni ngu”.

18 Nu'ua yø hmu yø judío p'uya, bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yεmbi:

—¿Tema milagro gui 'yurcahe n'namhma ga paçähe ngue'mø majuani Oja di 'da'i ra nt'edi'a te guí øt'e?

19 Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Damī hyømhmu häi ra njja ja ua, 'ne nhyu patho gda høcä mahøn'a.

20 Nu'ua yø hmu yø judío p'uya, bi 'yεmbi:



—Nyote mā'dato nje<sub>ya</sub> i nangra nija ja ua, 'nε go gui 'yεnā ngue nhyu patho gdi hoqui mahøn'a.

<sup>21</sup> Pε nu'a ra nija bi manā ra Jesús, gue'a rá do'yo bi mā ngue da thømmi. <sup>22</sup> Janangue nu'mø mi bennate p'ua bi ma nt'ägui ra Jesús, bi zo yø mmui yø xädi'a te xi xifi. Bi badi ngue majuanī nā ra hya mmanā Maça Libro p'uya, 'nε'a te xi manā Jesús.

### *Rā Jesús parpabi yø n'yomfēni yø ja'i.*

<sup>23</sup> Nunā ra Jesús ya 'bap'ua Jerusalén gā i nja ra ngo ngue ra pascua. Xangu yø ja'i bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo nā, porque nnu yø ja'i ngue hīnjonda zā da 'yøtyø milagro øtra Jesús. <sup>24</sup> Pε nunā ra Jesús hīndi unna mmui ya yø ja'i ya, porque gā patho te mbēnyø ja'i. <sup>25</sup> Hīmma hyoni to da xifi te ja rá n'yomfēni ra ja'i, porque pase te ja rá n'yomfēni n'na ra ja'i.

## 3

### *Rā Nicodemo bi nyai ra Jesús.*

<sup>1</sup> Bi m'm'a n'na ra n'yohua ngue ra fariseo ni hu ngue ra Nicodemo. Guehna n'na rá hmu yø judío nā. <sup>2</sup> Bi ma n'na xui nā ra Nicodemo bá nyai ra Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ague grā xännbate, dí pacähe ngue bá pen'na'i Oja ngue gui nxänngahe. Porque hīnjonda zā da 'yøtyø milagro gui øt'e ngue'mø hīngui n'youi Oja.

<sup>3</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuanī dí xi'i, ngue ra ja'i hīmma 'da'yo di m'mui, hīnda zā da zo rá 'yε Oja.

<sup>4</sup> Rā Nicodemo bi 'yänni ha ránja ra hya, bi 'yεmbi:

—Pe xina ra hya guí mma, ¿ha di njapi? ¿Ua da zä ngue ma'da'yo hõndi m'ma'a n'na ra daja'i? ¿Ua da zä hõnda yarbua ja rá mmui rá mamá ngue ma'da'yo da mi?

<sup>5</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'i, jatho ngue da ma maxixyabi ra ja'i connā dehe 'nēhra Espíritu Santo di unna 'da'yo te, janangue da zo rá 'yε Oja ra ja'i. <sup>6</sup> Numø ja bi mihra basi ra ja'itho rá papá, xquetho ngue ra ja'itho ra basi. Pe para ngue ma'da'yo di m'mahra ja'i, hõndra Espíritu Santo da zä da 'yøt'a. <sup>7</sup> Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'i. Gátho yø ja'i ja ngue ma'da'yo di m'mui. <sup>8</sup> Guí padí ngue ndap'ua bi zä 'yo ra ndahi, nup'ua go nne di ma. Guí øde ngue di hi, pe hinguí padí ha ni 'yεhe, ni xinguí padí ha ni ma. Njarbatho na ra Espíritu Santo di unna 'da'yo te ra ja'i ya, hĩndi nequi.

<sup>9</sup> Mi dahra Nicodemo, bi 'yεmbi:

—Hĩndi pacā hanja na ra hya guí mmanya.

<sup>10</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Go grá xännbate p'ua 'buhyø judío, 'nε hinguí pahna ra hya dí xi'i ya. <sup>11</sup> Majuani dí xi'i, dí mmangähe'a te dí pahme. Nuna te dí nnuhe, guehna dadi jahe majuani na. Pe hinguí εc'eiha te dí mmangähe. <sup>12</sup> Xi'mø ngue dí mmangä ya yø hya ja ngue di nja ua ja ra ximhäi, 'nε hinguí εc'εigaha, ¿goma gue'mø ga xi'ahua'a te bí ja mahets'i gui 'yεc'εigaha?

<sup>13</sup> Hĩnjon xpā mmengbua mahets'i, hĩnda hõndra N'yohua bí 'yε mahets'i da zä da mā te bí jap'ua, porque ja rá ngump'ua'a. <sup>14</sup> Nup'ua ja ra dapo, ra Moisés bi hoca n'na ra c'εya ngue ra t'εgui, bi 'bä'ma

n'na rā za bi 'yεts'i. Dī njarbatho rā N'yoh<sub>u</sub> bí 'yε mahεts'i ya, i ja ngue dā ma mā'bā'mi rā pont'i dī ncuat'i. <sup>15</sup> Ja dā thop'u, n'namhma ngue nū te'o gātho dā 'yεc'ei, hīndi m'mēdi, sinoque dī nja rā 'da'yo te para zantho.

*Nūna Oja dī mahyø ja'i 'b<sub>u</sub>cua ja rā ximhäi.*

<sup>16</sup> Janjuani ngue dī mā Oja yø ja'i 'b<sub>u</sub>cua ja rā ximhäi. Janangue bá pēnhua rá 'dants'ant'u ngue dā dū, n'namhma ngue nū to gā dā 'yεc'ei nā, hīndi m'mēdi, sinoque dī nja rā 'da'yo te para zantho. <sup>17</sup> Nūna Oja, hīmbi bēnhná Ts'ant'u ua ja rā ximhäi ngue dā mēnhnā castigo yø ja'i. Sinoque bá pēnhua ja rā ximhäi ngue dā yanyø ja'i.

<sup>18</sup> Nū to gā εc'ēibi rá Ts'ant'u Oja, ya hīnda ma rā castigo. Pε nūya yø ja'i hīngui εc'ei, ya dā ma rā castigo ngue hīngui εc'ēibi rá 'dants'ant'u Oja. <sup>19</sup> Porque rá Ts'ant'u Oja bá εcua ja rā ximhäi, a nūya yø ja'i hīngui εc'ei ya, gue'a dī ma māsentencia yø ja'i'a. Tengutho n'na rā nyot'i dī nεqui gātho yø cosa, njarbatho nāya, bi japi bi bahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui. Pε hīngui nnu manho yø ja'i nūya sifi ngue ja yø ts'oqui, porque xants'o te øt'e. <sup>20</sup> Nū to gā øtrā nts'o hīngui nnepe dā fādī te øt'e. Janangue hīngui nnu manho brá Ts'ant'u Oja, 'nε hīngui nne dā guarb<sub>u</sub> ha ya. <sup>21</sup> Pε nūya yø ja'i 'yo manho, cuarb<sub>u</sub> ha ya rá Ts'ant'u Oja. Porque nnepe dā fādī ngue gue'a rá pähä Oja ørpabi yø ja'i.

*Nūna rā Xuua bi 'yøtrā nxixya, høn'a mma hanja rā Jesús.*

<sup>22</sup> M'mēfa p'uya, bi mähä yø xādi rā Jesús, i mpa p'u ja rā häi Judea. Ja bá m'map'u njammī pa, ja bi ma māxixyabi p'u yø ja'i. <sup>23</sup> Nūna rā Xuua xquet'a

m̄i øtra nxixya p'ʉ ja ra häi Enón, ha d̄i ntøt'ui ra häi Salim, porque xangu yø dehe pop'ʉ. Ja bí ɛp'ʉ yø ja'i ngue di xixyabi. <sup>24</sup> Tobe him man̄i ma fädi ra Xuua 'mø m̄i nja naya.

<sup>25</sup> Nu 'da yø xädi ra Xuua, bi njun'mahyaui 'da yø judío ngue ndana man'na xanho ra nxixya øt'e.

<sup>26</sup> Bi ma da xihra Xuua p'ʉya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, nuna ra n'yohʉ gá man'a m'mɛt'o, guehna gá nyaui nʉ man'na nguadi ra dathe Jordán, nuya gä ni map'ʉ yø ja'i badi xixyabi ya.

<sup>27</sup> Bi 'yɛnna Xuua p'ʉya:

—Nuna Oja, ya xpá nzännbi n'na ngu n'na ndana gue'a tate ngue m̄i'da. <sup>28</sup> Ya gá 'yøsehʉ te dá mangä m'mɛt'o, ngue hinga guecä drá Cristo bá ɛx Oja ngue d̄i ndast'abi. Sinoque bí ma ma'bet'ogä hante ngue da ɛ'a. <sup>29</sup> Xi'mø ja ngue d̄i nthata n'na ra n'yohʉ, da ma ra hmute p'ʉ 'bahrá ndø. Nu'a rá amigo ra n'yohʉ p'ʉya, 'bäp'ʉ ngue øde te mma, di johya ngue ya da mɛ rá ndø ra hmute. Di njadä p'ʉya, dädi johya ngue d̄i ma yø ja'i p'ʉ 'bakra Jesús. <sup>30</sup> A nuna, man'na di bahyø ja'i ngue tate na, nugä man'na gdä cocä häi.

### *Bi manna Xuua ngue bí 'yɛ mahɛts'i ra Jesús.*

<sup>31</sup> Nuna bí 'yɛ mahɛts'i, tate na ngue gätho. A nu ra ja'i ngue ra mmengu ua ja ra ximhäi, ya ra mmengu ua'a, 'nɛ mmanyø cosa ja ua ja ra ximhäi. Pɛ nu'a bí 'yɛ mahɛts'i tate'a ngue gätho. <sup>32</sup> 'Nɛ i mma te bi nnu'p'ʉ mahɛts'i. Nu'a ra hya bi øde, gue'a mman'a. Pɛ hinjongui ɛc'ɛi na ra hya i mma. <sup>33</sup> Pɛ nuya yø ja'i bi 'yɛc'ɛi na ra hya na, guehya haxa njuani ngue majuan̄i te bi man'Oja conná

nguehna ra hya øde i hma. <sup>34</sup> Nuna ra Jesús bá pen'Oja, rá hya Oja mmanna. Hinha rá nzegui di hatra ts'edi ra Espiritu Santo ra Jesús. <sup>35</sup> Nuna ra Papá di mahrá Ts'unt'u, 'nε bi unná ts'edi ngue di manda'a te gā ja ya. <sup>36</sup> Nu ra ja'i da 'yεc'εibi rá Ts'unt'u Oja ja ra 'da'yo te para zantho. Pε nu'a hingu i εc'εibi rá Ts'unt'u Oja, hīndi nthēui ra 'da'yo te ra ja'i, sinoque gue'a ra castigo da ja Oja da zāui.

## 4

### *Ra Jesús bi nthēui n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria.*

<sup>1</sup> Bi bahyø fariseo ngue xangu yø xādi di petra Jesús, 'nε man'na xangu yø ja'i di xixyabi ngue ra Xuua. <sup>2</sup> Pε hingo di jase ra nxixya ra Jesús, sinoque gue'u yø xādi di xixyabi yø ja'i. <sup>3</sup> Mi bahra Jesús ngue ya fadi te øt'e, bá εp'u Judea ngue i ma Galilea.

<sup>4</sup> Mi ma p'uya, ja ngue dani nthop'u ja ra häi Samaria. <sup>5</sup> Ni ma da zømp'u ja ra hnini Sicar ngue ra häi Samaria, ja orbu n'na rá häi ra Jacob, nuna bi unná ts'unt'u José. <sup>6</sup> Nuna ra xequi na, jap'u n'na ra poso ngue t'εmbi bi hocra Jacob. Ra Jesús ya xpí yäp'u ja ra 'yu, bi mip'u ja ra poso. Ya 'dato nde'a ra ora'a. <sup>7</sup> Ya mi hup'u 'mø mi zø'a n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria, ni 'yεhra 'yai. Ra Jesús bi 'yεmbi:

—'Daqui ts'u ra dehe ga si —bi 'yεmbi.

<sup>8</sup> Ya xi map'u bí ja ra hnini yø xādi ra Jesús ngue da tanna hmε da zi. <sup>9</sup> Nu'u yø judío di nnu man'uui yø mmengu Samaria, janangue nu'mø mi 'yähra dehe ra Jesús, ra xisu bi 'yεmbi:

—¿Hanja? Nu'i grá judío, 'nε guí äcra dehe guí si. A nugä p'aya drá mmεngugä Samaria.

<sup>10</sup> Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gdi padī te di un'Oja ya, ogue gdi padī te'o na ä'i ra dehe da zi, nu'i p'aya guí 'yäcra dehe guí si. A nugä p'aya ga 'da'i ra dehe di unna 'da'yo te.

<sup>11</sup> Mī dahra xisu, bi 'yεmbi:

—Ague zi'ue, pε hin'yε te gdi 'yähra dehe ngue xanhyε ra poso. ¿Ha guí hya'a ra dehe di unna 'da'yo te guí 'daqui? <sup>12</sup> Nunā mā mboxitahε ra Jacob, bi zogahe na ra poso ja ua. Ja mī tuxua ra dehe mī si'a. Bi zi yø baši co 'nε'ε yø mbo'øni mī si, bi zi ra dehe. ¿Ua mā da'i ngue nu'a ya?

<sup>13</sup> Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu gätho yø ja'i da zi ra dehe ja ua, mahøndi ntuthe. <sup>14</sup> Pε nu ra ja'i da zi ra dehe ga ungä, hinjam'mø di ntuthe. Porque ra dehe dadī ungä, tengutho 'mø dí pøhra dehe mbo rá mmæi ra ja'i da zi ngue di unna 'da'yo te para zantho.

<sup>15</sup> Mī dahra xisu p'aya, bi 'yεmbi:

—Ague zi'ue, damī 'dajna ra dehe guí mma, n'namhma ngue ya hinni mantho ga ntuthegä. 'Nε ya hinni mantho ga ma εcä ra 'yai ua ja ra poso ja ua.

<sup>16</sup> Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ga 'yo, bá si ni damme, bá εcua p'aya.

<sup>17</sup> Mī dahra xisu p'aya, bi 'yεna:

—Hinjo'o mā damme.

Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a guí mmanya, majuanī'a ngue hinjo'o ni damme. <sup>18</sup> Porque ya rá cut'a ni damme xcá

m'məhmi. A nu'a guí 'bəhmi ya, h̄ingni ndø'a. Ja d̄i n̄equi p'əya ngue majuañi guí mma.

<sup>19</sup> Bi 'yenna xisu 'mø mi 'yøde te sifi:

—Ague zi'ue, nup'ə nná b̄engä, ɛna gue gue'e n'na rá p̄ongahya Oja. <sup>20</sup> Nuya ma mboxitagähe yø mm̄engu Samaria, mi thanne Oja ua ja ra nyuni ja ua. Pɛ nu'ah̄ə ngue gyø judíoḥə, guí ɛmhmə ngue nup'ə Jerusalén, gue'a rá x̄equi ja ngue d̄i nthanne Oja'a.

<sup>21</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami 'yɛc'ɛigui grá xisu, porque da 'yɛhra ora ngue gui thannehə rá Papá, pɛ himma hyoni guá ɛmhmə ua ja ra nyuni ja ua, ni x̄inga guerp'ə Jerusalén di ja ngue 'be guí mmähä. <sup>22</sup> Nu'ə yø mm̄engu Samaria h̄ingui p̄a Oja i thanne'ə. Pɛ yø judío i p̄a Oja i thanne. Porque Oja bi zänni ngue da p̄on'a n'na nc'ɛi rá judío ngue dra yante. <sup>23</sup> Pɛ da 'yɛhra pa, 'nɛ ya guehra ora ja p'əya, ngue nu'ə majuañi da danne rá Papá, pɛ gue majuañi ngue yø mm̄ai da ndanne. Guehna nnepra Papá da 'yøt'e te'o ngue da danne naya. <sup>24</sup> Nuna Oja, h̄indi n̄equi na ngue h̄in'yə rá do'yo. A nu'ə yø ja'i thanne Oja, pɛ gue majuañi ngue yø mm̄ai da ndanne.

<sup>25</sup> Mi dahra xisu p'əya, bi 'yɛna:

—Nugä dí pad̄i ngue ja ngue da ɛhra Cristo d̄i ndast'abi ua. Nu'mø bá ɛhna p'əya, go da ma xanho hanja gátho na.

<sup>26</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu'a rá Cristo guí mmanya, go guecä'a ya.

<sup>27</sup> M̄ente mman'a p'əya, bi zøhyø xädi. Di 'yøtho'ə p'əya ngue bi d̄imp'ə mi yaui n'na rá xisu rá Jesús. Pɛ h̄injombi 'yänni hanja te'bɛ'a mađi nxifi.

28 Nuna ra xisu p'uya, bi zop'u rá ts'øye, bi map'u ja rá hnini. Bá xihyø mmengu'u, bi 'yembi:

29 —Mmähä ga ma nu'u n'na ra ja'i bi xiqui te gätho xtá øt'e. Nthambenitho ngue guehna ra Cristo na.

30 Bi nexyø ja'i p'u ja ra hnini bi zomp'u bi 'bakra Jesús. 31 A nu'u yø xädi ra Jesús bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, dami nsihme ya.

32 Pe ra Jesús bi 'yena:

—Nugä jaga n'na ra cosa ga si. Nuna ra cosa na, hinguí pahmu na.

33 A nu'u yø xädi p'uya di n'yembi n'na ngu n'na:

—Rá nzequi 'bai to ya xa 'uini.

34 Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Entho dí sihmegä 'mø dí ørpabi rá pähä'a bá pengui, 'ne ga juarpabi rá 'befi bi 'daqui. 35 Gui emhma ngue mangoho zana di 'bedi di nja ra nsofo. Pe nugä dí xi'ahu, dami hyanthu yø ja'i bá eua. Hinni mantho ga huxhu ra pa, ya da 'yec'eigä yø ja'i. 36 Nu'a xofo da hyanná nzäbi. Di njarbutho ra ja'i di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä ya, xquet'a da hyanná nzäbi. A nu'u yø ja'i ec'eigä di nja ra 'da'yo te para zantho. Janangue nu'a to di du'mra hya, 'ne'a to di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä, 'da gui johyatho. 37 I t'en'a ra hma: “N'nan'yo'a tuhu, n'nan'yo'a xoqui”. 38 Nugä dí e'ahu ngue güi hathu ra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä. Pe gdi mähä p'u hapu ya xa tho'a n'na ra mamhya. Nu'a ra hya bi du'mi bi man'u, go güi hathu ra ts'edi yø ja'i na ra hya bi xifi.

39 Co nuna ra hya bi manna xisu, xangu yø mmengu Sicar ngue ra häi Samaria bi 'yec'ei ra



Jesús. Porque bi 'yɛnna xisu: “Bi xiqui te gätho xtá øt'e”, bi 'yɛna. <sup>40</sup> M̄i zøhya yø mmɛngu p'ɥa ja ra häi Samaria, bi xihra Jesús ngue di n'oxpɥa ha bí 'bui. Janangue bi m'map'ɥa nyo pa ra Jesús. <sup>41</sup> Xangu m̄i'da yø ja 'i bi 'yɛc'ɛi 'mø mi 'yø'a ra hya pønná ne ra Jesús. <sup>42</sup> Ya t'embra xisu p'ɥa:

—A nuya dí ɛc'ɛigähe ya, pɛ hinga hønt'a ra hya gá xicje nná ɛc'ɛigähe ya, sinoque ya dí øssehe ra hya mmanya. 'Nɛ dí pahme njuani ngue guehna ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi na, 'nɛ guehna ra yante ua ja ra ximhäi na.

*Ra Jesús bi 'yøthebi rá ts'unt'ɥa n'na ra n'yohɥa.*

<sup>43</sup> M̄i tho'a nyopa p'ɥa, bi thop'ɥa Samaria ra Jesús, i mpa p'ɥa ja ra häi Galilea. <sup>44</sup> Porque ya xi mansɛ ra Jesús ngue n'na rá pøngahya Oja hingui hnu mansu p'ɥa ja rá xɛqui bi m'mai. <sup>45</sup> Nu'mø mi zømp'ɥa Galilea, bi nu manho yø mmɛngu p'ɥa, porque 'nɛhya ya xi ma ra ts'ännigo ngue ra pascua bá njap'ɥa Jerusalén. Ya xi nup̄i te xi 'yørbɥa ja ra ngo.

<sup>46</sup> Bi mengra Jesús, i map'ɥa ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea, nup'ɥa bá øt'e ngue bi gohi ngue ra vino ra dehe. Nuna n'na ra n'yohɥa ngue ra mmɛngu Capernaum i ja rá 'bɛfi xanhɛts'i, di mpɛhm̄i ra gobierno. I si n'na rá ts'unt'ɥa mad̄i hyenni. <sup>47</sup> Nuna ra n'yohɥa p'ɥa bi 'yøde ngue ya bi zøp'ɥa Galilea ra Jesús, xp̄i 'yɛ'a Judea. Bi ma bá nu p'ɥa, bá apra mate ngue da ɛp'ɥa ja rá ngu da 'yøthebi rá ts'unt'ɥa, porque ya ja ngue da du. <sup>48</sup> Ra Jesús bi 'yɛna:

—Nu'mø ngue hingdi nnuhɥa yø milagro dí øt'ä, ya hingui 'yɛc'ɛigähe.

49 Nūna ra n'yohu p'uya bi 'yembra Jesús:

—Ague n'yø, 'yørcā ra mate mme nts'edi, 'nε da du mā ts'ant'ua.

50 Mī dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nī ma nī ngu ya. Nu nī ts'ant'ua guī mma, ya bi zā ya.

Nūna ra n'yohu p'uya bi 'yεc'ei te bi manna Jesús. Bi ma rá ngu. 51 Nu'mø nī ma da zønná ngu ra n'yohu p'uya, bi ma yø hmiqūi di c'at'ui, bi 'yembi:

—Ya bi zā nī ts'ant'ua —bi 'yembi.

52 Nūna ra n'yohu p'uya bi 'yänni tema ora bi zā. Bi t'embuya:

—Comma yoto nde mande bi bønna pa mi n'youi.

53 Bi bεn'a ra n'yohu p'uya ngue gue'a ra ora bi manna Jesús ngue ya bi zā nā rá ts'ant'ua mī u. Gätho'ua to 'bap'ua ja rá ngu p'uya, gā bi 'yεc'ei ra Jesús. 54 Ngūnā bi 'yø'r'mø mambá pengbu Judea ra Jesús. Ya rá yondi nā ra hmeya bi 'yørbu ja ra häi Galilea p'uya.

## 5

### *Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu tudyø gua.*

1 M'mefa p'uya, bi nsännigo yø judío. Janangue nūna ra Jesús bi ma Jerusalén. 2 Nup'ua Jerusalén pop'ua n'na ra dehe guī nhuti conna hya ngue ra ebreo “Betesda”. Pop'ua jonna goxthi guī nhuti ngue rá Goxthi yø Dε'yo. Ja jap'ua cat'a yø 'døscuangu di thesra dehe. 3 Nup'ua ja yø 'døscuangu ja 'bomp'ua xangu yø dārquēhi. 'Bomp'ua yø xädä, 'bomp'ua xannunts'i, 'bomp'ua tudyø gua. I tø'mi ngue di 'yanna dehe. 4 Porque njandyatho mi

sø'a n'na rā anxε ngue anna dehe p'ua po. Nu'a rā dārquēhī rá mudi da yurbu ja rā dehe 'mø bi 'yani, da zā ndana bi zā man'ua di hēmbi. <sup>5</sup> Mī 'bemp'ua n'na rā n'yohu ngue ya n'nāte mā'de'ma hyato njeya mādi hyenni. <sup>6</sup> Nu'mø mī nu rā Jesús ngue 'bemp'ua, bi badi ngue ya rá ya'atho yø pa mādi hyenni. Bi 'yānbūya, bi 'yēmbi:

—¿Ua guí nne da zā'i n'yø? —bi 'yēmbi.

<sup>7</sup> Mī dahra dārquēhī p'uya, bi 'yēna:

—Ague n'yø, hīnjo'o to di cūjhna ja rā dehe 'mø bi 'yani. N'na ndi ngu n'na ndi dí ena ngue ga cūnhna ja rā dehe 'mø bi 'yani, n'nan'yo'a nī 'bet'o.

<sup>8</sup> Bi 'yēmbra dārquēhī rā Jesús:

—Damī nanguí. Caxni fidi, nī ma.

<sup>9</sup> Bexque'a rā ora'a p'uya, bi zā rā dārquēhī. Bi gaxrá fidi, bī ma. Pe rā pa ngue rā ts'āya'a rā pa bī n'øthe rā Jesús. <sup>10</sup> Nūya yø hmu yø judío p'uya, bi 'yēmbra n'yohu mī'ua:

—Hīnda zā guí caxni fidi ya, porque rā ts'āya rā pa ja p'uya.

<sup>11</sup> Bi 'yēnna n'yohu p'uya:

—Nu'a rā n'yohu bi 'yøthegui, gue'a bi xiqui ngue ga caxmā fidi, ga mma.

<sup>12</sup> Bi t'ānbūya, t'ēmbi:

—¿Te'o na en'i guí caxni fidi, guí mma?

<sup>13</sup> Pe nūna rā n'yohu p'uya, hīngui padi te'o na xi 'yøthe, porque xangu yø jā'i 'yop'ua, 'nε ya xi ma rā Jesús. <sup>14</sup> M'mefa p'uya, nūna rā n'yohu xi 'yøthe rā Jesús bī nthēui p'ua ja rā nīja. Bi 'yēmbūya:

—Ya bi zā'i n'yø. Pe 'yo nīmantho guí øtra ts'oqui, n'namhma ngue hīm man'na guí mma man'ua.

15 Nu'mø mi 'yø'a te bi sihna ra n'yohu xi t'øthe, bi ma bá xipyø hmu yø judío ngue guehna ra Jesús xi 'yøthe. 16 Janangue bi mudi honnbabi rá gua ra Jesús, porque t'embí ngue di mpetho 'mø ra pa ngue ra ts'äya. 17 Pe ra Jesús bi 'yena:

—Da guehma Papágä di mpetho asta guehya, da guecä p'uya dadi mpefi.

18 Nuna ra hya na p'uya, guehna ga nne yø hmu yø judío ngue da hyo. Porque t'embí ngue hinga hondra pa ngue ra ts'äya hinguí supí, sinoque di upi ngue i mma ngue 'da'iguí Oja, ngue mma ngue Oja rá Papá.

*Bi 'yuhrá ts'edi rá Ts'unt'u Oja.*

19 Mí nya ra Jesús, bi 'yena:

—Majuani dí xi'ahu ngue rá Ts'unt'u Oja hinda zä te da jase. Tengutho nnurpi øtrá Papá, gue'a øt'a. Janangue nu'a te øtrá Papá, xquet'a gue'a øtrá Ts'unt'u'a. 20 Nuna ra Papá di mahrá Ts'unt'u 'ne uti te ga øt'e. A nuyá, man'na xta nhenni mi'da da 'yudi, asta gadi 'yøthohu 'mø gá nuhu. 21 Nuna ra Papá, øt'e ngue di bennate yø ánima. Njarbutho rá Ts'unt'u Oja ya, nu to da nepe di bennate, da 'yøt'e. 22 Nuna ra Papá hinjonni ja'i di sentencia na. Nu'a rá Ts'unt'u go bi unná ts'edi ngue go da zanna sentencia'a. 23 Porque nnepe ngue go da hnu mansu na rá Ts'unt'u, tengutho ga hnu mansu rá Papá. Nu'a hinguí nnu mansu brá Ts'unt'u Oja, ya himma juani ngue nnu mansu brá Papá bá penhni.

24 Majuani dí xi'ahu, nu ra ja'i ørpabi masu ra hya dí mmangä, 'ne ec'ei'a to bá pennguí, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra ja'i. Ya hinda ma ra castigo. Ya

bī mpommī rā sentencīa mī ja, ya ja rā 'da'yo te para zantho. <sup>25</sup> Mājuañi dí xi'ah̄, da 'yēhra ora dī nja te dī mma, 'nε ya da guehra ora ja p'uya. Nu yō ja'i 'b̄hya tengutho 'mø ya xandu, pε nu'mø bi 'yøhra hya mmanná Ts'unt'̄ Oja 'nε da 'yεc'εi, ya di t'unna 'da'yo te. <sup>26</sup> I ja rá ts'edi rā Papá ngue di unna 'da'yo te yō ja'i. Njarb̄tho rá Ts'unt'̄ ya, bi unna ts'edi ngue di unna 'da'yo te yō ja'i. <sup>27</sup> 'Nε bi unna ts'edi ngue go da zanna castigo'a, porque gue'a rā N'yoh̄ bí 'yε mahets'i'a. <sup>28</sup> 'Yo gadi 'yøtho na rā hya dí xi'ah̄. Porque da 'yēhra ora ngue nu'̄ xandu, da 'yø'mø bi zo'a rá Ts'unt'̄ Oja. <sup>29</sup> Da pømp'̄ da nt'āgui. Nu'̄ xa n'yo manho, di bennate ngue ma'da'yo dī m'm̄i. A nu'̄ xa n'yo mants'o, di bennate ngue da ma rā castigo.

*Bī nepe da bahyø ja'i ngue ja rá ts'edi rā Jesús.*

<sup>30</sup> Nugā hinda zā gā s̄nsε te gā øt'e. Gā øt'ä rā ts'ut'abi, pε gue ma'bejp̄gui. Nu te gā s̄nnä dī nja, gue'a dī nja'a, pε gue da gue'a nī 'yup'̄. Hinda zā gā s̄nsε te gā øt'e. Nu'a te nnumanho ma Papá bá penngui, gue'a gā øt'a. <sup>31</sup> Nu'mø dadi jase mājuañi te dī mmangä, 'yogui 'yεc'εigah̄ 'mø. <sup>32</sup> Pε 'b̄ hman'na di ja mājuañi te'ogä. 'Nε dí pacä ngue mājuañi te gā mmanna conná ngueque. <sup>33</sup> Conque gá 'yeth̄ to bá ørpa rā nt'anni rā Xuua. Nuna p'uya, nu'a te rā hya bá ma, gā mājuañi. <sup>34</sup> Pε nugā himma hyoni ngue toni ja'i di ja mājuañi te dī mmangä. Nu'a rā hya bī manna Xuua conná ngueque, gue'a dadi bēn'nah̄'a ya, n'namhma ngue gui 'yεc'εih̄ na rā hya na, 'nε guehna gdi nyamhm̄ na. <sup>35</sup> Nuna rā hya bī manna Xuua, tengutho n'na rā nyot'i ngue di petyø 'uε, ja gá

mpɛtiɬɬɬ p'ɬ bi nya'a. Gá johyahɬ n'na ts'ɬquits'ɬ  
 ngue te bi ma. <sup>36</sup> Pɛ nɔgä, nɔya yø hmɛya dí øt'e  
 ngue hɪnjondä zä dä 'yøt'e, guehya di ja majuanɪ  
 te dí mmangä ya. Nuna ra hya bi manna Xuua,  
 zits'ɬtho na. Nɔya yø hmɛya dí øt'ä, ma Papá di  
 'beɪpi ngue ngu'a ga øt'e. Ja di nɛqui p'ɬya ngue  
 majuanɪ bá pɛnngaguɪ ma Papá. <sup>37</sup> Nuna ma Papá  
 bá pɛnnguɪ, go di ja majuanɪ te dí mmangä na. 'Nɛ  
 hɪnga como quiera guí ørpahɬ ra hya na. Porque  
 hɪnjam'mø guí nnuhɬ na. <sup>38</sup> Pɛ nuna rá hya bá  
 pɛnhni, hɪnguɪ nne guí 'yøhmɬ. Porque hɪnguɪ nne  
 guí 'yɛc'ɛi te dí xi'ahɬ, 'nɛ nɔgä rá m'mɛnhnɪgä  
 ra Papá. <sup>39</sup> Nu'ahɬ gadi ja ndummuɪ gadi xähmɬ  
 ra Macá Libro guí cahɬ, porque ja guí nne guí  
 tímhmɬ p'ɬ hanja ngue ja na ra 'da'yo te para  
 zantho i ja. Conque nuna ra Macá Libro gadi  
 xähmɬ, nu'a to mmanna hya nt'ot'i p'ɬ, go guecä'a.  
<sup>40</sup> 'Nɛ hɪnguɪ nne guí 'yɛc'ɛigahɬ, n'namhmɬ ngue  
 di nja'ahɬ ra 'da'yo te.

<sup>41</sup> Nɔgä hɪndí honɪ to da 'yɛsqui. <sup>42</sup> Nɔgä dí padɪ  
 ngue hɪn gadi mahmɬ Oja. <sup>43</sup> Nɔgä, ma Papá bá  
 pɛnnguɪ, pɛ hɪnguɪ ɛc'ɛigahɬ. Nu'mø tonɪ n'yohɬ da  
 ɛhɛ ngue rá hyasɛ dä ma, man'na go guí ɛc'ɛihɬ'a  
 p'ɬya. <sup>44</sup> Hague dä nzä guí 'yɛc'ɛigahɬ ngue'mø  
 gadi nnu manhosɛ n'na ngu n'na'ahɬ, 'nɛ hɪnguɪ  
 honɪ ha dí nu manho'ahɬ Oja. <sup>45</sup> 'Yo guí ɛna ngue  
 go ga yap'ahɬ p'ɬ ha 'buhmɬ Papá. Nu'a, hɪn'na'a.  
 Nu'a di yap'ahɬ, gue'a ra Moisés guí ɛna ngue guí  
 nnøxɬ'a ya. <sup>46</sup> A nu'mø gdi ɛc'ɛihɬ na ra hya bi  
 manna Moisés, xquet'a 'nɛcä guí 'yɛc'ɛigahɬ 'mø.  
 Porque bi 'yotra hya p'ɬ ja ra libro ra Moisés ngue i  
 mma te'ogä. <sup>47</sup> Pɛ nu'mø hɪnguɪ ɛc'ɛihɬ na ra hya bi

'yotra Moisés, ¿hague da nzä gui 'yεc'εi te dí xi'ahü 'mø?

## 6

*Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cüt'a mahuahü ma'yohü.*

<sup>1</sup> M'mefa p'uya, nuna ra Jesús bi 'dasra zabi Galilea, nuna ja man'na rá thuhü, ni hü ngue Tiberias. <sup>2</sup> Xandøngu yø ja'i bi denni, porque nnu yø ja'i ngue øthe yø dārquēhi. <sup>3</sup> Bi map'ü bí ja n'na ra nyuni ra Jesús, ja i mmihmi p'ü yø xädi. <sup>4</sup> Ya xma nguerpætho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. <sup>5</sup> Mi nü ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i mmap'ü ni denni, bi 'yεmbrä Lipe p'uya:

—¿Harü gä tämhü ra thuhmε da zi ya yø ja'i bá εcua ya?

<sup>6</sup> Nguna bi xifi, porque nne da nü te da manna Lipe. A nuna ra Jesús ya padj te ja ngue da 'yøt'e. <sup>7</sup> Pε ra Lipe bi 'yεnä:

—Nu'mø ngue da thänna thuhmε'a te di mporta yo ciento ma pa ra nzäbi, händi zädi ngue da zi 'da'i zits'ü yø ja'i.

<sup>8</sup> Nuna n'na nc'εi yø xädi ra Jesús, guehna ra Andre rá n'yohü ra Bedu. Bi 'yεnä:

<sup>9</sup> —'Bucua n'na ra ts'ant'ü hä cüt'a yø thuhmε 'nε yoho yø hua. Pε harü gue da goxna, xandøngu yø ja'i 'bucua —bi 'yεmbi.

<sup>10</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεnä:

—Damj xihmü yø ja'i ngue gä da mi.

Comma cüt'a mahuahü yø ja'i bi mip'ü ja ra 'batha. <sup>11</sup> Nuna ra Jesús bi hyan'ü cüt'a yø thuhmε, bí ja mammadi Oja. M'mefa p'uya, bi unyø xädi

ngue di darpi gätho yø ja'i da zi p'ua hud̄i. Xquet'a ngut'atho yø hua bi darpa<sub>bi</sub> yø ja'i da za. Bi nsahua yø ja'i hont'a hangū bi ne bi za. <sup>12</sup> Nu'mø mi nniya yø ja'i, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Dami petha yø thuhmε bi bongui, n'namhma ngue h̄inte di n'antho.

<sup>13</sup> Cut'a nthuhmε bi ma nseni ngue bi zi yø ja'i. Nu'ua bi bongui, 'dε'ma yo canasta yø thuhmε bi bongui. <sup>14</sup> Mi nu yø ja'i ra milagro bi 'yøtra Jesús, bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Majuani ngue guehna rá pøngahya Oja mí ja ngue da εcua ja ra ximhäi na.

<sup>15</sup> Bi zänyø ja'i p'uya ngue xta nzixra Jesús, xti japa nts'edi ngue di ndast'abi. Pe nu'mø mi bad̄i te sänyø ja'i p'uya, bi zop'ua yø ja'i ra Jesús, bi ma mayá ra nyuni.

*Bi n'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.*

<sup>16</sup> Nu'mø mi dähra nde, nu'ua yø xädi ra Jesús bi map'ua brá ja ra zabi. <sup>17</sup> Pe ra Jesús h̄inni zorpua 'b̄ahyø xädi, 'nε ya bi nxui. Nu'ua yø xädi p'uya, bi yat'a n'na ra barco, bi ma ngue di 'dasra dehe da zømp'ua ja ra hn̄ini Capernaum. <sup>18</sup> Bi m̄adi bi n'yo n'na ra ndønthi p'uya, bi nangyø funthe. <sup>19</sup> Nu'mø mi n'yo'a cut'a o 'dato kilómetro p'ua ja ra dehe, bi nu p'uya ngue mmap'ua ra Jesús da guatra barco, ní 'yo maxøts'e ra dehe. Bi nsu'ua yø xädi p'uya. <sup>20</sup> Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Go guecä. Oguí suh̄a —bi 'yεmbi.

<sup>21</sup> Nu'ua yø xädi p'uya, ra ndi johya ngue ya mmap'ua ra Jesús, da zømp'ua ja ra barco. N'na zihmantho bi zøn'a nnenguī hapua man̄i ma p'uya.

*Yø ja'i εmmεi honna Jesús.*



22 Mī hyaxp̄uya, n̄uya yø ja'ī xp̄i gop'ᵂ mān'na nguadi rā dehe ya p̄adi ngue hōnda n'na rā barco mī jap'ᵂ, gue'a bi 'yo yø xādi rā Jesús. P̄e rā Jesús bá cohi. 23 Ya h̄imma ya'atho p'ᵂya, bi zø hm̄i'da yø barco bá n̄xp̄ᵂ ja rā hn̄ini Tiberias, bi zøp'ᵂ ja rā x̄equi bi ja m̄ammadi Oja 'mø bi 'uinyø ja'ī. 24 N̄uya yø ja'ī ya, mī nū ngue h̄injo'o p'ᵂ rā Jesús, nī x̄inga guehyø xādi di 'b̄ap'ᵂ. Bi 'yo'ᵂ yø barco bi zø p'ᵂya, bī ma dā homp'ᵂ Capernaum.

*N̄una rā Jesús, guehna rā hm̄e di unna 'da'yo te na.*

25 Mī zøm mān'na nguadi rā zabi yø ja'ī p'ᵂya, ja nī d̄imp'ᵂ rā Jesús. Bi 'yānb̄ya, bi 'ȳemb̄i:

—Ague gr̄á xānb̄ate, ¿ha bī nja guí s̄ocua ya?

26 Mī dahra Jesús, bi 'ȳembyø ja'ī:

—Majuani dí xi'ah̄ᵂ, guí honj̄ᵂ ya, porque ngue gá ns̄ihm̄e 'n̄e gá n̄iyah̄ᵂ. H̄ingue masque gn̄i hyonj̄ᵂ ngue di t̄inn̄i mm̄aih̄ᵂ hanja ya yø hm̄eya dí øt'e. 27 'Yo 'be go gadi ja ndum̄m̄i ha gdi t̄imhm̄'a rā hm̄e dā thoguī. Sinoque dam̄i ja ndum̄m̄i ha gdi t̄imhm̄'a rā hm̄e dī nja para zan̄tho, n̄una guehna di 'da'ah̄ᵂ rā 'da'yo te na. N̄una guehna rā hm̄e di 'da'ah̄ᵂ rā N'yoh̄ᵂ bí 'ȳe mah̄ets'i n̄a. Porque n̄una Oja rā Papá, guehna bi 'dacā rā ts'edi ngue ngu'a gā øt'e.

28 Bi t'ānb̄ya, bi t'̄emb̄i:

—¿Te 'be'a ja ngue gā øt'āhe p'ᵂya para ngue dā n̄umanho Oja ya yø hya nneque gā øt'āhe?

29 Mī dahra Jesús, bi 'ȳena:

—Nū'a rā hya nne Oja guí 'yøth̄ᵂ, gue'a ngue guí 'ȳec'̄ih̄'a to bá p̄enh̄ni.

30 Bi t'̄emb̄ya:

—¿Tema hmεya gui 'yøt'e ga nnugähe, n'namhma ja ga εc'εi'ähe p'ua? ¿Te 'bε'a da zä gui 'yøt'e?  
 31 Conque ma mboxitah, bá nsihmε p'ua bí ja ra dapo, tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro ngue εna: “Nuna ra Moisés bi unyø ja'i ra hmε bí 'yε mahεts'i”, i εna hya.

32 Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—Majuani dí xi'ah, nuna ra Moisés hingo bi unna hmε bí 'yε mahεts'i na, sinoque guehna ma Papágä bi un'a. 'Nε guehna majuani ngue di 'da'ah ra hmε bí 'yε mahεts'i na. 33 Porque nu'a ra hmε di un'Oja, gue'a bí 'yε mahεts'i'a, guehna di unna 'da'yo te yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi.

34 Bi t'εmbuya:

—Ague grá hmu, zant'a gui 'dacje na ra hmε gui mmam'mø.

35 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugä guecä'a ra hmε di unna 'da'yo te. Nu ra ja'i da denngagui, hinjam'mø di ntuma nthuh. Nu'a da 'yεc'εigui, hinjam'mø di ntuthe. 36 Pe ya dí xi'ah ngue hinguí εc'εigah, madague'a gui nuh te dí øt'e. 37 Nu'ua yø ja'i bi dácä ra Papá tenngä'ua. Nu'ua to tenngui, hinjonda 'yεmbi: “Yo gui tenngui”. 38 Porque himbi 'benngä mahεts'i ngue da gue'a te ma pähäε ga øt'e, sinoque dá εhe ngue ga ørpabi rá pähä'a to bá penngui. 39 Pe nu'a te rá pähä ma Papá bá penngui, i nne'a ngue nu'ua yø ja'i bi däqui, hinjondi m'medi, sinoque ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa rá nεgui. 40 Nu'a te rá pähä'a to bá penngui, guehna ngue di nja ra 'da'yo te para zantho te'o Gä da badí te'o'a rá Ts'ant'ua Oja 'nε da

'yεc'εi. Nūgä gā øt'e ngue di bεnnate 'mø rā pa rá nzeḡui.

<sup>41</sup> Gue'a gā nzəhyø judío nā rā hyā bī mānna Jesús, di ʷpī ngue bī 'yεnā: “Go guecä'a rā hmε bī 'yε māhεts'i”. <sup>42</sup> Dī n'yεmbəya:

—¿Ua hīngā guehnā rā Jesús, rá ts'ənt'ə rā José nā? A nūjə p'əya, dí pəhmə rá papá 'nəhrā mamá nā. ¿Hanja ngue εnā ngue bī 'yε māhεts'i 'mø?

<sup>43</sup> Mī nya rā Jesús, bi 'yεnā:

—'Yo nīmantho guí nemhyahə. <sup>44</sup> Nū'mø hīnna ngue hrā Papá bá pεnngui dā 'yøt'e ngue dī ntetyø ja'i, ya hīnjondā dεnngui. Pε nū'ə tεnngui, nūgä gā øt'e ngue di bεnnate 'mø rā pa rá nzeḡui. <sup>45</sup> Nūnā rā hyā nt'ot'i p'ə ja yø libro bī 'yotyø pøngahya Oja, i εnā: “Nūnā Oja, dā 'yøt'e ngue dā bahyø ja'i hanja nā”. Janāngue nuyá, nū to gä øde te mmanā Papá, 'nε dā 'yεt'a mmai rā hyā xānbabi, gue'ə tεnngä'ə.

<sup>46</sup> Hīngue masque to ya xpá nnu'a rā Papá. Sinoque nū'a bī 'yεp'ə 'bə Oja, gue'a go pa'a.

<sup>47</sup> Majuanī dí xi'ahə, ngue nuyā yø ja'i εc'εigä ya, ya ja rā 'da'yo te para zāntho. <sup>48</sup> Go guecä'a rā hmε di unna 'da'yo te. <sup>49</sup> Conque nū mā mboxitahə p'ə ja rā dapo, bi zi n'na rā hmε bī 'yε māhεts'i. Pε hīmbi m'mai para zāntho, sinoque bi dū dam'mεfa. <sup>50</sup> Pε nūnā rā hmε dí mmangä, guehnā bī 'yε māhεts'i nā. Nū to dā zi nā rā hmε nāya, ya hīnda dū.

<sup>51</sup> Nūgä guecä'a rā hmε bī 'yε māhεts'i, madague'a drā ja'igä. Nū to dā zi nā rā hmε nā, dī m'mai para zāntho. Nū'a rā hmε gā ungä p'əya, guehnā mā do'yogä nā. Dādī ungä mā do'yo para ngue dī nja rā 'da'yo te yø ja'i 'bucua ja rā ximhäi.

<sup>52</sup> Dī njun'mahyase yø judío p'əya, dī n'yεmbi:

—¿Pε ua da zä di 'dacj<sub>u</sub> rá ngø 'mø ngue ga sahu?  
—di n'yεmbi.

<sup>53</sup> Mi nya ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ah<sub>u</sub>, jatho ngue gui saph<sub>u</sub> rá ngø ra N'yoh<sub>u</sub> bí 'yε mahεts'i, 'nε gui siph<sub>u</sub> rá ji, n'namhma ngue di nja'ah<sub>u</sub> ra 'da'yo te. <sup>54</sup> Nu'a da zacä ma ngø 'nε da zicä ma ji, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra ja'i. 'Nε ga øt'e ngue di bεnnate 'mø ra pa rá nεgui. <sup>55</sup> Porque ma ngøgä, majuani ngue guehna nno<sub>pa</sub> nts'ihmε yø ja'i na. Ma jigä p'aya, gue'a gui thocra duthε yø ja'i'a. <sup>56</sup> Nu ra ja'i da zacä ma ngø 'nε da zicä ma ji, guehna di n'yogä'be na. <sup>57</sup> Nu'a ma Papá i 'bui, 'nε dí 'bucä conná ngue'a. Nuna ma Papá bá penngui para ngue ga japi di m'mui te'o da zacä ma ngø. <sup>58</sup> Janangue ja n'na ra hmε bí 'yε mahεts'i ngue di unna 'da'yo te para zantho. Nuna ra hmε na, hinga ngu'a ra hmε bi zi'ü ma mboxitah<sub>u</sub> 'nε siempre bi du dam'mefa.

<sup>59</sup> Nuna ra Jesús, nguna ra hya bi xänbä yø ja'i bi mpeti p'ü ja ra nija Capernaum.

*Ra Jesús bi manyø hya ngue ra te para zantho.*

<sup>60</sup> Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi nxänbäte ra Jesús, nu'ü yø ja'i tennb<sub>u</sub> ni ma, xangu bi 'yεna:

—Nuna ra hya mmanya, xanhennitho di fahna. ¿Hague da mba'a n'na'a te mmanu?

<sup>61</sup> Bi bahra Jesús ngue di njun'mahya yø ja'i co nuna ra hya bi ma. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Ua gui mbøcueh<sub>u</sub> guehna ra hya naya?

<sup>62</sup> ¿Tegue ngu gui mbεmh<sub>u</sub> 'mø gui nnuh<sub>u</sub> ra N'yoh<sub>u</sub> bí 'yε mahεts'i ngue hōnda mengui di map'ü bí 'yεhε? <sup>63</sup> Hōnse ra Espíritu Santo di unna 'da'yo te. Nuna ra hya dí xi'ah<sub>u</sub> ya, i nne da ma ngue gui

'yɛc'ɛigah, hingue dí ɛn'ah ngue gui saju. <sup>64</sup> Pɛ nuya 'bɛ i'da ngue hinguɛ ɛc'ɛigah.

Bi manna nguna ra Jesús, ngue ya m'met'o mi padɛ ndana gue'a hinguɛ ɛc'ɛi, 'nɛ padɛ te'o ja ngue di dā. <sup>65</sup> Bi 'yɛmbɛya:

—Janangue ya xtá xi'ah m'met'o ngue nu'mø hinna ngue hra Papá da 'yøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya hinjonda dennguɛ.

<sup>66</sup> 'Bexpi mɛdi bi go'a nxatha xangu yø ja'i mi tenna Jesús. Bi zop'ɛ p'ɛya, ya hinga 'dap'ɛ n'youi.

<sup>67</sup> Nuna ra Jesús bi 'yanya 'dɛ'ma yoho yø xádi, bi 'yɛmbi:

—¿Ua xquet'a guɛ nne guɛ 'yøthɛ tengutho øtyø ja'i ngue hɛgä p'ɛ?

<sup>68</sup> Bi dahra Bɛdu p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, hinjon man'na da zä ga tennahe. Nuna ra hya guɛ mma, ra hya ngue ra 'da'yo te para zantho na. <sup>69</sup> A nugähe p'ɛya, dí ɛc'ɛigähe 'nɛ dí pahme ngue rá Ts'ant'ɛ'i Oja.

<sup>70</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø xádi:

—Nugä go dá huan'nah m'ɛ'ma yo nc'ɛi. A nuna n'na nc'ɛi ngue'ah ya, rá pähä ra zithu ørpe.

<sup>71</sup> Ra Jesús bi manna ra hya na, pɛ nuna bi ma, guehna ra Judas Iscariote rá ts'ant'ɛ ra Simu na. Porque ra Judas guehna ja ngue di dā ra Jesús, 'nɛ guehna n'na nc'ɛi'ɛ 'dɛ'ma yoho yø xádi na.

## 7

### *Ni xinga gue'ɛ yø cu ra Jesús di ɛc'ɛi.*

<sup>1</sup> M'mɛfa na ra hya na p'ɛya, bi n'yop'ɛ ja yø xɛqui ngue ra häi Galilea ra Jesús. Pɛ hinguɛ nne da n'yop'ɛ ja ra häi Judea porque nne di nhote yø hmu

yø judío. <sup>2</sup> Ya xma nguerpætho di nsännigo yø judío nguehna ra ngo mañoqui yø ngumpaxi. <sup>3</sup> Nu'ua yø cu ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue n'nadua guí 'bæi? Dami pøngua ni ma Judea, n'namhma ngue 'nε'ua yø ja'i εc'εi'i p'ua, da nu te guí øt'e. <sup>4</sup> Nu ra ja'i nne ngue da fadi te ga 'yo, hinga nt'aguitho da 'yøt'a te øt'e. Ya guí øtya tengu ya, pε gue da badi gätho yø ja'i na te guí øt'e.

<sup>5</sup> Nguna bi xifi porque ni xinga gue'ua yø cu di εc'εi. <sup>6</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Tobe hinguí sønna ora ga mmagä p'ua guí xicui. Pε nu'ahua, hønt'a goma ora sä ngue guí mmähä. <sup>7</sup> Nu'ahua, hinguí nnu man'ua'ahua yø ja'i. Pε nugä nnu man'ugä yø ja'i, porque dadi jagä majuaní ngue xants'o te ga 'yo yø ja'i. <sup>8</sup> Ni mähä ra ngo ya. Nugä hinga mma porque tobe hinguí sønna ora ga mmagä p'ua.

<sup>9</sup> Mi juadi bi xihyø ja'i na ra hya na p'uya, bá cop'ua Galilea ra Jesús.

*Ra Jesús ya 'bap'ua ha bi nsännigo yø judío.*

<sup>10</sup> Mi juadi bi ma ra ts'ännigo yø cu ra Jesús, xquet'a 'nεεε ra Jesús bi ma ra ts'ännigo. Bi 'yøt'e ngue hinguí pahyø ja'i ngue 'yop'ua, ya mme nt'aguitho ga 'yo. <sup>11</sup> Nuya yø hmu yø judío homp'ua ja ra ngo ngue'mø di 'yop'ua ra Jesús. Di n'yεmbi:

—¿Haru 'bua ra n'yohua'a? —di n'yεmbi.

<sup>12</sup> Nup'ua ha 'buhyø ja'i, xangu to di c'a na ra Jesús. 'Bu i'da εna: “Ra hoga n'yohua'a n'yø”. Pε mi'da p'uya i εna: “¿Tegue dra hoga n'yohua na 'mø, hante gue hätyø ja'i”, i εna. <sup>13</sup> Pε nuya yø ja'i nnu manho ra Jesús, hinguí nnepe da fadi ngue nnu manho, porque supyø hmu yø judío.

14 Comma emade ra ngo 'mø mi yurbu ja ra nija ra Jesús ngue bi nxänbäte. 15 Nu'u yø judío, di 'yøtho'a te ra hya mmana Jesús, di n'yembí:

—¿Haru go bá ha'a ra hya mmana? 'Nε hīndí nnuhu ngue xta mma ra xādi.

16 Mī dahra Jesús, bi 'yembí:

—Nuna ra hya dí xänbategä, hīmma hyasegä na. Nu'a bá penngui, go rá hya'a. 17 Nu'mø to da ne da 'yørpabi rá pähä Oja, guehna da bahna ngue'mø ní 'yēp'u 'bu Oja na ra hya dí xänbäte, ogue ma hyase dí mma. 18 Nu ra ja'i ngue rá hyase mma, ga 'yøt'e ngue da nu manhose yø ja'i. Pe nu'a di ja ndummai ngue da hnu manho'a to bá penhni, guehna majuaní ra hya mmana. 'Nε hīn tema fehni da thinnbi.

19 ¿Ua hīmma juani ngue bi 'da'ahu ra ley ra Moisés? Conque nu'a ra ley'a, hīnjongui pōni ngue gdi εc'ēih'u ya yø hya mman'a. ¿Hanja ngue guí nne guí hyoju, guí εnjū ngue hīndí εc'ēigä te mmamp'u ja ra ley?

20 Mī dahyø ja'i p'uya, bi 'yembí:

—Ra ts'onthi guí n'youi ya. ¿Te'o guí εna ngue nne da hyo'i?

21 Mī dahra Jesús, bi 'yembí:

—Hōnda n'na ra hya dá øt'ä 'mø ra pa ngue ra ts'äya, 'nε gä gadi 'yøthohu. 22 Nuna ra Moisés, bi zoc'ahu n'na ra hmēpya, ni hu ngue ra circuncisión, madague'a hingo bi fut'a, sinoque gue'u yø mboxita bi futi. Jananguē njap'u guí mmēpyahu yø ts'ant'u 'mø bi m'mui, madague'a di tocabi ra pa ngue ra ts'äya, pe ngutho guí mmēpyahu. 23 A nuyá, para ngue hīngui 'dasthoh'a te mmana ley bi

'yotra Moisés, guí mmεpyahε n'na ra ts'unt'u 'mø bī m'mui, maḍague'a ra pa ngue ra ts'äya. ¿Hanja ngue guí sacjε ngue dá øthegä n'na ra n'yohε 'mø ra pa ngue ra ts'äya 'mø? <sup>24</sup> 'Yo høntho guí nnuhε n'na ra cosa sä 'bexqui haχhε ra güenda. Nu'mø guí nne gui hyaxhε ra güenda, pε 'bet'o nmajuani gdi paḍi hanja'a te guí mmamhmε.

*Bī ma hapε ra mmεngu ra Jesús.*

<sup>25</sup> Bī mudi di n'yänni 'da'u yø mmεngu Jerusalén, di n'yεmbi:

—¿Ua hinga guehna nthoni ngue da tho na 'mø?

<sup>26</sup> Pε ya 'buhnε ya, ya yahε yø ja'i 'nε hinte xifi. ¿Ua di εc'ei yø ts'ut'abi ngue da guehna ra Cristo na 'mø? <sup>27</sup> Pε dí pahmε hapε ra mmεngu na. A nu'mø bá ε'a ra Cristo, hinjonda baḍi ha di 'yε'a.

<sup>28</sup> Nup'ε ja ra nija mi xännbate ra Jesús, mi 'yøde te mmanyø ja'i. Bi ts'edi bi 'yεmbi:

—Ya guí εna ngue guí pahmε ha dá εcä. Pε himma partesε ngue dá εcä. Sinoque dá εcä ngue nuna majuanī Oja i 'bui, guehna bá penngä na. Pε hinguí pahmε te'o na. <sup>29</sup> Nugä go dí pacä te'o na, porque ja dá εcä p'ε bí 'bε'a, 'nε go bá penngä'a.

<sup>30</sup> Co nuna ra hya na p'εya, bi ne xtí bentyø ja'i ra Jesús ngue xta ngot'i. Pε hinjombi bent'i porque him manī zøhrá ora. <sup>31</sup> Xangu yø ja'i bi 'yεc'ei ra Jesús ngue guehna ra Cristo na. Di n'yεmbi:

—Nuna ra n'yohε 'bεcua, ya øtyø hmεya tengutho t'εmbi da 'yøtra Cristo 'mø bá εhε.

*Yø fariseo bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i.*

<sup>32</sup> Nuya yø fariseo bi 'yøde te mmanyø ja'i ngue εmbi guehna ra Cristo na ra Jesús. Yø fariseo p'εya,



conyø hmu yø mmäcja bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i. <sup>33</sup> Mi nya ra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Zits'urbu guí nnuju ua guí 'buhmu. Ya himma ya'atho ga mmagä p'ua bí 'bu'a to bá penngui. <sup>34</sup> Gui hyonju p'uya, pε ya hinha gui tinju, porque hinda zä guí thohmu p'ua ha ga m'mucä.

<sup>35</sup> Di n'yänse yø judío p'uya, di n'yembj:

—¿Haru go di ma na p'uya, ngue ena hinga timhmu ha di ma? ¿Ua danj mpa man'na nguadi yø häi yap'atho ngue da xänba ra hya yø judío da timp'ua? ¿Ua gue gue'ua yø mmenguhu da ma da xänbi? <sup>36</sup> ¿Mbe te nne da manna ra hya xicju na, ngue ena: “Guí hyonju, pε ya hinha gui tinju, porque ya hinda zä guí thohmu p'ua ha ga m'mucä”?

*I pøhra dehe di unna 'da'yo te.*

<sup>37</sup> Nuna rá nzequi ra pa ngue ra ngo, guehna ra pa embyø ja'i ngue tate ra dannigo na. Nuna ra pa na p'uya, bi nangra Jesús, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Nu'mø te'o tuthe ya, dá εcua di nsithe. <sup>38</sup> Nu ra ja'i εc'εigä ya, nup'ua ja rá mmui ra ja'i tengutho 'mø di pøhra dehe ngue di unna 'da'yo te. Porque ngu'a mmanna Maça Libro.

<sup>39</sup> Nuna ra hya na, bi ne bi ma ngue nu to da 'yec'ei, ya di n'youi ra Espíritu Santo. Porque tobe him manj ma mahets'i ra Jesús ngue da pennbabi ra Espíritu Santo yø ja'i.

*Hinga 'da'igu mmanyø ja'i.*

<sup>40</sup> Mi t'øhna ra hya mmanna Jesús, bi 'yεn'i'da yø ja'i p'uya:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu na, guehna rá pøngahya Oja mí ja ngue da εcua ja ra ximhäi na.

41 Mì'da yø ja'i p'uya, bi 'yɛna:

—Nuna ya, guehna ra Cristo naya —bi 'yɛna.

Pɛ mì'da yø ja'i di n'yɛmbi:

—Himma juani'a. Porque ra Cristo hinga Galilea di 'yɛ'a. <sup>42</sup> I mmamp'ɛ ja ra Maca Libro ngue nuna ra Cristo, da guehna n'na rá mbom'meto ra dast'abi David. 'Nɛ drá mmɛngu Belén nup'ɛ ja ra mmɛngu ra David.

<sup>43</sup> Ya hinga n'nat'a mmanyø ja'i ngue di nxifi te'ona ra Jesús. <sup>44</sup> Bi ne 'da yø ja'i xtí bentra Jesús ngue xta ngot'i, pɛ hinjombi bent'i.

*Yø ts'at'abi hinguí ɛc'ɛi ra Jesús.*

<sup>45</sup> Nu'ɛ yø policía bá nɛxpɛ ja ra nija, bi mengui bi zomp'ɛ 'bɛhyø fariseo conyø hmu yø mmäcja xi mɛnhni. Bi t'ɛmbɛya:

—¿Hanja ngue hinguá sihu p'uya?

<sup>46</sup> Mì dahyø policía, bi 'yɛna:

—Pɛ hinjam'mø ha di t'øde da man'a n'na ra ja'i tengu mmana ra n'yohɛ na.

<sup>47</sup> Yø fariseo p'uya bi 'yɛmbyø policía:

—Xquet'a 'nɛ'ahɛ ya bá thä'ahɛ ya. <sup>48</sup> Ya guí nnuhɛ ngue hinjongui pøni ngue di ɛc'ɛi'ɛ mā hmuhɛ na ra n'yohɛ na, ni xinga gue'ɛ yø fariseo di ɛc'ɛi na. <sup>49</sup> Pɛ nuya yø ja'i ɛc'ɛi na ra n'yohɛ na, guehya hinguí pahra ley ya, 'nɛ guehya yø ja'i da ma ra castigo ya.

<sup>50</sup> Nuna ra Nicodemo, guehna bi ma n'na xui bá nyaui ra Jesús, xquet'a yø n'yohɛ yø fariseo na. Bi 'yɛnna p'uya:

<sup>51</sup> —Nup'ɛ ja ra ley dí cahɛ, mmamp'ɛ ja ra ley ngue hinga sä da ma məsentencia n'na ra ja'i,

mεnte tobe hinguj ja ra ts'ut'abi ngue da t'øde tema hya da man'a ma yapj.

<sup>52</sup> Bi t'embra Nicodemo p'uya:

—¿Xquet'a 'nε'i grá mmεngu Galilea 'mø? Damj xädi te mmanna Maca Libro. Ja guj nup'u p'uya ngue hinga n'na rá pøngahya Oja nj bøn'a Galilea.

*N'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi bi ts'ixpu 'bħra Jesús.*

<sup>53</sup> Bj ma yø ngu n'na ngu n'na yø ja'i.

## 8

<sup>1</sup> Pε ra Jesús bj map'u bj ja ra nyunj ja ra mbonza ja yø olivos. <sup>2</sup> Mj hyaxpuya, ya nεcahäi, bá penguj, bi zøp'u ja ra njja. Bi guat'i gätho yø ja'i p'u ha 'bai. Bj mħra Jesús ngue bi xännba ra hya yø ja'i. <sup>3</sup> A nu'u yø xännbate ngue ra ley conyø fariseo, bi zispabi n'na ra xisu xi ma mabent'i, ngue xi thinnbabi n'na ra n'yohu hingra ndø. Bj ma ma'bä'mj p'u made na ra xisu p'uya. <sup>4</sup> Bi t'embra Jesús:

—Ague grá xännbate, nuna ra xisu 'bucua, bj ma mabent'i 'mø mj thinnbabi n'na ra n'yohu ngue hingra ndø. <sup>5</sup> A nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, ja mmamp'u ngue da tho ya yø xisu njap'u, ngue da 'bħndo. Xi'i, ¿te guj mmanna ra hya naya?

<sup>6</sup> Bi xihna ra hya na, porque nne da nupj ngue'mø hinga gue'a ra hya da manna Jesús, para ngue da zä di yapj. Nuna ra Jesús bj ndoqui, ot'a häi conná saha. <sup>7</sup> Pε hinguj säya'u yauj ngue änni tema hya da ma. Bj m'mä p'uya, bi 'yεmbj:

—Nuua guí 'bǎhmǎ ya, nu'mø 'bǎcua n'na nc'ei  
ngue hǎnjam'mø di øtrǎ ts'oqui, gue'a rá mǎdi dǎ  
mǎndo rá xisu'a —bi 'yǎmbi.

<sup>8</sup> Bi ndojtho mǎhø'n'a p'ǎya, ngue ot'a hǎi conná  
saha. <sup>9</sup> Pǎ mi 'yø'a rá hyǎ sihyø ja'i p'ǎya, bi  
dǎr'mǎn'ǎ yø mmǎi yø ja'i porque padǎi ngue gǎ ja  
yø ts'oqui. Bi bøni 'da mǎ'da p'ǎya. Rǎ mǎdi bi  
bønyø dǎja'i. Nu'mø mǎ bøni gǎtho p'ǎya, bi gosǎ p'ǎ  
rá Jesús co 'nǎhrǎ xisu mǎ yǎpi bi gosǎ p'ǎ. <sup>10</sup> Mi  
gǎxrá ya rá Jesús, bi nu ngue hǎnjongui 'bǎp'ǎ, ya  
mǎhøndrǎ xisu 'bǎp'ǎ. Bi 'yǎmbǎya:

—Ague grǎ xisu, ǎhapǎ 'bǎ'ǎ mǎdi yǎp'a'i ya? Ya  
hǎnjombi zǎnni ngue dǎ tho'i ya 'mø.

<sup>11</sup> Mi dǎhrǎ xisu, bi 'yǎnǎ:

—Ya hǎn'nǎ ya, grǎ hmu.

Bi 'yǎmbrǎ xisu mǎhø'n'a rá Jesús:

—Ni xǎngǎ guecǎ gǎ sǎnni ngue dǎ tho'i ya. Ni ma  
ya, pǎ 'yonǎ mantho hønguǎ øtrǎ ts'oqui.

*Dǎ xojpǎ yø mmǎi yø ja'i rá Jesús.*

<sup>12</sup> Nuna rá Jesús, mǎhømbi zohyø ja'i, bi 'yǎmbi:

—Nugǎ gǎ øt'e ngue dǎ xohyø mmǎi yø ja'i. Nu  
rá ja'i dǎ dǎnngui, guehna rá ja'i di nja rá 'da'yo te  
nǎ, pǎ ya hǎnni mantho di n'yo mǎnts'o rá ja'i.

<sup>13</sup> Yø fariseo bi 'yǎmbrǎ Jesús:

—Nu'i gǎdi jǎsǎ majuanǎ rá hyǎ guǎ mǎmǎ. Hǎnte  
di muui rá hyǎ guǎ mǎmǎ.

<sup>14</sup> Mi dǎhrǎ Jesús, bi 'yǎmbi:

—Nuna rá hyǎ dí mmǎngǎ, di muui nǎ,  
mǎdague'a dǎdi jǎsǎ majuanǎ rá hyǎ dí mǎmǎ.  
Pǎ nugǎ dí padǎi ha dá ǎhǎ, 'nǎ dí padǎi ha nnǎ ma. Pǎ  
nu'ǎhǎ hǎnguǎ pǎhmǎ ha dá ǎcǎ, ni xǎnguǎ pǎhmǎ  
ha nnǎ magǎ. <sup>15</sup> Nu'ǎhǎ guǎ hǎxhǎ rá güenda

tengutho ga hyaxra güenda yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nugä hinjondí haspa ra güenda. <sup>16</sup> A nu'mø xinga haxä ra güenda, nu te ga sännä ngue di nja, pegue dra hya njuantho ga sänni. Porque hĩndi 'dase ga haxä ra güenda. Nunä ra Papá bá penngagui, guehna 'da gda haxä'be ra güenda na. <sup>17</sup> Nup'u ja ra ley gui cahũ, nt'ot'i p'u ra hya ngue nu'mø yoho yø testigo 'da'igu mma, jatho ngue da t'εc'ei te mma. <sup>18</sup> A nuyá, guecä dadi jase majuanĩ ra hya dí mmangä. Nunä ra Papá bá penngui, 'nehna di ja majuanĩ ra hya dí mmangä na.

<sup>19</sup> Bi t'εmbũya:

—¿Harũ go 'bũhni Papá?

Mĩ dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'ahũ hĩnguĩ pacjũ, ni xinga guehna ma Papágä gui pahmũ. Nu'mø ngue gdi pacjũ, xquet'a 'nehma Papágä gdi pahmũ 'mø.

<sup>20</sup> Nu'mø mi xännba ra hya yø ja'i p'u ja ra nija ra Jesús, guehya yø hya ja ua bi xifi. Bi m'mä p'u ja yø njũmenyu ngue ra ofrenda. Pε hĩnjombi bent'i ngue xtã ngot'i, porque tobe hĩm manĩ zõnna ora.

*Hĩnda zã da denyø ja'i p'u di ma ra Jesús.*

<sup>21</sup> Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Ga mmagä, 'nε gui hyonjũ. Gui tuhũ, pε hĩmma hoquitho ni ts'oquihũ. Nup'u ha gda magä, hĩnda zã gui tenngahũ.

<sup>22</sup> Yø judío p'ũya, di n'yεmbi:

—¿Ua da zã di nhyose nũ, ngue hĩnda zã ga tenhũ ha di ma?

<sup>23</sup> Mĩ nya ra Jesús, mahømbi 'yεmbi:

—Nu'ahũ, gyø mmengũhũ ua ja ra ximhäi. Pε nugä drã mmengũgä mahεts'i. Nu'ahũ gyø

mmɛnguhɛ ua ja ra häi, pɛ nugä händrá mmɛngugä ua ja ra ximhäi. <sup>24</sup> Janangue nugä dí xi'ahɛ ngue guí tuhɛ 'nɛ himma hoquitho ni ts'oquihɛ. Guehna hingui nhohni ts'oquihɛ na ngue hingui ɛC'ɛigahɛ ngue dí mma te'ogui.

<sup>25</sup> Bi t'ännbaya, bi t'ɛmbi:

—¿Pɛ te'o'i p'aya?

Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ya xtá xi'ahɛ m'mɛt'o te'ogä. <sup>26</sup> Xangu mi'da yø hya da zä ga xi'ahɛ, 'nɛ da zä ga hats'ahɛ ra güenda. Pɛ nuna ra hya dí xicä yø ja'i ua ja ra ximhäi, guehna ra hya dí øde mman'a to bá pɛnngui, pɛ gue majuaní ra hya mman'a.

<sup>27</sup> Pɛ himbi dinyø mmɛi yø ja'i ngue guehna rá Papá i mma. <sup>28</sup> Janangue bi 'yɛmbi:

—Nu'mø gá cuathɛ ra pont'i ra N'yohɛ bí 'yɛ mahɛts'i, guí pahmɛ te'ogä p'aya. Hinda zä ga sänse ra hya ga mma. Nuna ra hya xänngagui ra Papá, guehna dí mmangä na. <sup>29</sup> Porque dí n'yogä'be'a to bá pɛnngui. Nugä hingui hegasɛ ma Papá, porque nu te nnu manho, que'a zant'a dí øt'a.

<sup>30</sup> Mi manna ra hya na p'aya, xangu yø ja'i bi 'yɛc'ɛi ra Jesús.

*Bi manna Jesús ndana gue'a yø basi Oja.*

<sup>31</sup> Ra Jesús bi 'yɛmbyø judío xi 'yɛc'ɛi:

—Nu'mø hingui hyehmɛ na ra hya dí xi'ahɛ ya, majuaní ngue gue'ahɛ ma xädi'ahɛ 'mø. <sup>32</sup> 'Nɛ guí pahmɛ xanho na ra hya majuaní. Nuna ra hya majuaní p'aya, guehna da yan'ahɛ na.

<sup>33</sup> Mi dahyø ja'i, bi 'yɛmbi:

—Nugähe yø mbom'meto gähe ra Abraham. 'Nε h̄injām m̄ø to xtá øt'e ngue mā hm̄uhe. ¿Hanja'a guí m̄mā ngue guí εnā dā ma nhyanigähe?

<sup>34</sup> Nuna ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ah̄u ngue nu to gä øtra ts'oqui, guehya ya xa mbent'ui ra ts'oqui ya. <sup>35</sup> Nu ra ja'i ngue ra hm̄iquiitho, 'b̄ap'̄u ja rá ngu rá h̄mu, h̄inguí zamp'̄u ja ra ngu na ra hm̄iquí. Pε nu'a ngue rá ts'ant'̄u ra h̄mu, zamp'̄u ja rá ngu'a. <sup>36</sup> Janangue nuyá, nu'mø ngue dā yan'ah̄u rá Ts'ant'̄u Oja, ya majuaní gá nyamh̄m̄u 'mø. <sup>37</sup> Nugä dí padí ngue yø mbom'meto'ah̄u ra Abraham. Pε guí nne gui hyoj̄u, porque h̄inguí nnu manhoh̄u ra hya dí mmangä. <sup>38</sup> Ya dá xi'ah̄u te gä dí n̄nugä p'̄u bí 'b̄ah̄mā Papá. Pε nu'ah̄u gadi siguetho guí øth̄u'a te xi'a ni papáh̄u.

<sup>39</sup> M̄i dahyø ja'i p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'a mā papágähe gue'a ra Abraham.

M̄ahømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'mø ngue dyø bas̄i'ah̄u ra Abraham, dague'a te bi 'yøtra Abraham gui 'yøth̄u 'mø. <sup>40</sup> Pε nuya guí nne gui hyoj̄u. Conque dí xi'ah̄u ra hya majuaní, nuna ra hya dí øcä mman'Oja, guehna dí xi'ah̄u na. Pε nu'a guí nne gui 'yøth̄u ya, h̄inga ngu'a bi 'yøtra Abraham. <sup>41</sup> Nu'ah̄u guí øth̄u tengutho ø'ni papáh̄u.

M̄ahømbi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Nugähe, h̄indyø th̄imbas̄iitho gähe. N'nat'a mā papágähe 'b̄ui, gue'a Oja'a.

<sup>42</sup> M̄ahømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'mø ngue nmajuani ngue guehna Oja ni papáh̄u, gadi mac̄j̄u 'mø. Porque nugä dá εcä p'̄u 'b̄u Oja, 'nε ya dí 'b̄ucua ya. H̄indá sänse ngue dá εcua,

sinoque Oja bá benngui. <sup>43</sup> ¿Hanja ngue hinguí sä gui timhm̄a n̄a r̄a hya dí mmangä? Hinguí timhm̄a hanja r̄a hya, porque hinguí nne gui 'yøhm̄a n̄a r̄a hya dí xän'nah̄a. <sup>44</sup> Nu'a gui nnøpa papá̄h̄a, gue'a r̄a zithu'a. Nu'a r̄a hya nnu manho n̄a p'uya, guehna gui nne gui 'yøth̄a n̄a. Nuna r̄a zithu, guehna r̄a hyote n̄a asta guerp'̄a bá f̄adi. Hinjam'mø di mman'a te majuan̄i. Nu'mø ya, gä r̄a fehni ḡa ya. Gä rá hyase ḡa ya porque r̄a fehni. 'Nε guehna nnøpa papá'̄a to mmanna fehni n̄a. <sup>45</sup> Pε nugä ngue majuan̄i n̄a r̄a hya dí xi'ah̄a, hinguí εc'εigah̄a. <sup>46</sup> Gätho'ah̄a ya, hinjonda bõni da 'yengui ngue ja ma ts'oqui. Xi'mø ngue majuan̄i r̄a hya dí xi'ah̄a, ¿hanja ngue hinguí εc'εigah̄a 'mø? <sup>47</sup> Nu'a rá basi Oja ya, gue'a di ho da 'yøde te mman'Oja'a. Pε nu'ah̄a ngue hingyø basi'ah̄a Oja, janangue hinguí nne gui 'yøhm̄a r̄a hya mman'Oja.

*Ya mi 'b̄ah̄ra Cristo hante di m'm̄ah̄ra Abraham.*

<sup>48</sup> Mi dahyø judío p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Ni 'yup'̄a te dí mmangähe ngue gr̄a mmengu p'̄a ja r̄a häi Samaria, nu'i gui n'youi r̄a ts'onthi.

<sup>49</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Hin teni ts'oqui dí n'yogä'be. Nu'a te dí øt'ä, dí nnu mansugä ma Papá. Pε nu'ah̄a hinguí nnu mansuj̄a. <sup>50</sup> Nugä hindí honi ha di nu mansugyø ja'i. Nuna Oja go honngui ha di nu mansugä yø ja'i n̄a. 'Nε haxta r̄a güenda Oja ya, te'o ngue hinguí sugui. <sup>51</sup> Nugä majuan̄i dí xi'ah̄a ngue nu to ørpa masu r̄a hya dí mmangä, guehna r̄a ja'i hinjam'mø da du n̄a.

<sup>52</sup> Mi dahyø judío p'uya, bi 'yembi:



—A nuyá, dadi seguragähe ya ngue guí n'youi ra ts'onthi. Xi ra Abraham 'nε gätho mi'da yø pøngahya xa m'mui, gä xa ndu. Nu'i p'uya guí εna: “Nu'a to da 'yørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i hinjam'mø da du na”, guí εna. <sup>53</sup> ¿Ua man'na go ma da'i ngue'a ma papágähe Abraham? A nuna bi du. 'Nεhyø pøngahya xa m'mui gä xa ndu. ¿Te'o guí εna ngue gue'e 'mø?

<sup>54</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'mø ngue go gdi honi ha di nu mansugä yø ja'i, hinte di muui 'mø εscä yø ja'i 'mø. Pe nu'a honi ha di hnu mansugä, guehna ma Papágä na. Nuna guí εna ngue ni Ojah. <sup>55</sup> Pe hinguí pahmu na p'uya. Nugä go dí pacä na. Nu'mø ga εna ngue hinda pacä Oja, xquet'a dí fehniä 'mø tengutho'ah ngue gyø fehnih. Pe nugä majuaní dí pacä na, 'nε dí ørpa masu te xiqui. <sup>56</sup> A nuna ma mboxitahu ra Abraham, bi johya na ngue mambá ep'u ra pa ga søcä ua. Bi badi hanja, janangue εmmei bi johya.

<sup>57</sup> Mi dahyø judío p'uya, bi 'yεmbra Jesús:

—Tobe hinguí 'bu'a nyote ma'det'a njeya, 'nε go guí 'yεna gä nu ra Abraham.

<sup>58</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuaní dí xi'ahu ngue ya nmi 'bucä hante di m'muhra Abraham.

<sup>59</sup> Bi gaxyø do yø ja'i p'uya, ngue da mando ra Jesús. Pe ra Jesús bi thop'u made ha 'bøhyø ja'i, bi bømp'u ja ra nija, bi ma.

## 9

*Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu ngue ra xädä.*

1 Nup'ɯ ni nthohra Jesús, bi nu n'na ra n'yohɯ ngue ra xädä asta gue'mø mamba mi. 2 Bi 'yänya yø xädi p'ɯya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, ¿hanja ngue ya ra xädä 'mø mambá mihna ra n'yohɯ na? ¿Ndana gue'a ja rá ts'oqui, guehna ra n'yohɯ, ua rá papá, ua gue rá mamá ja rá ts'oqui ngue bi njap'ɯ?

3 Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Hini nxädä na ra n'yohɯ ngue conná ts'oquisε, ogue rá ts'oqui rá papá ogue rá mamá. Sinoque bi nxädä para ngue conná guehna da fadi ngue ja rá ts'edi Oja ngue te da 'yørpe. 4 Mente jap'ɯ ra tiempo ya, jatho ngue ga ørpabi rá 'bɛfi'a to bá penngui. Porque da 'yɛhra pa ngue ya himma nzä te ga pɛfi. 5 Mente dí 'bucua ja ra ximhäi, ma ga øt'e ngue da xohyø mmäi yø ja'i.

6 Mi juadi bi manna ra hya na, bi zo'a häi rá jini ra Jesús. Bi 'yøtra bøhäi conná jini, bi gopa maxøts'e yø dä ra xädä. 7 Bi 'yɛmbɯya:

—Ní ma ya, bá nxädä p'ɯ ja ra dehe Siloé —bi 'yɛmbi.

Nuna ra Siloé ga mbøni ngue “Bi 'bɛnhni”. Nuna ra xädä bi ma bá nxädä. Mambá pengui, ya zø yø dä. 8 A nu'ɯ yø besino p'ɯya, 'nɛ hmi'da yø ja'i ya mi padi ngue mará xädä, ga di n'yɛmbi:

—¿Ua hinga guehna ra nhyaxa limosna na?

9 Mi'da yø ja'i p'ɯya, bi 'yɛna:

—Guehna.

Pɛ mi'da yø ja'i bi 'yɛna:

—Guehna p'ɯ gui nɛqui, pɛ gue hinga guehna.

Pɛ nuɛ na mará xädä p'ɯya, bi 'yɛna:

—Ahá, go guécä —bi 'yɛna.

10 Ya bi t'ännɯya, bi t'ɛmbi:

—ǰHanja ngue ya zø n̄i dā ya 'mø?

11 Bi 'yɛnna mará xädä p'uya:

—Nuna ra n'yohu n̄i hu ngue ra Jesús bi 'yøtra bøhäi. Bi goscaɣuɪ ma dā. Bi 'yɛnguɪ: “N̄i map'u ja ra dehe Siloé, bá nxädä”, bi 'yɛnguɪ. Dá magä p'uya ngue dá nxädä, pɛ 'bexpi nzø ma dā 'mø ma nxädä.

12 Bi t'ännbaya, t'ɛmbi:

—ǰHaru 'buhna ra n'yohu guɪ mmanya?

Bi 'yɛmbaya:

—Hĩndí paçä —bi 'yɛmbi.

*Yø fariseo bi 'yøra ra nt'änni na mará xädä.*

13 Bi ts'ixpu 'buhyø fariseo na mará xädä p'uya.

14 Ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi 'yøtra bøhäi ra Jesús ngue bi xojpa yø dā ra xädä. 15 Nuya yø fariseo p'uya, xquet'a bi 'yän'na mará xädä ngue ha bi nja ngue ya zø yø dā. Bi 'yɛmbaya:

—Bi gosca ra bøhäi ma xøts'e ma dā. Dá ma da nxädä p'uya. A nuyá, ya zø ma dā ya.

16 Bi 'yɛn'ida yø fariseo p'uya:

—Nuna ra n'yohu bi 'yø'na ra hya na, h̄ingrá m'mɛnhni Oja na, porque h̄inguí supra pa ngue ra ts'äya.

Mi'da p'uya, bi 'yɛna:

—A nu'mø di ja rá ts'oqui na ra n'yohu na, h̄inda zä da 'yøtya yø milagro ør'mø.

Ya di njun'mahyase p'u yø ja'i p'uya. 17 Mahømbi t'än'na mará xädä p'uya, bi t'ɛmbi:

—Xi'i n'yø, ǰte guí mma nguehna ra n'yohu bi xoc'a n̄i dā?

Nuna mará xädä p'uya, bi 'yɛna:

—Nugä dí ɛna ngue rá pøngahya Oja na ra n'yohu na.

18 Pε yø hmu yø judío, hinguí εc'ei ngue mará xädä nā rā n'yohu yaui. Bi 'yεc'ei, ja gue'mø mi zonnabäi rá papá 'nεhra mamá nā mará xädä. 19 Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Ua guehna ni ts'ant'ui nā 'bucua, nuna t'εmbi ngue ya rā xädä 'mø mambá mi? ¿Hanja ngue ya zø yø dä ya 'mø?

20 Bi 'yεn'a rá papá 'nεhrá mamá p'uya:

—Dí padí ngue guehna mā ts'ant'ui be nā. 'Nε ya rā xädä 'mø mambá mi. 21 Pε nuyá, hindí pa'be hanja ngue ya zø yø dä ya. Ni xindí pa'be to bi 'yøthebi yø dä. Damí 'yänseh. Ya rā dan'yohu, da xi'asēhu hanja.

22 Nuna rá papá 'nεhrá mamá nā mará xädä, bi manna tengü nā ngue supyø hmu yø judío. Porque ya xi nhēca hyā ngue da dujpaäi rá thuhü p'ua ja rā nija'a to da mā ngue rā Jesús gue'a rā Cristo'a. 23 Janangue nguna bi man'ui yø daja'i p'uya, ngue bi 'yεnā: “Yänseh, ya rā dan'yohu, da xi'asēhu hanja”.

24 Nu'ui yø hmu yø judío, mahømbi zon'na rā n'yohu mará xädä. Bi 'yεmbi:

—Hønt'a Oja gui 'yεspäbi ngue bi nzø ni dä. Nugähe dí pahme ngue ja rá ts'oqui nā rā Jesús.

25 Bi 'yεn'mø mi da p'uya:

—Nugä hindí padí ngue'mø ja rá ts'oqui ogue hin'na. Hønt'a dí padí ngue nugä nmará xädä, 'nε ya zø mā dä ya.

26 Mahømbi t'ännbaya, bi t'εmbi:

—¿Te 'be'a bi ja'i? ¿Te bi 'yøt'e para ngue bi nzø ni dä?

27 Mi da p'uya, bi 'yεnā:

—Ya xtá xi'ah<sub>u</sub>, 'n<sub>ε</sub> hinguí ørcah<sub>u</sub> masu. ¿Hanja ngue mahøn'a guí nne gá xi'ah<sub>u</sub> ya? ¿Uague guí nne ngue 'n<sub>ε</sub>'ah<sub>u</sub> dyø xádi'ah<sub>u</sub> nā rā n'yoh<sub>u</sub> nā?

<sup>28</sup> Bi z<sub>u</sub> p'aya, bi 'y<sub>ε</sub>mbi:

—Nu'i go rá xádi'i nā rā n'yoh<sub>u</sub> nā. P<sub>ε</sub> nugähe yø xädigähe rā Moisés. <sup>29</sup> Nugähe dí pahme ngue bi nyauí Oja rā Moisés. P<sub>ε</sub> nuna rā n'yoh<sub>u</sub> nā, h̄injongui p̄adi hap<sub>u</sub> rā mm<sub>ε</sub>ngu nā.

<sup>30</sup> Bi 'y<sub>ε</sub>n'a rā n'yoh<sub>u</sub> p'aya:

—Xquet'a guehna ngue nná 'yøthogä naya, ngue hinguí pahm<sub>u</sub> hap<sub>u</sub> rā mm<sub>ε</sub>ngu nā, p<sub>ε</sub> bi xogagui mā dā. <sup>31</sup> Conque dí pahm<sub>u</sub> ngue nuna Oja, hinguí ø'mø nzo'u yø ja'i ja yø ts'oqui nā. P<sub>ε</sub> nu'mø nzo'u yø ja'i thanne 'n<sub>ε</sub> ørpabi rá pähä, i øde. <sup>32</sup> Asta guehyø pa xa thogui hinguí t'øde ngue da bøn'a n'na rā n'yoh<sub>u</sub> dā xojpā yø dā n'na rā xädä asta gue'mø mambá m̄i. <sup>33</sup> Ngue'mø h̄indrā m'm<sub>ε</sub>nhni Oja nā rā n'yoh<sub>u</sub> nā, h̄inda zä te dā 'yøt'e.

<sup>34</sup> Ya bi t'εmbaya:

—Nu'i gä rā ts'oqui gni 'b<sub>u</sub>i asta gue'mø gambá m̄i, 'n<sub>ε</sub> go gui 'y<sub>ε</sub>nā gui xänngahe —bi t'εmbi.

Bi hyøn'a thi p'aya.

*T'εmbi ngue xädä yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfēni.*

<sup>35</sup> Bi bahra Jesús ngue ya bá thøn'a thi p'u ja rā njja nā mará xädä. M̄i nth<sub>ε</sub>ui p'aya, bi 'y<sub>ε</sub>mbi:

—¿Ua guí εc'εibi rá Ts'ant'u Oja n'yø?

<sup>36</sup> Bi 'y<sub>ε</sub>nnā n'yoh<sub>u</sub> p'aya:

—Te'o'a p'aya grá hmu, n'namhma gā εc'εigä —bi 'y<sub>ε</sub>mbi.

<sup>37</sup> M̄i dahra Jesús, bi 'y<sub>ε</sub>mbi:

—Ya guí nnugya. Go guecä dí nyauí ya —bi 'y<sub>ε</sub>mbi.

38 Nūna rā n'yohu p'uya bi ndantyøhmu p'u 'bähra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūya grā hmu, dí εc'ei'ya.

39 Mī nya rā Jesús, bi 'yēna:

—Dá εcā ua ja rā ximhäi, n'namhma ngue nu'u yø xädä di nzø yø dä. A nu'u εna ngue zø yø dä p'uya, tengutho 'mø di xädä'u.

40 Nu'u 'da yø fariseo mī 'bäp'u p'uya, mī 'yøde te mmanā Jesús. Bi 'yēmbi:

—¿Ua guí εna ngue 'nεcähe dyø xädägähe?

41 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gyø xädäh, hīndi ja ni ts'oquih 'mø. Pε nūya ngue guí εna ngue zø ni däh, ya guí padī ngue ja ni ts'oquih ya.

## 10

*Bi hyejpa yø fõt'e yø de'yo'a rā hya bi manna Jesús.*

1 Majuanī dí xi'ah, nu'a hīnni yarb ja rá goxthi fõt'e yø de'yo, sinoque ni nexman'na nguadi, guehna rā bεde'yo na. <sup>2</sup> Pε nu'a ni yarb ja rā goxthi fõt'e, gue'a rā mände'yo'a. <sup>3</sup> Nu'mø bi zøhø, da xojpa rā mängxothi da yat'ambo. Nu'u yø de'yo p'uya, parpabi rá hya. I nzohyø de'yo conyø thuh, da gacathi p'uya. <sup>4</sup> Nu'mø bá jajma xøts'e rā fõt'e gätho'u yø de'yo p'uya, ní 'bet'o p'u ni ma yø de'yo. Yø de'yo p'uya tenni porque parpabi rá hya. <sup>5</sup> Pε nu'a hīngui parpabi rá hya, hīngui ten'na. Hante 'da 'mø bi nu, porque hīngui parpabi rá hya.

<sup>6</sup> Bi hyoni te guí hyejpa rā hya bi xihyø ja'i rā Jesús. Pε nu'u nzofø hīmbi dīnyø mmui te ni bønna hya bi xifi.

*Nūna rā Jesús, guehna rā hoga mände'yo na.*

7 Bi sigue bi zohyø ja'i ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'ahε, guecä tengutho n'na ra goxthi ni yatyø de'yo. 8 Gätho'ε yø mädi bi m'mε'a m'mε't'o hante ngue ga ma εcä, hinni yarβε ja ra goxthi, gue'ε yø bεde'yo'ε. Janangue himbi 'yørpa ma su yø de'yo 'mø nzofo. 9 Go guecä tengutho n'na ra goxthi. Nu'a ga japä da thogui, gue'a di nyan'a. 'Nε da 'yøt'e tengutho n'na ra de'yo ngue ni yεt'i, ni bømp'ε ja rá føt'e, 'nε tini te si.

10 A nu'a ra bε, høndrá mfε ga 'yo'a, di ammahø dyø de'yo. Pε nugä dá εhε para ngue di nja'ahε ra 'da'yo te, 'nε gui m'mεmma pähähε. 11 Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nu'a ra hoga mände'yo ennä te ngue nyanyø de'yo. 12 Pε nu'a ra mädi ngue ra hmiquitho, hinga gue'a ra mädi ngue yø de'yo'a. Porque hingrá mmeti. Nu'mø bi nu ngue bá εp'ε ra zate, da zop'ε yø de'yo, da 'dagui. Ra zate p'εya, di bentyø de'yo, di n'uen'ε hīndi bent'i. 13 Nuna ra n'yohε na, 'dagui porque ngue ra hmiquitho. Hinguī tu rá mmei 'mø te da ja yø de'yo.

14-15 Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nuna ma Papágä pacä na, nugä xquet'a dí pacä na ma Papá. Njarβεtho ya, dí pacä gätho'ε ma de'yo. Da gue'ε p'εya, xquet'a paqui. 'Nε dí engä ma te ngue di nyangä'ε ma de'yo. 16 Xquet'a 'bεp'ε mi'da ma de'yo ngue hingyø n'youi ya 'bεcua. Xquet'a jatho ngue ga mma si, 'nε da 'yø'mø da zofo. Ya n'na 'bεitho di nja p'εya, 'nε n'na dra mände'yo di m'mεi.

17 Nuna ma Papá di macä na, porque dí engä ma te connä nguehma de'yo. A nugä da zä ngue

mahønga m'mui. <sup>18</sup> Pε nu'mø ga nnegä, hinjonda hyogui, pε dí nnesε ngue dí engä ma te. I ja gra ts'edi ngue dadi ungä ma te, 'nε ja gra ts'edi ngue mahønga m'mui. Nuna ya, guehna ra hya bi xicä ma Papá na.

<sup>19</sup> Nu'mø mi 'yøhyø judío na ra hya na p'uya, ya hinga 'da'igu mma. <sup>20</sup> Xangu yø judío bi 'yεna:

—¿Hanja ngue guí ørpahε masu te mmanna? Nuna di locobi ra ts'onthi n'youi na —bi 'yεna.

<sup>21</sup> Mi'da yø judío p'uya, bi 'yεna:

—Pε nu'mø ngue di n'youi ra ts'onthi, hinda zä da ma tengu na ra hya na 'mø. A nu'a n'youi ra ts'onthi, hinda zä da 'yøt'e ngue di nzø yø dä yø xädä'a.

### *Nu'ε yø judío himbi nu manho ra Jesús.*

<sup>22</sup> Mi ja yø se'ye'a ra ora'a. Ya di nsä yø ja'i p'ε Jerusalén ngue di nsännigo p'ε ja ra nija. <sup>23</sup> Nuna ra Jesús, nup'ε ja ra ngun'yu nija ni hu ngue ra Salomón, ja 'yop'ε. <sup>24</sup> Nu'ε yø judío bi mäsrä Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí nnepe ngue xøgue gä ra tiempo di 'yot'itho ma mmügähe? Nu'mø ngue gue'e grá Cristo, n'na nditho dami xicje njuani.

<sup>25</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Ya dí xi'ahε, pε hinguí εc'εigahε. Nu te gä guí nnuhε dí øt'ä conná nguehra ts'edi di 'dacä ma Papá, ja di nεqui p'ε na ra hya dí xi'ahε ya. <sup>26</sup> Pε hinguí εc'εigahε, porque hinga gue'e ma de'yo'ahε, tengutho ra hya ya xtá xi'ahε m'mεt'o. <sup>27</sup> Nu'ε ma de'yogä, xa mbarcatho ma hyagä'ε. A nugä p'uya, xquet'a dí pathogä ndana gue'a ya ma de'yo. Nu'mø bi nugä ma de'yo, tenngui. <sup>28</sup> Nugä ga unnä



ra 'da'yo te para zan<sup>tho'</sup>u ma de'yo, 'nε h<sup>in</sup>jam'mø d<sup>i</sup> m'medi. Porque h<sup>in</sup>jonda guasca p'<sup>u</sup> ja ma 'ye.  
<sup>29</sup> Nu'a ma Papá bi 'dacä'ü. H<sup>in</sup>jo mman'na tengu na, 'nε h<sup>in</sup>jonda guaspabi p'<sup>u</sup> ja rá 'ye ma Papá.  
<sup>30</sup> Tengutho ma Papágä, xquet'a d<sup>i</sup> njadä p'<sup>u</sup>ya.

<sup>31</sup> Yø judío p'<sup>u</sup>ya, mahømbi go yø do ngue da mando ra Jesús. <sup>32</sup> Pε m<sup>i</sup> nya ra Jesús, bi 'yεna:

—N<sup>i</sup> hm<sup>i</sup> n<sup>i</sup> däh<sup>u</sup> hap<sup>u</sup> dí øt'ä xangu yø cosa xanho conná nguehra ts'edi di 'dacä ma Papá. ¿Ndana gue'a ya yø hya ya ngue gdi pændogah<sup>u</sup> ya?

<sup>33</sup> M<sup>i</sup> dahyø judío p'<sup>u</sup>ya, bi 'yεmbi:

—Nu'ü yø cosa xanho guí øt'e, h<sup>in</sup>ga gue'a gdá pando'ah<sup>e</sup>'a. Sinoque gdá pando'ah<sup>e</sup> ngue h<sup>in</sup>guí supra xud<sup>i</sup> Oja, co nuna ra hya guí mma. Conque nu'j<sup>i</sup> grá ja'itho tengutho gähe, 'nε sä guí εna ngue go 'da'igu'au<sup>i</sup> Oja.

<sup>34</sup> M<sup>i</sup> dahra Jesús, bi 'yεna:

—I nt'ot'i p'<sup>u</sup> ja ra ley guí cah<sup>u</sup> ngue bi 'yεn'Oja: “Nu'ah<sup>u</sup>, εntho Oja'ah<sup>u</sup>”, bi 'yεna. <sup>35</sup> 'Nε guí pahmu'a te nt'ot'i p'<sup>u</sup> ja ra Maca Libro, h<sup>in</sup>jonda zä da gøn'a te mmamp'<sup>u</sup>. A nuna Oja, bi ma ngue nu'ü yø ja'j<sup>i</sup> di fätrá hya, tengutho Oja'ü. <sup>36</sup> Xi'mø ngue bá εxcä Oja ngue bá penngä ua ja ra ximhäi, ¿ua da zä guí 'yεmhm<sup>u</sup> ngue h<sup>in</sup>dí supä rá xud<sup>i</sup> Oja ngue'mø dí mma ngue rá ts'ant'ügu<sup>i</sup> Oja? <sup>37</sup> A nu'mø h<sup>in</sup>dí sä ga øt'ä yø cosa tengutho ør'ma Papá, 'yo guí εc'εigah<sup>u</sup> 'mø. <sup>38</sup> Pε nu'mø ngue sä dí øt'e tengutho øt'a, madague'a h<sup>in</sup>guí εc'εigah<sup>u</sup>, pe dam<sup>i</sup> 'yεc'εigah<sup>u</sup> co nu'a te dí øt'e. Ja guí pahmu p'<sup>u</sup>, 'nε ja da d<sup>im</sup>p'<sup>u</sup> n<sup>i</sup> mm<sup>u</sup>ih<sup>u</sup> ngue ma Papá dí n'yo'be.

<sup>39</sup> Co nuna ra hya bi manna Jesús, mahombi ne yø ja'i xti bent'i ngue xta ngot'i, pe himbi zä, porque 'bexpi ma.

<sup>40</sup> Mahombi mengra Jesús ngue i ma man'na nguadi ra dathe Jordán, ha mambi øtra nxixya m'met'o ra Xuua. Ja bá n'yop'ua p'uya. <sup>41</sup> Xandøngu yø ja'i bi ma bá nu ra Jesús. Di n'yemybyø ja'i:

—Majuani ngue ra Xuua hin tema milagro bi 'yøt'e, pe nu'a te gäma hya bi manna Xuua conná nguehra Jesús, gä majuani.

<sup>42</sup> Ja bi 'yεc'ei p'ua xangu yø ja'i ra Jesús ngue majuani guehna ra Cristo na.

## 11

### *Bi du ra Lázaro.*

<sup>1</sup> Mi 'bua n'na ra n'yohua madi hyenni ni hu ngue ra Lázaro ra mmøngu Betania, ja ra hnini mi 'buhra Maya conná juhue Marta. <sup>2</sup> Nuna ra Maya, rá nju na ra Lázaro madi hyenni. Guehna bi duxra aceite mazihotho ga yuni ngue bi gopä yø gua ra Hmu Jesús. 'Nε bi dujpi conyø xta. <sup>3</sup> Nuya yø nju ra Lázaro, bi mennba ra hya ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, xan'ua ni amigo gadi nsixui —bi 'yεmbi.

<sup>4</sup> Mi 'yøhna ra hya bi 'bennba ra Jesús, bi 'yεna:

—Pe hinga hyembra n'ua na ra Lázaro ngue da hyo. Sinoque ja da bap'ua yø ja'i ngue maguesε Oja. 'Nε da bahyø ja'i ngue xquet'a maguesε rá Ts'ant'ua Oja.

<sup>5</sup> Nuna ra Lázaro, conná Marta, conná Maya, n'na ngu n'na, εmmei madi mahra Jesús.

<sup>6</sup> Madague'a bi 'yøde ngue madi hyenni, pe bá

m'məh̄m̄a nyopa p'ɥ ha m̄ambi 'b̄ui. <sup>7</sup> M'm̄efa p'ɥya, bi 'ȳembyø x̄adi:

—Ma ḡa mm̄äh̄a m̄ah̄øn'a Judea ya.

<sup>8</sup> Nū'ɥ yø x̄adi p'ɥya bi 'ȳembi:

—Ague gr̄á x̄änb̄ate, conque ja x̄m̄a ngue-hya nne d̄a hyo'i yø hm̄u yø judío ngue x̄tab̄á mm̄ando'i, 'n̄ε m̄ah̄ønguĩ nne gd̄í ma p'ɥya.

<sup>9</sup> Bi hȳcrā hȳa bi xihyø x̄adi r̄a Jesús, ngue tobe h̄im̄ man̄i z̄onna ora p'ɥ d̄a d̄u. Bi 'ȳembi:

—¿Ua h̄im̄m̄a juan̄i ngue 'de'm̄a yo ora ja r̄a nyot'i 'mø m̄a pa? A nū'a 'yo ngue r̄a pa, h̄inha di fets'e, porque ḡa 'yo r̄a nyot'i di yot'ua ja r̄a x̄im̄häi.

<sup>10</sup> P̄ε nū'mø to 'yo x̄uĩ, di fesr̄á gua, porque h̄in'ȳu r̄a nyot'i p'ɥ n̄i ma.

<sup>11</sup> M'm̄efa p'ɥya, bi 'ȳennā Jesús:

—Nūnā m̄a amigoh̄u r̄a Lázaro bí aha. P̄ε ḡa ma äḡa ya.

<sup>12</sup> Nū'ɥ yø x̄adi p'ɥya, bi 'ȳembi:

—Ague gr̄á Hm̄u, nū'mø ngue bi aha, ya h̄inte da ja 'mø.

<sup>13</sup> B̄i ne x̄ta mm̄annā Jesús ngue ya xi d̄u r̄a Lázaro, p̄ε nūp'ɥ i b̄enyø x̄adi, bi 'ȳembi ngue m̄m̄a ngue bi ātho. <sup>14</sup> P̄ε n̄juantho b̄i man'a m'm̄efa te nne x̄ta mm̄annā Jesús. Bi 'ȳembi:

—Ya bi d̄u r̄a Lázaro ya. <sup>15</sup> Para ngue nū'ah̄u ya, ya x̄anho ngue h̄in d̄abi 'b̄uc̄ä p'ɥ 'mø m̄i d̄u r̄a Lázaro, porque nūya man'natho gui 'ȳc'̄eiḡah̄u ya. Nūya ḡa ma nūh̄u ya.

<sup>16</sup> Nūnā r̄a Toma t'̄embi ngue r̄a cuate p'ɥya, bi 'ȳembyø mm̄ix̄adih̄u:

—Ma 'da gd̄a mm̄äh̄a ya, n'namh̄m̄a ngue 'dap'ɥ d̄an̄i thoj̄u n̄u.

*Ra Jesús da 'yøt'e ngue di nja ra mbennate, 'nε di unna 'da'yo te.*

<sup>17</sup> Bi zøn'a Betania ra Jesús, pε ya rá gupa xi ma nt'ägui ra Lázaro. <sup>18</sup> Nup'u ja ra hnini Betania, como yo kilómetro made gui nhyacui Jerusalén. <sup>19</sup> Xangu yø judío xi ma ngue badi zengua ra Marta conna Maya, di hojpa yø mmui ngue rá ida bi du. <sup>20</sup> Nuna ra Marta 'mø bi badi ngue ya mmap'u ra Jesús, bi ma bí c'at'ui. Pε ra Maya bi gop'u ja rá ngu'a. <sup>21</sup> Ra Marta bi 'yembra Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø gdi 'bucua, hinxta ndu ma idagä 'mø. <sup>22</sup> Pε nugä dí padj ngue di 'da'i Oja te gä gui 'yäpi.

<sup>23</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nu ni ida di bennate'a.

<sup>24</sup> Bi 'yenna Marta p'uya:

—Ahá, dí padj ngue nu'mø ra pa rá nzeui, mahondi bennate yø ánima.

<sup>25</sup> Ra Jesús bi 'yena:

—Go ga øt'a ngue di bennate yø ánima, 'nε ga unna 'da'yo te. Nu'a da 'yεc'εigä, madague'a xta ndu, pε hondi bennate. <sup>26</sup> A nuyá, nu'u yø ja'i 'bahya 'nε εc'εigui, ya hinjam'mø da du, ya ja ra 'da'yo te yø ja'i. ¿Ua guí εc'εi na dí xi'i ya?

<sup>27</sup> Ra Marta p'uya bi 'yena:

—Ahá, grá Hmu, dí εc'εigä ngue gue'e grá Cristo, rá Ts'unt'ui Oja nu'a mi ja ngue da εcua ja ra ximhäi.

*Ra Jesús bi nzomp'u ha nt'ägui ra Lázaro.*

<sup>28</sup> Mi juadi bi manna ra hya na p'uya, nuna ra Marta bi ma bá zo rá juhue Maya. Bi xifi njanate, bi 'yembi:

—Bá ɛp'ɥ rā xännbate. Bá pɛn'nā rā hyā ngue bī nzo'i'nā.

<sup>29</sup> Nu'mø mī 'yøhrā Maya ngue bi ts'ofō, bī nangui, bī ma bá nū rā Jesús. <sup>30</sup> Nūnā rā Jesús, tobe hīn manī yut'ambo rā hnīnī, bī 'bärpɥ ha bī nthɛui rā Marta. <sup>31</sup> Mī nū yø ja'i ngue bī nangrā Maya, bī bōnī n'nahmantho, bī ma. Janāngue xquet'a bī ntetyø ja'i p'ɥya, ɛmbī ngue bī ma dá nzomp'ɥ bī o rā ánima. <sup>32</sup> Bī ma rā Maya p'ɥ mambī 'bährā Jesús. Bī ndantyøhmū p'ɥ ha 'bāi, bī 'yɛmbī:

—Ague grā Hmū, nū'mø ngue gdi 'bɛcua, hīnxtā ndū mā idagā 'mø.

<sup>33</sup> Nu'mø mī nū rā Jesús ngue zonna Maya co 'nɛ'ɥ yø judío nī n'youi, bī dār'mān'ɥ rá mmāi p'ɥya.

<sup>34</sup> Bi 'yännbɥya, bī 'yɛmbī:

—¿Harɥ nt'āgui ya? —bī 'yɛmbī.

Mī dā p'ɥya, bī 'yɛnā:

—Ague grā Hmū, bá ɛhɛ guí nnu.

<sup>35</sup> Xquet'a bī nzonna Jesús. <sup>36</sup> Dī n'yɛmbyø judío p'ɥya:

—Ya guí nnuhɥ te øtya. Ja dī nɛqui p'ɥya ngue janjuānī ngue mādi mādi.

<sup>37</sup> Bi 'yɛn'i 'da yø judío p'ɥya:

—A nūnā, ngue bi zā bi xojpā yø dā rā xādā, rá nzɛgui xtā nzā xtā 'yøt'e ngue hīnxtā ndū rā Lázaro.

*Ya bi bɛnnate rā Lázaro.*

<sup>38</sup> Mahømbī dār'mān'ɥ rá mmāi rā Jesús. Bi guarbɥ ja rā 'bido o rā ánima p'ɥya ngue dā hyajpā rā ndødo nnøpā njo'mī. <sup>39</sup> Bi 'yɛnā Jesús:

—Dāmī hyācjɥ rā do —bī 'yɛnā.

Bi 'yɛnā Marta nūnā rá nju rā ánima p'ɥya:

—Ague grá Hmu, rá nze<sub>ε</sub>gui ya y<sub>u</sub>nya, porque ya rá g<sub>u</sub>pa nt'ägui ya.

<sup>40</sup> M<sub>i</sub> dahra Jesús, bi 'y<sub>ε</sub>mbi:

—U<sub>u</sub>ngui dí xi'i n<sub>u</sub>gue nu'mø gui 'y<sub>ε</sub>c'ei<sub>u</sub>i, guí pa p'<sub>u</sub>ya n<sub>u</sub>gue ma<sub>g</sub>uesε Oja.

<sup>41</sup> M<sub>i</sub> ma nth<sub>u</sub>qu<sub>i</sub> rá do p'<sub>u</sub>ya. Bi n<sub>o</sub>s'maya rá Jesús, bi 'y<sub>ε</sub>na:

—Ma Papá'i, dadi ja mam<sub>u</sub>adi'i n<sub>u</sub>gue guí ø'mø di nzo'i. <sup>42</sup> Nu<sub>g</sub>á dí pa<sub>u</sub>di n<sub>u</sub>gue za<sub>u</sub>nt'a guí ø'mø di nzo'i, p<sub>ε</sub> dá ma<sub>u</sub>ngä na rá hya na n'namhma n<sub>u</sub>gue nu<sub>u</sub>ya yø ja'i 'b<sub>u</sub>cua, da 'y<sub>ε</sub>c'ei n<sub>u</sub>gue go guá p<sub>ε</sub>nn<sub>u</sub>ga<sub>u</sub>i ua.

<sup>43</sup> M<sub>i</sub> juadi bi ma<sub>u</sub>na rá hya na p'<sub>u</sub>ya, bi ma<sub>u</sub>tra á<sub>u</sub>nima, bi 'y<sub>ε</sub>mbi:

—Ague Lázaro, bá pømp'<sub>u</sub> guí o —bi 'y<sub>ε</sub>mbi.

<sup>44</sup> Bá nangra á<sub>u</sub>nima p'<sub>u</sub>ya, bá εp'<sub>u</sub>, bá m'mät'i yø ulu yø 'y<sub>ε</sub> conyø gua. Rá h<sub>u</sub>mi p'<sub>u</sub>ya bá n'yoi rá njo'm<sub>i</sub>. Rá Jesús bi 'y<sub>ε</sub>mb<sub>y</sub>ø ja'i:

—Dami x<sub>u</sub>h<sub>u</sub>mi ya, thøh<sub>u</sub>mi p'<sub>u</sub>ya, da ma.

### *B<sub>i</sub> nhεca hya yø ja'i p'<sub>u</sub>ya, n<sub>u</sub>gue di bentra Jesús.*

<sup>45</sup> Nu<sub>u</sub>ya yø judío m<sub>i</sub> 'b<sub>u</sub>p'<sub>u</sub> ja rá ngu rá Ma<sub>u</sub>ya m<sub>i</sub> nu te bi 'yøtra Jesús, gue'a i 'y<sub>ε</sub>c'ei'a p'<sub>u</sub>ya. <sup>46</sup> P<sub>ε</sub> m<sub>i</sub>'da yø judío, bi ma bá xihyø fariseo te bi 'yøtra Jesús. <sup>47</sup> Nu<sub>u</sub>ya yø fariseo p'<sub>u</sub>ya conyø h<sub>u</sub>mu yø mmäcja, co 'n<sub>ε</sub>'u yø n'yoh<sub>u</sub> 'bet'o n<sub>u</sub>gue yø judío, bi 'yøtra da<sub>u</sub>junta. Di n'y<sub>ε</sub>mbi:

—¿Te 'be'a ja n<sub>u</sub>gue ga øth<sub>u</sub>? Nu<sub>u</sub>na rá n'yoh<sub>u</sub> na, xandøngu yø milagro øt'e. <sup>48</sup> Nu'mø n<sub>u</sub>gue ga h<sub>ε</sub>hm<sub>u</sub> p'<sub>u</sub>, gä yø ja'i da 'y<sub>ε</sub>c'ei te mma<sub>u</sub>na. A nu'<sub>u</sub> yø ts'ut'abi Roma p'<sub>u</sub>ya, da p<sub>ε</sub>nh<sub>y</sub>ø soldado n<sub>u</sub>gue da d<sub>ε</sub>mhra ma<sub>u</sub>ca n<sub>i</sub>ja ja ua, 'n<sub>ε</sub> da 'yøtra sui ua ja ma häih<sub>u</sub>.

49 Bi da'a n'na nc'ei ni hu ngue ra Caifás, guehna ra hmu yø mmäcja'a ra jeya'a. Bi 'yembyø ja'i:

—¿Ua hinguí pahm ha di nja te ga øthu ya?  
 50 ¿Ua hin gadi umhm ra güenda hanja? Man'na xanho ngue n'na nc'eitho da du conná guehyø ja'i, hinda gue'a ngue di m'medi gätho yø ja'i 'bucua ja ma häih.

51 Pe nuna ra Caifás hingrá hyase na ra hya bi ma, sinoque Oja bi bennbi ngue ngu'a bi ma. Porque guehna ra jeya ngue bi nøpa hmu yø mmäcja. Bi ma ngue ra Jesús guehna ja ngue da du conná guehyø judío na. 52 'Nε hinga hont' h yø judío p'uya, sinoque da du conná guehyø ja'i 'bui ndap' h bi zä. Porque nne Oja ngue ndap' h bi zä di m'mahyø ja'i ngue dyø basj Oja. 53 Gue'a ra hya bi nja'a p'uya, nu' h yø judío mi nts'ut'abi, bi madi bi nheca hya ngue da hyo ra Jesús.

54 Janangue ya him mambi zøp' h ha 'buhyø judío ra Jesús, sinoque bi ma n'nanni n'na ra xequi ja ra häi Judea. Ya mme ra nendapo, ja n'na ra hnini ni hu ngue Efraín. Ja bá m'mahm p' h p'uya co 'nεhyø xädi.

55 Ya xma' nguerp'utho ra pa ngue ra ngo øtyø judío, nuna embi ra pascua. Xangu yø ja'i bi ma Jerusalén ngue dí hocyø ts'oqui p' h ja ra nija hante di nja ra ngo. 56 I'yo yø ja'i p'uya, ngue honna Jesús. Nu'mø bi zømp' h nija di n'yänni n'na ngu n'na, i εna:

—¿Ter' h gni bεmhm? ¿Ua da εcua ja ra ngo ra Jesús, ua gue hin'na?

57 Nu' h yø fariseo p'uya, co 'nε' h yø hmu yø mmäcja, ya xi xihyø ja'i ya p'uya, ngue nu'mø to

da badi ha bí 'buhra Jesús, da ma. Porque bi ne di 'bentra Jesús ngue da got'i.

## 12

*N'na rā xisu bi gopa rā aceite rā Jesús.*

<sup>1</sup> Man'nato mā patho di nja rā ngo ngue rā pascua. Bi ma rā Jesús bá sōn'a Betania rá ngu rā Lázaro. Guehna rā Lázaro bi 'yōtra Jesús ngue bi bēnnate. <sup>2</sup> Ja bá t'ōrpa p'ua rā nts'ihmε rā Jesús, bi n'uite rā Marta. Conna Lázaro 'dap'ua hūhmī p'ua ja rā mεxa ngue sihmεui. <sup>3</sup> Nuna rā Maya p'uya bá ha made litro rā aceite maḥotho ga yani, pε xandōmmaḍi rá muui. Bi gopabi yō gua rā Jesús, bi dūjpi conyō xta. Bi yu'ambo rā ngu'a ga yanna aceite. <sup>4</sup> Mi 'bup'ua rā Judas Iscariote rá ts'ant'ua rā Simu. Guehna n'na nc'ei yō xādi rā Jesús, 'nε guehna bi dā na. Nuna rā Judas bi 'yεna:

<sup>5</sup> —¿Hanja ngue himbi 'bā rā aceite, ngue xtí t'unna mεnyu yō hyoya? Porque xtí 'bā rā aceite'a te pōxi hyu ciento mā pa rā nzābi.

<sup>6</sup> Pε nuna rā Judas hīn'i mmanā rā hya na ngue di tu rá mmai da māxyō hyoya. Sinoque bi manā rā hya na ngue rā bε. Porque go mafāti rā buxa cū rā mεnyu na. I pε rā mεnyu njāti p'ua ja rā buxa. <sup>7</sup> Mi nya rā Jesús, bi 'yεna:

—Dami hyēmhma, 'yo te guí mma. Porque nuna rā xisu guí sui, ya mi pεsra aceite xta ngosca mā do'yo 'mō dá n'yāgui. <sup>8</sup> A nuya yō hyoya guí mma, jap'ua rā pa gui fāxha ya, porque 'daua guí 'būhma ya yō hyoya. Pε nugā ya himma ya'atho rā pa dī n'yohua.

*Bi nhεcahya yō ja'i ngue hōnda hyo rā Lázaro.*



<sup>9</sup> Xangu yø judío bi badi ngue bí 'bap'ua Betania ra Jesús. Bi ma yø ja'i bá nu. Pɛ hinga hontho nne yø ja'i ngue da nu ra Jesús, sinoque xquet'a nne da nu ra Lázaro nuna xi japi xi bennate p'ua mant'agui. <sup>10</sup> Janangue bi nhɛcahya yø hmu yø mmäcja ngue xta hyo ra Lázaro conna Jesús. <sup>11</sup> Porque nu'a i bennate ra Lázaro, ya hɛp'ua yø mmijudíoui yø judío p'uya ngue go ɛc'ɛi ra hya mmana Jesús.

*Bi yurbu ja ra hnini Jerusalén ra Jesús.*

<sup>12</sup> Nup'ua ja ra hnini Jerusalén, xandøngu yø ja'i bi ma da nsännigo ngue ra pascua. Ja bi bahyø ja'i 'mø mi hyats'i, ngue ya ja ngue da zøp'ua ja ra hnini ra Jesús. <sup>13</sup> Yø ja'i p'uya, bi dɛjpa yø xi yø palma, bi ma di c'at'ui ra Jesús. Bi mɛhra hmafi yø ja'i p'uya, i ɛna:

—Nuna rá m'mɛnhni Oja 'bɛcua, guehna tate na. Oja di japhna rá dast'abi yø judío bá 'bɛnhni.

<sup>14</sup> Bi din'a n'na ra burru bi hyuxra Jesús. Ya bi nja tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ɛna: <sup>15</sup> “Ague gyø mmɛnguh p'ua ja ra hnini Sión, 'yogui suh. Gui nnu ngue bá ɛp'ua ni dast'abih, bá hyuxa n'na ra burru”. <sup>16</sup> Nup'ua rá mɛdi hinguì pahyø xädi ra Jesús hanja'a te øt'e. Pɛ nu'mø mi ma mahɛts'i ra Jesús, ja bi zo yø mmɛi p'uya, ngue nu'a te gäma hya xi nja, ya mant'ot'i ngue ngu'a ja ngue di nja.

<sup>17</sup> Nuya yø ja'i n'youi ra Jesús, guehya bi nup'ua bi japi bi bennate ra Lázaro, gä mmanyø ja'i te gä xi nup'i ngue øt'e. <sup>18</sup> Janangue bi ma yø ja'i ngue di c'at'ui ra Jesús, porque pahyø ja'i ngue nu'a ra milagro xi 'yøt'e, hinjonda zä da 'yøt'e. <sup>19</sup> Yø fariseo p'uya, di n'yɛmsɛbi:

—Ya guí nnuh<sub>u</sub> ya, ya hinguí sä te ga øth<sub>u</sub>. Guí nnuh<sub>u</sub> ngue gä ni mε yø ja'i rā Jesús.

*Nuya 'da yø ja'i hingyø judío bi hyonna Jesús.*

<sup>20</sup> Nuya yø ja'i bi ma Jerusalén ngue da thanne Oja 'mø bi nja rā ngo, n'youi p'ua 'da yø mmengu Grecia. <sup>21</sup> Nuya p'uya bi guarb<sub>u</sub> 'bähra Lipe nuna rā mmengu Betsaida ngue rā häi Galilea. Bi 'yäpra mate p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, dí nne ga nyagähe ts'ua rā Jesús.

<sup>22</sup> Nuna rā Lipe p'uya, bi xihra Andre'a te sifi. Nuna rā hya bi sifi, 'da i matho gä yoho ngue bá xihra Jesús. <sup>23</sup> Nuna rā Jesús bi 'yεntho 'mø mi dadi:

—Nu rā N'yoh<sub>u</sub> bí 'yε mahets'i, ya ni ma da zonna pa p'ua da hnu ngue maguesε. <sup>24</sup> Majuani dí xi'ah<sub>u</sub>, ngue nugä, ja ngue da thogui, n'namhma ngue xangu yø ja'i da dinna 'da'yo te. Tengutho n'na zihmudä rā trigo, mente hinga nthuhu rā hmudä, xquetho n'na mhmudä tho i ja. Pε nu'mø ya bi thuhu, da bøxra hmudä, pε ya xangu yø trigo da ma mā peti 'mø bi nja. <sup>25</sup> Nu rā ja'i honi ha di mpommi rā ndate, guehna di 'behrá te na. Pε nu rā ja'i enná te ua ja rā ximhäi, guehna di t'unna 'da'yo te para zantho na. <sup>26</sup> Nu rā ja'i nne da 'yørcagui mā pähä, da denngui. Nup'ua ha ga m'mäcä, ja di m'map'ua. Nu rā ja'i da 'yørcagui mā pähä, guehna nnu manho mā Papágä na.

*Bi manna Jesús ngue ya ni ma da tho.*

<sup>27</sup> A nuyá, hindí padí te ga øtya. ¿Teni 'be'a ja ngue ga mma? Ya hinguí sä ngue ga εna: “Mā Papá'i, dami yangui ngue'a te ja ngue ga thogui”, ga εna.

Porque ya dá  $\varepsilon\text{c}\bar{a}'\text{a}$ , ngue nu'a te ja ngue ga thogui, ga thomhmagä'a.

<sup>28</sup> Bi 'y $\varepsilon$ mp'uya:

—Ague ma Papá'i, da fadi ngue maguec $\varepsilon$ gui ya.

Nu'a ra ora'a p'uya, bi t'øde ngue bá nya Oja maya, bi 'y $\varepsilon$ na:

—Ya xa nja'a te di fadi ngue maguec $\varepsilon$ gui. P $\varepsilon$  mahønga øt'e ngue da fadi ngue maguec $\varepsilon$ gui ya.

<sup>29</sup> Nu'u yø ja'i mi 'bäp'u, bi 'yøde ngue bá nya Oja maya, p $\varepsilon$   $\varepsilon$ mthobi ngue ra ngäni'a øde. Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'y $\varepsilon$ na:

—Rá anx $\varepsilon$  Oja i nzohnu —bi 'y $\varepsilon$ na.

<sup>30</sup> Mi nya ra Jesús, bi 'y $\varepsilon$ mbyø ja'i:

—Nuna ra hya bi t'øhya, himma partegä p'u ngue bi t'øhna ya, sinoque ni parteha na. <sup>31</sup> Ya ni ma da zønna ora da thaxra güenda ua ja ra ximhäi ya. Da thejpa rá hya ra zithu di manda ua ja ra ximhäi.

<sup>32</sup> Nu'mø bi ma ma'bä'mi ra pont'i da n'nø'migä, ndap'u bi zä, da denyø ja'i ma hyagä.

<sup>33</sup> Bi manna ra hya na, ngue di opan'yu yø ja'i tema forma di du 'mø bi tho. <sup>34</sup> Bi 'y $\varepsilon$ nyø ja'i p'uya:

—Ya xtá øcähe te nt'ot'i p'u ja ra libro ngue ra ley, ngue ra Cristo i 'bui para zantho. 'N $\varepsilon$  nu'i gui  $\varepsilon$ na ngue ra N'yohu bí 'y $\varepsilon$  mah $\varepsilon$ ts'i, i ja ngue da ma macuati ra pont'i. ¿Ndana gue'a'a ra n'yohu bí 'y $\varepsilon$  mah $\varepsilon$ ts'i gui mmam'mø?

<sup>35</sup> Mi dahra Jesús, bi 'y $\varepsilon$ mbi:

—Nuyá, ya mits'u dra pa gui h $\varepsilon$ th $\varepsilon$  ua'a ja ngue da xoc'a ni mmaih $\varepsilon$  ya. Nu'mø bi dini xanho ni mmaih $\varepsilon$  na ra hya dí xi'ah $\varepsilon$  ya, guehna ra hya gdi n'yohu na. P $\varepsilon$  nuna ra ja'i hinda ne da 'yøt'e te dí mmangä, guehna ra ja'i hingui padi te ga 'yo

na. <sup>36</sup> Dami 'yεc'εih<sub>u</sub> na ra hya da xoc'a ni mmaih<sub>u</sub> mente da zä ga xi'ah<sub>u</sub> ha di xohni mmaih<sub>u</sub>. 'Nε majuan<sub>i</sub> da xoc'a ni mmaih<sub>u</sub> na ra hya na.

Mi juadi bi manya yø hya ya p'uya, bi ma ra Jesús, hingui fadi ha i ma.

*Nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue yø judío hingui εc'ei ra Jesús.*

<sup>37</sup> Madague'a xangu yø milagro bi nu yø ja'i bi 'yotra Jesús, pε hingui εc'ei te xifi. <sup>38</sup> Pε ya ja ngue da ngu'a di nja, tengutho ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: “Ague grá Hmu, ¿ndana gue'a bi bøni ngue bi 'yεc'εi na ra hya dá xicähe ya? ¿Ndana gue'a pøni ngue da badi ngue ya uhrá ts'edi Oja ya?” <sup>39</sup> Ra Isaías xquet'a bi 'yot'i hanja ra hya ngue himbi 'yεc'εi ra hya yø ja'i, bi 'yεna: <sup>40</sup> “Nuna Oja bi gorpabi yø nthandi yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyeti conyø dä. 'Nε bi gorpabi yø mmai, n'namhma ngue hinda dimp'ua ja yø mmai hanja ra hya. 'Nε hinda 'bätyø mmai ngue da den'Oja para ngue hinda punnbi”. <sup>41</sup> Ra Isaías bi manna ra hya na, ngue parpi ngue maguesε ra Jesús, janangue bi ma hanja'a ra Jesús.

<sup>42</sup> Co ngu'a xangu yø judío ja yø cargo bi 'yεc'εi ra Jesús. Nja hingui xihyø ja'i ngue εc'ei, porque su yø fariseo, i nne ngue hinda dujpa yø thuhu p'ua ja ra nija. <sup>43</sup> I εna ngue man'na xanho ngue da nu manho yø ja'i, hinda gue'a ngue Oja da 'yεmbi ngue xanho te øt'e.

*Da ma ra castigo yø ja'i hingui εc'ei te mmana Jesús.*

<sup>44</sup> Nuna ra Jesús bi ts'edi bi nya, bi 'yεna:

—Nu ra ja'i εc'εigä ya, hinga hõngthogui εc'εigui ra ja'i, sinoque xquet'a εc'εi'a ma Papá bá pεnngui. <sup>45</sup> Nu ra ja'i hεrcä ya, tengutho 'mø go di hεt'a to bá pεnngui. <sup>46</sup> Nugä guecä ga xoc'a ni mmæihæ. Dá εcä ua ja ra ximhäi, n'namhma ngue nu'a da 'yεcεigä, hīndi m'mæi tengutho ga 'bæhyø ja'i 'yo mants'o. <sup>47</sup> A nuyá, i 'bæi to øhra hya dí mmangä ya, pε hīngui ørpa masu. Ya hīmma partegä p'æ da ma ra castigo ra ja'i. Porque hīndá εcä ngue 'bexca sänni da ma ra castigo yø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi, sinoque dá εhε ngue ga nyani. <sup>48</sup> A nuyá, nu ra ja'i hīngui ørca masu, 'nε hīngui ørpa masu na ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Nuna ra hya dí mmangä ya, guehna di ts'ännbabi ra castigo yø ja'i 'mø ra pa rá nzεgui na, ngue hīngui εc'εi yø ja'i te dí mma. <sup>49</sup> Porque hīmma hyase dí mma. Nu'a ma Papá bá pεnngui, nuna ra hya di 'bejpi ga mma, guehna ra hya dí xän'nahæ na. <sup>50</sup> Pε dí pacä p'æya, ngue nu to da 'yεc'εi na ra hya di 'bejpagui ma Papá ga mma, di nja ra 'da'yo te ra ja'i. Nuna ra hya xijma Papá ga mma, guehna ra hya dí mmangä na.

## 13

### *Bī merpa yø gua yø xädi ra Jesús.*

<sup>1</sup> Hante di nja ra ngo ngue ra pascua, nuna ra Jesús ya padī ngue ya bi zønna ora da bõngua ja ra ximhäi, di ma mahεts'i bí 'bæhrá Papá. Nuna ra Jesús hīnha rá nzεgui di ma'æ yø xädi 'bæcua ja ra ximhäi.

<sup>2-3</sup> Rā zithu ya xi bennba rá mmæi ra Judas Iscariote nuna rá ts'ant'æ ra Simu ngue di dä ra Jesús. Nuna ra Jesús, ya padī ngue bi 'yεp'æ bí 'bæ Oja, 'nε

māhøndi map'ɥ bí 'bɥ Oja. 'Nɛ padī ngue nu'a rá Papá, di unna ts'edi ngue di mānda gátho yø cosa i ja. <sup>4</sup> Mɛnte sihmɛ p'ɥya, bi nangbɥ ja ra mɛxa mi hudi, bi møhrá tuhu, bi ngut'a n'na ra toaya p'ɥya. <sup>5</sup> Bi xitra dehe p'ɥ ja n'na ra bandeja, bi merpa yø gua yø xädi. I dujpa ra dehe conna toaya di ngut'i.

<sup>6</sup> Nu'mø ya mmap'ɥ da merpa yø gua ra Bɛdu p'ɥya, ra Bɛdu bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ɥua 'nɛcä gui percagui ma guagä?

<sup>7</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, hinguí padī te ga mbøn'a te dí øt'ä ya, pɛ gui pa'a m'mɛfa te ga mbøni.

<sup>8</sup> Mi dahra Bɛdu p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—A nugä hinda zä gui perca ma gua.

Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbra Bɛdu:

—Nu'mø ngue hinga pet'a ni gua, ya himma n'youi 'mø.

<sup>9</sup> Bi 'yɛnna Bɛdu p'ɥya:

—Ague grá Hmu, hinga hørma gua gui percagui 'mø, gui pegagui ma 'yɛ 'nɛ gui hiqi.

<sup>10</sup> Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu ra ja'i ya m'met'e, ya bi bo gä rá do'yo. Ya hinda høndyø gua ja ngue da 'berpabi ra ja'i. Ya gä m'meque'ahɥ ngue ra nts'o, hinda hõnda n'na'ahɥ ngue hinga m'meque.

<sup>11</sup> Bi manna ra hya na ngue hinga gátho m'mequebi yø mmɥi yø xädi ngue ra nts'o, porque padī ndana gue'a ja ngue di dä. <sup>12</sup> Mi juadi bi mejpa yø gua yø xädi p'ɥya, māhømbi hye rá tuhu ra Jesús. Bi mip'ɥ ja ra mɛxa māhøn'a p'ɥya. Bi 'yɛmbi:

—¿Ua guí padí te dá øt'ahü ya? <sup>13</sup> Nu'ahü guí enjü ngue drá xännbategä, 'nē drá hmügä. Pε gue nī 'yup'ü te guí xicjü, porque go guecä drá xännbategä 'nē drá hmügä. <sup>14</sup> A nu'mø ngue drá xännbategä 'nē drá hmügä, 'nē dí pet'a nī guahü, xquet'a nne ngue guí njahü p'üya. Guí mpejpa nī gua n'na ngu n'na'ahü. <sup>15</sup> Nügä, ya dá ut'ahü te ja ngue gui 'yøthü, n'namhmä ngue tengutho dá øt'ahü ya, da ngu'a guí n'yørpe n'na ngu n'na'ahü. <sup>16</sup> Majuaní dí xi'ahü, ngue n'na ra mεfitho, 'yo di enä ngue hinda zä da 'yøt'e tengu øtrá hmü. Nu'a n'na ra m'mεnhni, 'yo di enä ngue hinda zä da 'yøt'e tengu øt'a to pεnhni. <sup>17</sup> Nu'mø ngue tinni mmaihü ya yø hyä dí xi'ahü gui 'yεt'a mmaihü ya, ra mεnthi gá nthehü 'mø.

<sup>18</sup> Nu te dí mmangä ya, hinga gätho di toca'ahü na ra mεnthi na. Porque dí padí te'o ya xta huanhni, gue'ü di tocabi'ü. Pε jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ü ja ra Macä Libro ngue enä: “Nuna 'daua dí sihmεgä'be ya, guehna 'bui ngue mä nsuigä'be na”. <sup>19</sup> Dí xi'ahü na ra hyä na hante ngue di nja, n'namhmä ngue nu'mø bi nja p'üya, gui 'yεc'εihü ngue go guecä. <sup>20</sup> Majuaní dí xi'ahü ngue nu ra ja'i di unna säya'a to dí pεnhnä, tengutho 'mø go dadi 'dacra ts'äya ra ja'i. Nu to di 'dacä ra ts'äya p'üya, tengutho 'mø go dadi unna ts'äya'a to bá pεnguí.

***Bi manna Jesús ngue guehna ra Judas i ja ngue di dä.***

<sup>21</sup> Mi juadi bi manna ra hyä na p'üya, bi zä ngue tär'man'ü rá mmüi ra Jesús. Bi mä njuantho p'üya, bi 'yεnä:

—Majuani dí xi'ahya ya, ngue 'bucua n'na nc'ei jügatho häi, ya honi ha di japi ngue di dägui.

<sup>22</sup> Nu'ya yø xädi p'uya bi madi di nhyeti n'na ngu n'na, hingui fadi te'o sihna ra hya i hma. <sup>23</sup> Nu'a n'na nc'ei 'dap'ya hühmi ngue sihmui ra Jesús, guehna rá xädi emmxi di madi. <sup>24</sup> Ra Bedu p'uya, bi 'yörpa ra senya'a 'dap'ya hühmi ra Jesús ngue da 'yänni te'o na i mma. <sup>25</sup> Nu'a bi t'örpa ra senya p'uya, man'na bi guarbu hu ra Jesús ngue bi 'yänni, bi 'yembi:

—Ague grá Hmu, ¿te'o na gui mma? —bi 'yembi.

<sup>26</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Ma ga pocä n'na xequi ra thühmε ya. Nuna ga unna p'uya, guehna dí mmangä na.

Bi po'a n'na xequi ra thühmε p'uya, bi unna Judas Iscariote rá ts'ant'ya ra Simu. <sup>27</sup> Nuna ra Judas, ngu i hyanna ra thühmε, bi yatra zithu p'ya ja rá mmui. Ra Jesús bi 'yembuya:

—Nu'a te ja ngue gui 'yøt'e, 'yøt'e n'nahmantho.

<sup>28</sup> Pe nu'ya 'dap'ya hühmε p'ya ja ra mexa ngue sihmε, hinjombi n'yo yø mmui hanja na ra hya bi sihna ts'ofu. <sup>29</sup> A nuna ra Judas ngue ma fäti ra buxa njamenyu, bi 'yemp'ya i ben'i'da, ngue nuna ra Jesús bi xifi ngue da däi tema hyoni ngue ra ngo, ogue di unni zi algo yø hyoya. <sup>30</sup> Hontho bi zi ra thühmε bi t'unna Judas, bi bōni, bi ma. Pe ya nxui p'ya.

*Ma'da'yo ra hya di manda ra Jesús ngue di nja.*

<sup>31</sup> Mi bōnna Judas, bi 'yenna Jesús:

—A nuya ja di nequi p'ya ngue magesε ra N'yohu bi 'ye mahets'i. 'Ne conná ngue'a te øt'e, ja di nequi p'ya ngue magesε Oja. <sup>32</sup> Xi'mø ngue ra



N'yohu bí 'yε mahεts'i, nu te øt'e, gue'a gui nεqui ngue maguesε Oja'a, nuna Oja ya, xquet'a da 'yudi ngue maguesε'a rá Ts'ant'u ya. 'Nε ya mi ts'adyø pa di nja na dí xi'ahu ya. <sup>33</sup> Ague ma basi'ahu, ya mi ts'udra ora dí 'bahu ua ya. Tengutho ra hya xtá xicä yø judío, xquet'a ngut'atho ra hya dí xi'ahu ya. Gui hyonju, pε hinda zä gui tenngahu haru gdá magä. <sup>34</sup> Ma'da'yo høn dadi 'ber'ahu ya, ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahu. Tengutho ná ma'ahu, gui njathu p'uya ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahu. <sup>35</sup> Nu'mø ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahu, di unna güenda gätho yø ja'i ngue gue'e ma xädi'ahu 'mø.

*Bi manna Jesús ngue da gøn'a m'mefa ra Bedu.*

<sup>36</sup> Ra Bedu bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús, bi 'yεmbi:  
—Ague grá Hmu, ¿haru gue gdi ma p'uya?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nup'u ha gdá magä, ya hinda zä gui tenngahu.

Pε da zä gui tenngahu m'mefa.

<sup>37</sup> Ra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hanja ngue gui εna ngue hinda zä ga ten'na'i ya? Nugä dí εmma te conná ngue'e.

<sup>38</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Guí εna ngue gui εnni te conná nguecä. Pε majuaní dí xi'i ngue hante di mmahra øni, ya xquí cønga nhyu ndi.

## 14

*Nuna ra Jesús, guehna ra 'yu na ngue di zønna ja'i p'u 'buhra Papá.*

<sup>1</sup> 'Yo di tu ni mmaih. Guí hyahni mmai gui 'yεc'εih Oja, da guecä dami 'yεc'εigahu. <sup>2</sup> Nup'u ja

rá ngu ma Papágä, xangu yø ts'äya bí jap'u. Nu'mø da hìn'yü p'ü yø ts'äya, hinte ga sänni ga xi'ahü 'mø. Pe nuyá, ga mmagä ya ngue güi nsägä ha gui nsäyahü. <sup>3</sup> Nu'mø dá magä p'üya ngue güi nsägä ha gui nsäyahü, ga ma ecä mahøn'a p'üya ga sixahü, n'namhma ngue 'dap'ü ga m'mühmü. <sup>4</sup> Guí pahmü p'üya harü gdä magä, 'nε gui pahmü ra 'yü.

<sup>5</sup> Mī dahra Toma p'üya, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmü, hīndī pacähe ha gdī ma, ¿ha da nzä ga pacähe ra 'yü gdī ma?

<sup>6</sup> Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Conná nguecä dä zä guí sømhmü p'ü 'bü Oja. 'Nε conná nguecä guí pahmü ndana majuanī. Go dadī üngä rä 'da'yo te. Nu to gä dä 'yεc'εigui, gue'ü dä zømp'ü 'bühma Papá'ü. <sup>7</sup> Ngue hīngmī pahmü te'ogä mä m'met'o, janangue hīngmī pahmü te'o na rä Papá. A nuyá, ya guí pahmü ya, porque ya guí nnuhü ya.

<sup>8</sup> Bi 'yεmbra Lipe p'üya:

—Ague grá Hmü, 'yøt'e ngue dä zä ga nnuğähe rä Papá 'mø. Co nu'a p'üya.

<sup>9</sup> Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague Lipe, ya xa mma yø pa dī n'yohü, ¿'nε tobe hīnguí paqui? Nu'a to bī nugä, ya bī nu rä Papá'a. ¿Hanja'a guí xiqui ngue guí εngui ga øt'ä ngue guí nnu rä Papá? <sup>10</sup> ¿Ua hīnguí εc'εigui ngue tenguthogä ya, njarbutho mä Papá? Tengutho mä Papágä p'üya, xquet'a dī njadä p'ü. Nuna rä hya ya xtá xi'ahü, hīngo dī mmansεgä na. Nu'a rä Papá dī n'yo'be, go øt'a te dī øt'ä'a. <sup>11</sup> Damī 'yεc'εigahü ngue tenguthogä ya, njarbutho mä Papá. Tengutho mä Papágä ya, xquet'a dī njadä p'ü. A nu'mø

h̄inguí ε̄c'ε̄ih̄ n̄a r̄a hyatho, dami 'yε̄c'ε̄igah̄ 'm̄o gá nuh̄'a te dí øt'e. <sup>12</sup> Majuani dí xi'ah̄, nu r̄a ja'i ngue rá mm̄ai ga 'yε̄c'ε̄igui, xquet'a da z̄a da 'yøtra ja'i tengutho dí øt'e. Man'na xangu da 'yør'm̄o ngue da z̄a, porque nugã ga mmagã p'ua bí 'b̄ahma Papá. <sup>13</sup> Rángue guí ε̄c'ε̄igah̄, nu'm̄o gá mat'Ojah̄, gui hya r̄a ts'edi gui 'yãdi te guí nneh̄. Nugã ga 'da'ah̄'a te gá gui 'yãhm̄, n'namh̄ma da fadi ngue maguesε̄ n̄a mā Papá. <sup>14</sup> Rángue guí ε̄c'ε̄igah̄, nu'm̄o gui hya r̄a ts'edi gui 'yãdi te guí nneh̄, nugã ga 'da'i ndana bi z̄a macosa gui 'yãhm̄.

*Bi xihyø xädi r̄a Jesús ngue da penhna Espiritu Santo.*

<sup>15</sup> Nu'm̄o gadi macj̄, dami 'yøt'e te dadi 'bep'ah̄ 'm̄o. <sup>16</sup> Ga äp̄a r̄a mate mā Papá ngue da penhni te'o da māxah̄, 'nε̄ di hoc'a ni mm̄aih̄, tengutho dí øt'ah̄ ya. Nuna da 'benhni, guehna r̄a Espiritu Santo da gäp'ah̄ r̄a 'yu majuani. 'Nε̄ guehna guí n'yoh̄ para zantho n̄a. <sup>17</sup> Nu yø ja'i h̄inguí ε̄c'ε̄i Oja, h̄inguí sä di n'youi r̄a Espiritu Santo, porque h̄inguí h̄eti 'nε̄ h̄inguí padi te'o. Pε̄ nu'ah̄, ya guí pah̄m̄ te'o n̄a, porque r̄a Espiritu Santo ya 'bucua guí 'b̄ahm̄, 'nε̄ guí n'yoh̄ para zantho n̄a. <sup>18</sup> Nugã h̄inga soc'as̄eh̄ ua, ga ma pengã ngue ga n'yoh̄. <sup>19</sup> Ya mi ts'utho ya, ya h̄inni mantho da nugã yø ja'i. Pε̄ nu'ah̄ guí nnuj̄ mah̄on'a. 'Nε̄ di nja'ah̄ r̄a 'da'yo te, ngue mah̄ongdí 'bucã. <sup>20</sup> Nu'a r̄a pa'a p'uya, guí umh̄m̄ r̄a güenda ngue dí n'yogã'be mā Papá. Da gue'ah̄ p'uya, dí n'yoh̄ p'ua guí 'b̄ahm̄. <sup>21</sup> Nu r̄a ja'i da 'yøt'e te dadi 'bepi, guehna di nequi ngue majuani di maqui. Mā Papágã p'uya, xquet'a di madi gátho ya yø ja'i di maqui. Nugã p'uya

xquet'a dadi mađi, 'nɛ ga ɔt'e ngue da fadi ngue di n'yo'be ra ja'i di maqui.

<sup>22</sup> Bi 'yenna Judas, nuna hinga Iscariote:

—Ague gra Hmu, ɔhanja ngue hɔnjthogähe gui 'yudi ngue di n'yohu, 'nɛ hinga gätho mi'da yø ja'i da badi?

<sup>23</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu ra ja'i di maqui, guehna da 'yørpabi masu te di xifi, 'nɛ guehna di mahma Papaga na. Nugä ya, co 'nehma Papa, ya di n'yohe ra ja'i di maqui.

<sup>24</sup> A nu ra ja'i hindi maqui, guehna hingu i ɔrcatho masu te di xänbi. Nuna ra hya di xi'ahu ya, himma hyasägä na, go ra hya'a ma Papa ba penngui.

<sup>25</sup> Di xi'ahu gätho ya yø hya ya, mente tobe 'daua di 'bahu. <sup>26</sup> A nugä ga apra mate ra Papa ngue da penhna Espiritu Santo, n'namhma da maxahu 'nɛ di hoc'a ni mmuihu. Gue'a go da xän'nahu gätho'a p'uya, 'nɛ ga di ben'nahu ya yø hya ya xtä xi'ahu.

<sup>27</sup> Ya ga soc'ahu ya, pe di hut'a ni mmuihu. Nugä ga ɔt'e ngue da hyu ni mmuihu, hinga tengu ra hya manyø ja'i ngue embi nthummui. 'Yo sä di tu ni mmuihu 'nɛ 'yo gui suhu. <sup>28</sup> Ya gui øde te xtä xi'ahu ngue ga mmagä p'uh bi 'buhra Papa, 'nɛ honga ma ɛcä ngue 'dap'uh ga n'yohu. Nu'mø majuanı gadi macju, damı johyah ngue ga mmagä. Porque nuna ra Papa, tate na ngue nugä. <sup>29</sup> Di xi'ahu na ra hya na hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø bi nja, ya gui 'yɛc'ɛihu na ra hya ya xtä xi'ahu p'uya.

<sup>30</sup> Ya hinga ya'atho ga nyahu ya, porque ya ba ep'uh ra zithu nu'a di manda yø ja'i hingu i ɛc'ɛigä. Pe cohra ts'edi na, hinda zä da dajpi. <sup>31</sup> Pe ya jatho ngue ngu'a di nja, para ngue da bahyø ja'i ngue

dadī mačā ma Papá. 'Nε dí øt'e te di 'bejpi ga øt'e. Nanj<sub>u</sub> ya, ma ga 'uehm<sub>u</sub> ua.

## 15

*Ra Jesús bi hyεjpabi ra hya bi ma ngue n'na 'bäi ra uva conyø 'yεt'o.*

<sup>1</sup> Go guecä tengutho n'na 'bäi ra uva, 'nε h̄injom man'na tengugä. Ma Papágä p'uya, tengutho n'na ra mεfi ngue fährä nuā'uva. <sup>2</sup> Sajpa yø 'yεt'o h̄ingui nne di nzadi. Pε nu'u yø 'yεt'o zadi, fädi 'nε øjpa yø 'yont'o, n'namhma ngue man'na di nzadi xanho.

<sup>3</sup> A nu'ah<sub>u</sub>, tengutho yø 'yεt'o ngue zadi, porque gui ørpa<sub>u</sub> masu te dí xän'nah<sub>u</sub>. <sup>4</sup> 'Yo gui hega<sub>u</sub> p'u, tengutho gä h̄indi hec'ah<sub>u</sub> p'u. Xi n'na ra 'yεt'o ya, nu h̄inda zä di nzahrä ndät'ä 'mø 'yose, ya h̄imbi thep'u ja ra da'y<sub>u</sub>. Gui njath<sub>u</sub> p'uya, h̄inda zä gui n'yo manhoh<sub>u</sub> 'mø gui hyega<sub>u</sub> p'u.

<sup>5</sup> Nugä tengutho n'na ra da'y<sub>u</sub>. A nu'ah<sub>u</sub> p'uya, tengutho yø 'yεt'o. Nu'a h̄ingui hegagui ya, man'na di n'yo manho, porque dí n'yo'be. A nu'mø gui hyega<sub>u</sub> p'u, ya h̄inda zä te gui 'yøth<sub>u</sub>. <sup>6</sup> A nu ra ja'i hep'u ma hyagä, di njapi tengutho ra 'yεt'o h̄ingui zadi. I nthεqui ngue ma'ot'i. Nu'mø bi 'yot'i, da ma mapeti ngue da t'udi.

<sup>7</sup> Nu'mø h̄ingui hyega<sub>u</sub> p'u, gui 'yεt'a mmui te dí xän'nah<sub>u</sub>, dami 'yädi te gui nne gui 'yäh<sub>u</sub>, gui nnu gue di n'na'ah<sub>u</sub>. <sup>8</sup> Nuna ma Papágä, da hnu mansu 'mø ngue gui n'yo manhoh<sub>u</sub> na. Gue'a di nequi'a p'uya ngue majuanj ma xädi'ah<sub>u</sub>. <sup>9</sup> Tengutho gui mačā ma Papá, njarbutho nnä ma'ah<sub>u</sub> ya. Nu te dí nnu manhogä, gue'a gui 'yøth<sub>u</sub>'a. <sup>10</sup> Nu'mø gui 'yøt'e te dadī 'bep'ah<sub>u</sub>, ya ni mantho ga ma'ah<sub>u</sub> 'mø.

Nugä dí øt'e te di 'bɛjpaguĩ mā Papá, janangue dī maquĩ.

<sup>11</sup> Dí xi'ah̄ n̄a r̄a hȳa n̄a, n'namh̄ma ngue tengutho nná johyagã, ngu'a gdi johyah̄. 'Nɛ hangũ r̄a pa guĩ johyah̄. <sup>12</sup> Nuna r̄a hȳa n̄aya, dadi 'bɛp'ah̄ ngue tengutho nná mā'ah̄ ya, d̄a ngut'a gđĩ mmah̄m̄ n'na ngu n'na'ah̄. <sup>13</sup> Nu'a mā datho ja ngue d̄a 'yøt'a n'na ngue'mø dī mah̄rá amigo, d̄a 'yenná te conná nguehrá amigo. <sup>14</sup> Nu'ah̄, ya mā amigo'ah̄ ngue'mø guĩ 'yøt'e te dadi 'bɛp'ah̄. <sup>15</sup> Nuyá, ya h̄inga ɛn'ah̄ ngue gyø mɛfithoh̄ ya, porque nu'a r̄a mɛfitho h̄ingui padī te øtrá hmu'a. Nuyá dī mma ngue mā amigo'ah̄, porque ya dá o'ah̄ n'yũ te gãma hȳa xicã mā Papá. <sup>16</sup> H̄ingo gá huanngah̄, nugã go dá huan'nah̄. A nuyá, ngue guĩ ɛc'ɛigah̄, dī nne ngue zant'a guĩ n'yo manhoh̄, n'namh̄ma ngue dī n'na'ah̄'a te gã guĩ 'yãph̄ r̄a Papá. <sup>17</sup> Nuna r̄a hȳa n̄aya, dadi 'bɛp'ah̄ ngue guĩ mmađĩ n'na ngu n'na'ah̄.

*I nnu man'ũ yø ja'i r̄a Jesús co 'nɛ'ũ yø xãdi sambabi.*

<sup>18</sup> Nu'mø ngue nnu man'ũ'ah̄ yø ja'i, ya guĩ pah̄m̄ ngue ya mam'met'o x̄a hnu man'ũguĩ. <sup>19</sup> Nu'mø ngue gadi n'amigoh̄ yø ja'i h̄ingui ɛc'ɛigã, dadi mā'ah̄ yø ja'i 'mø tengutho guĩ mahyø amigo. Pɛ nugã, go dá huan'nah̄ p'ũ 'b̄hyø ja'i ua ja r̄a ximh̄ai. A nuyá, ya h̄in gadi n'amigoh̄ yø ja'i ya. Janangue nnu man'ũ'ah̄. <sup>20</sup> Damĩ b̄enna hȳa ya xtá xi'ah̄ m'met'o. H̄injo'o n'na r̄a mɛfitho d̄a 'yɛn̄a ngue h̄inda thogui tengutho thoh̄rá hmu. Nu'mø ngue b̄i nu man'ũgã yø ja'i, xquet'a guĩ njath̄ p'ũya, d̄a nu man'ũ'ah̄

yø ja'i. Nu'mø ngue hinguí t'εc'εi'a te dí xännbategä, ni xinga gue'ahü da t'εc'εi'ahü 'mø. <sup>21</sup> Nu te gä dí xi'ahü ya, da ja'ahü yø ja'i, porque ngue ma xädi'ahü. Nuna Oja bá penngui, hinguí pahyø ja'i te'o na, janangue di ja'ahü p'ü yø ja'i.

<sup>22</sup> Nu'mø hin xcabá εhε ga nzohyø ja'i, ya hinda jase yø ja'i p'ü da ma ra castigo 'mø. Pe nuyá, di jase p'ü da ma ra castigo ya ngue hinguí εc'εigui.

<sup>23</sup> A nuyá, nu'a ga nnu man'ügä yø ja'i ya, xquet'a 'nε'a ma Papágä nnu man'ü ya. <sup>24</sup> Hin tema castigo di nja 'mø ngue hin tema hmεya xcá øt'ä p'ü ha 'bhyø ja'i. 'Nε nu'a te gä dí øt'e, hinjongui pøni ngue di sä da 'yøt'e. Madague'a bi nu yø ja'i te gä dí øt'e, pe co ngu'a nnu man'ü gyø ja'i, co 'nε'a ma Papá i hnu man'ü ya. <sup>25</sup> Nuyá yø hyä dí mmangä, di nja ya, porque jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ü ja ra Maca Libro ngue ra ley ca yø ja'i, i εna: "Hinguí ja te rángue'a i hnu man'ügui".

<sup>26</sup> Ga xicä ma Papá ngue da penhna Espiritu Santo da mäxahü 'nε di hoc'a ni mmühü. A nu'á, go di ja majuaní te'ogä'a. <sup>27</sup> Xquet'a 'nε'ahü dami jahü majuaní te'ogä, porque dí n'yohü asta guerp'ü bá fährä hyä.

## 16

<sup>1</sup> Dí xi'ahü ya yø hyä ya, n'namhma hinguí nyobεniü. <sup>2</sup> 'Nε da ma nthuqui ni thuhu p'ü ja yø nija yø judío. Da 'yεhrä ora ngue di m'mü i'da da hyo'ahü, da 'yεna ngue ørpa rá 'bεfi Oja. <sup>3</sup> Nguna ra hyä da ja'ahü yø ja'i, porque hijnjam'mø di nne da ba'a ma Papá, ni xinga gueque di pacyø ja'i. <sup>4</sup> Dí xi'ahü na ra hyä na, n'namhma ngue nu'mø bi

zønnā ora dī nja, dā zo nī mmāihū nā rā hyā ya xtā xi'ahū.

*Ja dī nēqui p'ū'a te øtrā Espíritu Santo p'ūya.*

Mām'mēt'o hīnte dí xi'ahū nā rā hyā nā, porque 'daua dí 'būhmū. <sup>5</sup> A nuyá, ya gā mmagā ya, gānī m'mūp'ū bí 'būhma Papá bá pēnngūi. A nu'ahū ya, ya hīnjonda bōnī dā 'yēngūi: “¿Harū gnī ma ya?” <sup>6</sup> Pē nūya ngue dá xi'ahū nā rā hyā nā, bi dū nī mmāihū ya. <sup>7</sup> Pē majuanī te dí xi'ahū, go nī nhohū ngue gā mmagā. Porque nu'mø hīngā mmagā, ¿hague di 'yē'a rā Espíritu Santo dā māxahū 'nē di hoc'a nī mmāihū 'mø? Pē nu'mø gā mmagā, ya gā ma pēnhnā p'ūya. <sup>8</sup> Nu'mø bá ē'a p'ūya, go dā 'yøt'a ngue dā bahyø ja'i 'būcua ja rā xīmhāi ngue ja yø ts'oqui, 'nē dā bādī hanja nā rā 'yū njuantho. 'Nē dā bahyø ja'i ngue dā zønnā pa dā japrā castigo Oja. <sup>9</sup> Dā bādī ngue rā ts'oqui øtyø ja'i hīmbi 'yēc'ēigūi. <sup>10</sup> A nūgā ngue njuantho dá n'yogā, ya gā mmagā p'ū bí 'būhma Papá. 'Nē ya hīnnī mantho guī nnujū ua. Janāngue dā hyaxā njuani yø ja'i p'ūya ndana gue'a rā 'yū njuantho ja ngue dā n'yo. <sup>11</sup> Dā hyaxā njuani yø ja'i p'ūya hanja nā rā hyā xā nzān'Oja. Porque ya dā ts'ännbī ngue dā ma rā castigo nā rā zithū dī manda ua ja rā xīmhāi.

<sup>12</sup> Xāngū mī'da yø hyā jap'ū dí nne gā xi'ahū, pē tobe hīngūi sōnnā ora p'ū dā zā guī tīmhmū te gā mbøn'a te dí xi'ahū ya. <sup>13</sup> Nu'mø bá ēhra Espíritu Santo ya, go di o'ahū n'yū hanja'a te majuanī'a. 'Nē gā majuanī'a te dā xān'nāhū'a, porque hīngrā hyāse dā mā, a nūnā tengūtho rā hyā dā sifi, dā ngu'a dā mā. Dā 'yøt'e ngue guī tīmhmū hanja'a te ja ngue dī nja. <sup>14</sup> Nu'a go dā 'yøt'e ngue dā



hn̄u mansugä'a, porque da ha'a ra hya ga xifi, 'n̄e da 'yøt'e ngue gui pahma hanja ra hya. <sup>15</sup> Nu te gäma hya mmana Papá, gä gue'a ra hya dí mmangä'a. Janangue dí xi'ah̄u ngue ra Espiritu Santo da hanngagui ma hya, 'n̄e di ja'ah̄u ngue gui pahma hanja ra hya.

*Da gohi ngue ra johya'a ra dumm̄i ja yø xädi.*

<sup>16</sup> Ya mi ts'udra ora ngue hin haru gui nnuj̄u ya. M'mefa p'uya, ya hinda ya'atho gui nnuj̄u mah̄on'a, porque ga mmagä mah̄ets'i bí 'b̄ah̄ma Papá.

<sup>17</sup> Nuya 'da yø xädi p'uya, di n'yänni n'na ngu n'na, di n'yemb̄i:

—¿Te ga mb̄on'a xicj̄u na? ngue ɛna ya mi ts'udra ora ya, ya hin haru ga nnuh̄u. Ximmi ts'udra ora ngue ga nnuh̄u mah̄on'a p'uya, ximmi mmamp'uya ngue da ma mah̄ets'i bí 'b̄uhrá Papá. <sup>18</sup> ¿Teni 'be'a ga mb̄on'a mmana? ngue emb̄i ya mi ts'atho. H̄indi pahma tema hya mmana.

<sup>19</sup> Bi bahra Jesús ngue nne da 'yányø xädi na ra hya bi ma, bi 'yemb̄uya:

—Nugä dí xi'ah̄u, ya hinda ya'atho hin haru gui nnuj̄u. M'mefa p'uya, ya hinda ya'atho gui nnuj̄u. ¿Ua guehna ra hya gadi n'yänh̄u naya? <sup>20</sup> Majuaní dí xi'ah̄u ngue gui nzomh̄u 'n̄e da du ni mm̄ih̄u. Nu'mø bi nu'ah̄u yø ja'i 'b̄u'a nximh̄ai p'uya, dadi johya. Pɛ h̄inte ja'a. Nu ni dumm̄ih̄u da gohi ngue ra johya'a. <sup>21</sup> Conque nu'mø ja ngue di m'muhrá bas̄i n'na ra xisu, tu rá mm̄i porque ya bi zonna ora da zä ra n'u. Pɛ nu'mø ya bi m'muhrá bas̄i p'uya, ya h̄inni mantho mb̄en'a ra n'u mi sä. Porque di johya ngue ya bi m'muhrá bas̄i ua ja ra ximh̄ai. <sup>22</sup> Xquet'a gui njath̄u p'uya. Bá ɛp'u

ra ora da du ni mmuihu. Pe nugä ga ma pengui ga nnu'ahu. Gä ra johya di nja ni mmuihu p'uya. Gue'a n'na ra johya hinjonda zä da hyaqui.

<sup>23</sup> Nu'a ra pa'a p'uya, ya himma hyoni te gui 'yänngahu. Nugä majuaní dí xi'ahu, nu'mø gá mat'Ojahú rángue guí εc'εigáhu, dami hya ra ts'edi gui 'yädi te gui nnehu. Ma Papágä p'uya di 'da'i te gui 'yáphu. <sup>24</sup> Asta guehya tobe hinte gui áphu Oja di 'da'ahu rángue guí εc'εigáhu. Dami 'yáhmú n'namhma di n'na'ahu. Janjuaní ngue gä ra johya di nja'ahu p'uya.

*Bì ntate ra Jesucristo ua ja ra ximhäi.*

<sup>25</sup> Nuya yø hya ya xtá xi'ahu, dá honi te nná hyejpabi ra hya dá ma. Pe da 'yēhra ora ngue nuya yø hya dí xi'ahu, ya hinga honi te gda hyejpi. Sinoque ga xi'ahu njuantho ha di njap'u gdi pahmu ra Papá. <sup>26</sup> Nu ra pa ja p'uya, ya da zä gui 'yáphu ra Papá'a te gui nnehu rángue guí εc'εigáhu. Ya himma hyoni ngue 'bet'o ga äpä ra mate ma Papá conná ngue'ahu. <sup>27</sup> Porque di ma'aschu ra Papá. Di ma'ahu, porque gadi macju, 'ne gá 'yεc'εihú ngue dá εcä p'u bí 'bu Oja. <sup>28</sup> Bí nεxcä ma Papá 'mø dambá εcua ja ra ximhäi. A nuyá, ga pøngä ua ja ra ximhäi ya, ga mma mahets'i bí 'buhma Papá.

<sup>29</sup> Mí dahyø xädi p'uya, bi 'yεna:

—A nuyá, njuantho gui xicje ya. Hin tema hya gni hyejpi te gui mmanya. <sup>30</sup> A nuyá, ja dí tingähe p'uya ngue gä gui parpabi yø n'yomfeni yø ja'i. Himma hyoni ngue 'bet'o da t'øt'a'i ra nt'änni. Guehna nná εc'εigähe naya ngue güi 'yεp'u mahets'i bí 'bu Oja.

<sup>31</sup> Ra Jesús bi 'yεna:

—A nuyá, ya guí εc'εih<sub>u</sub> rə hya dí mmangä ya.  
<sup>32</sup> Ya mmε 'bexque'a ya, ya ni ma da zonna ora ga  
 nhyehm<sub>u</sub>, 'da'a n'nani gdí mähä. Ya gui sogasεh<sub>u</sub>  
 p'uya. Pε nugä hindí 'dasεgä, porque dí n'yogä'be  
 ma Papá. <sup>33</sup> Nu'mø ngue gui unni mmuih<sub>u</sub> ya  
 yø hya dí xi'ah<sub>u</sub> ya, guehya yø hya da hyut'a ni  
 mmuih<sub>u</sub> ya. Nuua ja rə ximhäi guí sah<sub>u</sub> rə n'ua.  
 Pε dami hyah<sub>u</sub> rə ts'edi, ya xtá tapä'a sεcua ja rə  
 ximhäi.

## 17

### *Bì marpabi Oja yø xädi rə Jesús.*

<sup>1</sup> Mì juadi bì manya yø hya ya p'uya, bi hyanma  
 hεts'i rə Jesús, bi 'yεna:

—Ma Papá'i, ya bi zonna ora ya. Da bahyø ja'i  
 ya ngue magues'e'a ni Ts'unt'u, n'namhma ngue  
 xquet'a 'nεhni Ts'unt'u da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i  
 ngue mague'asε'i. <sup>2</sup> Nu'i gá unna ts'edi ni Ts'unt'u  
 ngue nu'u to gä gá däpi, di unna 'da'yo te para  
 zantho. 'Nε gá unna nt'edi ngue nu'a te da zänni  
 gue'a di nja'a. <sup>3</sup> Nu'a rə 'da'yo te para zantho, gue'a  
 di dinna ja'i da ba'i'a, 'nε da baqui. 'Nε høn'atho'i  
 ngue majuanì grá Oja. A nugä p'uya, guecä drá  
 Jesucristo guá pεnhua.

<sup>4</sup> Nugä dá øt'e ngue bi bahyø ja'i ua ja rə ximhäi  
 ngue mague'asε'i. Dá juacä rə 'bεfi gá 'beipi ga  
 øt'e. <sup>5</sup> A nuya ma Papá'i, dami 'daqui ngue nup'u  
 ja ni hmi ni dä, maguecsεgaui tengutho nmi jai  
 m'mεt'o hante di nhohra ximhäi.

<sup>6</sup> Nuya yø ja'i gá huanhua ja rə ximhäi ngue gá  
 däqui, dá japi bi badì te'o'i. Mì o ni 'ye yø ja'i, pε  
 go gá däqui, 'nε bi 'yεc'εi na ni hya guá pεnnbi. <sup>7</sup> A

nuyá, ya pahyø ja'i ya ngue go guí xiqui te gäma hya dí mmangä. <sup>8</sup> Dá unnä na ni hya gá xiqui ga xifi. Yø ja'i p'uya, bi 'yεc'ei. 'Nε haxa njuani yø ja'i ya ngue majuaní dá εcä p'ε güí 'bui, 'nε εc'ei ngue go guá penngagui ua.

<sup>9</sup> Dí ä'i ra mate ya ngue gui fähyø ja'i. Nuna ra mate dí ä'i, hin dadi terpä p'ε gätho yø ja'i 'bua nximhäi. Nu'ε yø ja'i gá däqui, gue'ε dí xi'i guí fä'ε, porque o ni 'yε. <sup>10</sup> Nu'ε to gä o ma 'yεgä, gä o ni 'yε'ε. Nu'ε to o ni 'yε p'uya, o ma 'yεgä'ε. 'Nε da hnu mansugä conná ngue'ε.

<sup>11</sup> Nugä ya hinní mantho ga m'muc'ei ua ja ra ximhäi. Nugä ga mmagä p'ε guí 'bui, ja ga m'mucä p'ε. Pe nuya da gocua ja ra ximhäi, guehya dí xi'i gui fähya. Ma Papá'i, xanduxqui'i. Conní ts'edi damí fädi te'o gá däqui, n'namhma ngue xøgue n'na hyatho da gohi, tenguthogüi, n'na hyatho dí jaii.

<sup>12</sup> Mente ra pa 'daua dá m'mhme ua ja ra ximhäi ya gá däqui, conní ts'edi nmará fädi. Hinjombi m'medi, hinda honda n'na nc'ei, nuna ya bá nt'ot'i ngue di m'medi, para ngue di nja na ra hya nt'ot'i p'ε ja ra Maça Libro.

<sup>13</sup> A nuyá, ga mmagä p'ε guí 'buhya. Pe mente tobe dí 'butä ua ja ra ximhäi, dí mmangä ya yø hya ya, n'namhma ngue nuya ma ja'ui, gä ra johya di nja, tengutho nná johyagä. <sup>14</sup> Nuna ra hya guá pennba yø ja'i ngue ga xänbi, bi nu manho ra hya. Pe nuya yø ja'i himbi nu manho ni hya p'uya, bi nu man'ε ya yø ja'i bi nu manho ni hya. Porque ya hinní mantho øtra nts'o ga 'yo yø ja'i, tenguthogä ngue hinda øt'ä ra nts'o ga 'yo yø ja'i.

<sup>15</sup> Hinnä ä'i ra mate ngue guí jεcua ja ra ximhäi

ya yø ja'i dí xi'i. Sinoque dí ä'i ra mate ngue gui fädi ngue ra zithu hĩndi ts'onnbä yø nt'ɛc'ɛi. <sup>16</sup> Tengutho gä hĩndä øt'ä ra nts'o øtyø ja'i, da guehya ma ja'iu, xquet'a hĩngui øtra nts'o gä 'yo yø ja'i ya. <sup>17</sup> Damĩ 'yøt'e ngue da hyo yø mmui connä ngue'e, da hyonna nho da n'yo connä guehni hya. Porque nuna ni hya, guehna majuanĩ na. <sup>18</sup> Tengutho güi pɛnngagui ua ja ra ximhäi, xquet'a di njadä p'uya, dá ɛt'ä ya ma ja'iuĩ ngue da ma da manna hya p'u ha 'bähyø ja'i. <sup>19</sup> Dí engä ma te connä guehma ja'iu, n'namhma ngue xquet'a 'nɛ'u da hyo yø mmui ngue xtä nho te da n'yo connä guehna ra hya majuanĩ.

<sup>20</sup> Pɛ hĩnga hønt'u dí ä'i ra mate guĩ fä'u, sinoque 'nɛ'u yø ja'i da 'yɛc'ɛigä m'mɛfa connä guehra hya da manya ma ja'iu, xquet'a dí xi'i ngue gui fädi. <sup>21</sup> Gätho ya dí xi'i ya, dí ä'i ngue xøgue n'na hyatho da gohi tenguthogui, ngue n'na hyatho di jauĩ. Gä njathu p'uya, n'na hyatho ga cohmu ya ma ja'iu, ma Papá'i, gue'a di badi gätho yø ja'i'a ngue guä pɛnngagui ua ja ra ximhäi. <sup>22</sup> Nugä dá japä ya ma ja'iuĩ tengutho guĩ jajpagui m'mɛt'o, n'namhma ngue gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jahu'a p'uya, tengutho'i co 'nɛcä n'na hyatho di jauĩ. <sup>23</sup> Nugä dí n'yogä'be ya ma ja'iu. Nu'i p'uya dí n'youi. Gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jahu'a. 'Nɛ gue'a di ba hmi'da yø ja'i'a ngue nu'i go guä pɛnngagui ua, 'nɛ gadi ma'u ma ja'iu, tenguthogä, gadi maqui.

<sup>24</sup> Ma Papá'i, nuya ma ja'iuĩ gä däqui, dí nnegä ngue 'nɛhya di m'mup'u ha ga m'mucä ya, n'namhma ngue da nu te guĩ ørcagui, ngue

gui øt'e ngue 'nɛcä dí tategä hapu guí 'bui. Porque nu'i gadi maqui hante di nhohra ximhai. <sup>25</sup> Ma Papá'i, gä rä nho guí øt'e. Nuya yø ja'i 'bucua ja rä ximhai, hingui pa'i ya. Pɛ nugä dí pa'i. A nuya ma ja'iu p'uya, ya padi ngue go guá penngagui ua. <sup>26</sup> 'Nɛ dá xifi hanja rä hya ngue te'o'i. 'Nɛ tobe ni mantho dí xifi te'o'i ya, n'namhma ngue tengui ngue gadi maqui, da ngu'a da 'yøt'e. A nugä p'uya, di n'yogä'be ya yø ja'i ya.

## 18

### *Bi ts'ixra Jesús ngue da jot'i.*

<sup>1</sup> Mi juadi bi manya yø hya ya, bi ma rä Jesús, bi me yø xädi, bi ma man'na nguadi rä 'yuthe Cedrón. Nup'u ja n'na rä nuaza p'uya, ja bi yarbu rä Jesús conyø xädi. <sup>2</sup> Xquet'a 'nɛhna rä Judas bi dä rä Jesús, ya mi pa'a rä xequi'a, porque xangu yø nnidi ja madi perpu yø xädi rä Jesús. <sup>3</sup> Nuna rä Judas bi zomp'u 'buhra Jesús. Ni n'youi n'na 'bui yø soldado co 'nɛhyø policia yø m'menhni yø mmäcja conyø fariseo. Ni gu yø juai, 'nɛ ha yø lámpara gui nyot'i. Mi'da yø ja'i, ni gu yø za tøhra sibi yø nya ngue gui nyot'i. <sup>4</sup> Pɛ rä Jesús ya gä padi te ja ngue da thogui. Bi ma di c'at'ui ngue bi 'yänni, bi 'yɛmbi:

—¿Te'o guí homhma?

<sup>5</sup> Nu'u yø ja'i p'uya, bi 'yɛmbi:

—Dí hongähe rä Jesús nuna rä mmɛngu Nazaret.

Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Go guecä masque guí honju.

Ni n'youi yø ja'i na rä Judas bi dä rä Jesús.

<sup>6</sup> Nu'mø mi 'yɛmbyø ja'i rä Jesús: “Go guecä”, i

gohyø x̄t̄ha yø ja'ì, bi t'unga häi. <sup>7</sup> Nuna ra Jesús mahømbi 'yännbaya, bi 'yɛmbi:

—¿Te'o guí homhm̄?

Nu'ɛ yø nzite p'uya, bi 'yɛmbi:

—Dí hongähe ra Jesús nuna ra mmɛngu Nazaret.

<sup>8</sup> Mi dahra Jesús, mahømbi 'yɛmbi:

—Ya dí xi'ah̄ɛ ngue go guecä. Nu'mø go guí honj̄ɛ, pɛ dam̄i thøhm̄ɛ ya 'bɛcua, da ma.

<sup>9</sup> Nguna bi mā, para ngue di nja'a te ra hya xi manna Jesús ngue xi 'yɛna: “Mā Papá'i, nu'ɛ gá däqui, hinjombi m'medi”, xi 'yɛna. <sup>10</sup> Ra Bedu p'uya bi ḡxrá juai mi ha, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yei'a n'na nc'ei ni hu ngue ra Malco, nuna rá 'yɛɛ ra 'bet'o mmäcja. <sup>11</sup> Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague Bedu, dam̄i fos'ni juai. ¿Ua guí ɛna ngue ya hindi nja'a te ra n'ɛ xpá nzänma Papá ga thogui?

*Ya 'bɛp'ɛ 'bɛhrá hmu yø mmäcja ra Jesús.*

<sup>12</sup> Ni n'youi n'na rá hmu ya yø soldado conyø policia yø m'menhni yø hmu yø judío, bi bentra Jesús, bi dut'i. <sup>13</sup> Bi zixp̄ɛ ja rá ngu ra Anás. Nuna ra Anás mará ndøhya ra Caifás nuna mađi manda yø mmäcja'a ra jeya'a. <sup>14</sup> Nuna ra Caifás xi 'yɛmbyø hmu yø judío ngue man'na xanho ngue n'na nc'ei tho da tho connangue gätho yø ja'ì.

*Bi manna Bedu ngue hingui pađi te'o ra Jesús.*

<sup>15</sup> Nup'ɛ ja rá ngu na rá hmu yø mmäcja, nu'a ra dathi ja mbo, ja i ts'ixp̄ɛ ra Jesús. Nuna ra Bedu co 'nɛhna man'na nc'ei rá xädi, bi denna Jesús. Nuna n'na nc'ei rá xädi na, mađi mpahmi ra mmäcja. Janangue bi tho'ambo 'mø mi yat'ambo ra Jesús. <sup>16</sup> Pɛ nuna ra Bedu bi gohmaxøts'e ra goxthi na. Janangue bá pøn'a ra xädi mará mpadiui ra

mmäcja ngue bi nyau na ra xisu fährä goxthi ngue da tho'ambo ra Bēdu. <sup>17</sup> Nu'a ra xisu fährä goxthi p'uya, bi 'yänna Bēdu, bi 'yēmbi:

—¿Ua hinga 'nē'i rá xädi'i na ra n'yohu na?

Mi dahra Bēdu, bi 'yēna:

—Hin'na, hinga 'nēcä.

<sup>18</sup> Nu'a ra ora'a mi se, janangue nu'u yø hmiqūi 'bap'u, conyø policia, xi 'yuhra sibi p'u 'bäi ngue di nhat'i. Rā Bēdu p'uya xquet'a 'nē'a 'dap'u 'bähmu'a ngue di nhat'i.

*Nuna rá hmu yø mmäcja bi 'yörpa ra nt'änni ra Jesús.*

<sup>19</sup> Nuna rá hmu yø mmäcja bi du'mi bi 'yänna Jesús ndana gue'a yø xädi, änni te 'be'a ma hya xänbī. <sup>20</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna ra hya ya xtá mangä, yø hmi yø dä yø ja'i xtá mangä na ra hya na. Xtá nxänbategä p'u ja yø t'änija, da guerp'u ja ra danija di mpeti gätho yø judío. Hin tema hya xtá mangä ngue da nt'aguitho.

<sup>21</sup> ¿Hanja ngue ja guí ännui tema hya xtá mangä ya? Dami 'yänhnu yø ja'i ya, go da xi'ahu hanja ra hya xtá mangä'u. Nu'u go pa'u tema hya xtá mangä.

<sup>22</sup> Hontho bi manna nguna ra Jesús, mi 'bäp'u n'na ra policia di mpep'u ja ra danija, bi mēmba rá hmi, bi 'yēmbi:

—¿Ua ya ngu'a gdi tha'mø guí yaui rá hmu yø mmäcja ya?

<sup>23</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ja ma n'u te dá mangä, dami ma te gui sä man'u 'mø. Pē nu'mø ngue njuantho dí yagä, ¿hanja ngue guí pēgbagui ma hmi?



24 Rā Anás bi dutra Jesús, bi mennbabi na ra Caifás rá hmu yø mmäcja.

*Mahømbi gønna Bēdu ra Jesús.*

25 Mente di sigue 'bär'ʉ ja ra sibi ra Bēdu ngue di nhat'i, bi t'ēmbaya:

—¿Ua hinga 'nē'i rá xädi'i na ra n'yohʉ na?  
—t'ēmbi.

Mi dahra Bēdu p'ʉya, hømbi ncøni, bi 'yēna:

—Hin'na, hinga 'nēcä.

26 Mi 'bär'ʉ n'na rá hmiqʉi na rá hmu yø mmäcja. Nuna ra hmiqʉi p'ʉya, di mmēniui na ra n'yohʉ xi zenna Bēdu xi hyejpa ra gu ngue rá n'yēi. Bi 'yännbaya, bi 'yēmbi:

—Pε, uangui gue'e xtá nu'i p'ʉ ja ra nuaza ngue guí n'youi ra Jesús —bi 'yēmbi.

27 Rā Bēdu p'ʉya mahømbi ncøni. Nu'a ra ora'a p'ʉya, bi mmahra øni.

*Ya 'bär'ʉ 'bähra Pilato ra Jesús.*

28 Nu'p'ʉ ja rá ngu ra Caifás, bá njæcra Jesús ngue i map'ʉ ja ra palacio 'bähra gobernador. Pε ya 'yo haxpʉya. Nu'ʉ yø judío p'ʉya, hĩmbi yarbʉ ja ra palacio'ʉ. I ja yø costumbre, i ēna ngue nu'mø ja ngue di nsännigo, hĩngui sä di ntøt'ui yø ja'i hĩngyø judío. Nu'mø xtā nyət'i, ēna ngue ya hĩnda zä di nsihmε p'ʉ ja ra ngo ngue ra pascua. 29 Janangue bá pønna Pilato ngue bi nyaui yø judío. Bi 'yēmbi:

—¿Te 'bε'a mā hyā gni yaphʉ na ra n'yohʉ 'bæcua?

30 Bi 'yēnyø hmu yø judío p'ʉya:

—Nu'mø ngue hĩndra ts'oc'ēi nʉ, hĩxcä dägähe ua 'mø.

31 Bi 'yēnna Pilato p'ʉya:

—Uangui guí cah<sub>u</sub> ra ley p'uya, da zä gui sixh<sub>u</sub> gui 'yøseh<sub>u</sub> ra ts'at'abi.

Yø judío p'uya bi 'yεna:

—Pε nugähe ngue yø judío, hin'yugähe ra nt'edi ngue sä ga hogähe n'na ra ja'i. Nu'i go nnethe gui sänni te di nja.

<sup>32</sup> Ja bi bomp'u'a te xi man'a m'met'o ra Jesús, ngue ya xi ma ngue da thop'u ja ra pont'i. <sup>33</sup> Nu'mø mi yut'ambo ra palacio ra Pilato, bi manda bá ts'ohra Jesús ngue da 'yøpra ra nt'änni. Bi 'yεmbi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío? —bi 'yεmbi.

<sup>34</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'a ra hya guí mmanya, go guí änsε, ¿ua gue 'b<sub>u</sub>i to xa xi'i ngue guecä?

<sup>35</sup> Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Ua go ma mmijudío<sub>u</sub> p'uya? Nu'u ni mmijudío<sub>u</sub> 'nε'u yø hmu yø mmäcja go xa dä'i ua dí 'b<sub>u</sub>cä'u. ¿Teni 'bε'a gá 'yøt'e?

<sup>36</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nup'u dadi mandagä, hinga guecua ja ra ximhäi jaua p'u. Nu'mø ngue ja gadi mandagä ua, gdi sigä to da 'yøtra sui 'mø, ngue hinxta mma madägä p'u 'bahyø judío. Pε nup'u dadi mandagä, hinga guecua p'u.

<sup>37</sup> Ra Pilato bi 'yεmbi:

—¿Janangue gue'e grá dast'abi 'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya guí mma. Gue'a dá εcä ua ja ra ximhäi'a, ngue ga m'mei para ngue ga mmangä na ra hya majuanj. Nu to gätho nne da badi hanja na ra hya majuanj, da 'yøde te di mmangä ya.

38 Rā Pilato p'uya bi 'yɛmbi:

—¿To go da bōni ngue da badi hanja'a ra hya majuanj p'uya?

*Ya nts'änni ngue da tho ra Jesús.*

Mi juadi bi 'yōrpa ra nt'änni p'uya, bi bōn'athi ra Pilato ngue bi nyai yō judío. Bi 'yɛmbi:

—Hin tema ts'oqui dí tinnbā nā ra n'yohu 'bucua.

39 Pɛ ja'ahu ra costumbre ngue pa mathøgue n'na ra ofadi 'mø ja ra ngo ngue ra pascua. ¿Ua guí nnehu ngue ga thōcā nā rá dast'abi yō judío?

40 Bi mührā hmafi gätho yō ja'i p'uya, bi 'yɛnā:

—Nu'a, hin'na'a. Go damj thøhra Barrabás.

Pɛ nuna ra Barrabás, guehna n'na ra bɛ nā.

## 19

1 Nuna ra Pilato, bi manda ngue bi ma m'mei ra Jesús. 2 Nu'u yō soldado, ya xi me n'na ra corona ngue yō 'uini, bi gāspa rá ya ra Jesús. 'Nɛ bi heta n'na ra he ngue ra 'bojpoi. 3 Bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guí tate ague rá dast'abi'i yō judío —bi 'yɛmbi.

Mɛnte pɛmbā rá hmi p'uya. 4 Rā Pilato p'uya, mahømbi bōn'athi, bi 'yɛmbyø judío:

—Para ngue guí umhmu ra güenda ngue hin tema ts'oqui dí tinnbā nā ra n'yohu nā, guí nnuhu ngue ga ma jɛcā ua ya —bi 'yɛmbi.

5 Mambá pōnna Jesús, bá oxrá ya n'na ra corona ngue yō 'uini. 'Nɛ he ra 'bojpoi xi ma mahete. Rā Pilato p'uya, bi 'yɛmbyø ja'i:

—'Bucua nā ra n'yohu ya.

6 Nu'u yō hmu yō mmäcja 'mø mi nu p'uya, co 'nɛ'u yō policía, bi mührā hmafi, bi 'yɛnā:

—Da guatra pont'i. Da guatra pont'i.

Bi 'yenna Pilato p'uya:

—Pe dami siseh'u mø, bí cuathu ra pont'i, porque nugä ya hin tema ts'oqui dí tinnbi.

<sup>7</sup> Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yembi:

—Nugähe dí cahe n'na ra ley. Conforme ra ley dí cagähe, jatho ngue da tho, porque mma ngue rá Ts'unt'u Oja.

<sup>8</sup> Nuna ra Pilato 'mø mi 'yøhna ra hya na p'uya, man'natho bi nsu. <sup>9</sup> Hømbi yut'ambo ra palacio p'uya, bi 'yanna Jesús, bi 'yembi:

—¿Haru grá mmengu n'yø?

Pe ra Jesús hñte ga ndatho. <sup>10</sup> Ra Pilato p'uya, bi 'yembi:

—Hinguí nne gui tha 'mø di nzo'i 'mø. ¿Ua hinguí pađi ngue jagä ra ts'edi ga cuat'a'i ra pont'i? 'Nε xquet'a jagä ra ts'edi ngue ga thøc'a'i.

<sup>11</sup> Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Hin tema ts'at'abi da zä gui 'yøt'e, ngue'mø hin nängue Oja xtí 'da'i ni cargo. Janangué nu'a bi dägä ua gui 'bui, ma datho ja rá ts'oqui'a.

<sup>12</sup> Nu'a ra ora'a p'uya, bi hyonna forma ra Pilato ngue xtí thøhra Jesús. Pe janjuani ue yø judío ngue bi 'yembi:

—Nu'mø ngue gui thøhna ra n'yohu na, ya hinní amigo ra dast'abi Roma 'mø. Nu to bi zä da 'yena ngue ra dast'abi ya, ya rá nsaiui ra dast'abi Roma.

<sup>13</sup> Nu'mø mi 'yøhra Pilato na ra hya na p'uya, bi ma daní mmip'u ja rá nhudi nhøt'a hya 'mø bi nya. Bi manda p'u hudi ngue bá ts'innbabi ra Jesús. Guehna ra xequi ni hu conna hya ebreo, “Gabata”. I nne da ma ngue “Mats'uxti xanho p'u bi t'udo”.

14 Tobe jadyø ngo ngue ra pascua'a ra ora'a, ya mme 'dato xudi. Gue'a ra pa di nsä yø ja'i hante ra pa ngue ra ts'äya. Nuna ra Pilato, bi 'yembyø judío:

—'Bucua ni dast'abih<sub>u</sub> ya —bi 'yembi.

15 Bi mührä hmafi yø judío p'uya, bi 'yena:

—Da tho naya, da tho naya. Da guaträ pont'i.

Ra Pilato p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—¿Ga cuatä ra pont'i ni dast'abih<sub>u</sub> 'mø?

Bi 'yēn'u yø hmu yø mmäcja p'uya:

—Nu'a mä dast'abih<sub>u</sub>, gue'a ra dast'abi Roma'a, 'nē hñjom man'na.

16 Mi manyø ja'i na ra hya na p'uya, ra Pilato bi däpyø ja'i ra Jesús ngue da ma di cuaträ pont'i. Bi zixyø judío na ra Jesús.

### *Bi ma maçuati ra pont'i ra Jesús.*

17 Bi ma ra Jesús ni hya rá pont'i. I map'u ja ra xequi ni hu ngue ra Njuyaxhmu. Nuna ra hya ngue ra ebreo, ni hu ngue ra Gólgota. 18 Ja bi ma maçuati p'u ja ra pont'i ra Jesús. 'Da i ma maçuatiui ra pont'i mi yonc'ei. 'Da'a n'na nguadi rá hyo i gohi n'na ngu n'na. Nuna ra Jesús, bi gohmade na. 19 Bi manda ra Pilato ngue bi ma maçuati p'u ja rá ya ra pont'i n'na ra letrero, i ena: “Guehna ra Jesús, ra mmengu Nazaret ngue rá dast'abi yø judío naya”. 20 Xangu yø judío bi nu na ra letrero, porque nup'u bi ma maçuati ra pont'i ra Jesús, guerp'utho ra danhni. Nuna ra letrero, nt'ot'i connä hya ngue ra ebreo, connä hya ngue ra griego, 'nē nt'ot'i connä hya ngue ra latín. 21 Janangue bi 'yembra Pilato'u yø hmu yø mmäcja:

—'Yo guí ot'i ngue da 'yɛna: “Rá dast'abi yø judío”. Sinoque dami 'yot'i ngue da 'yɛna: “Nu'a t'ɛmbi rá dast'abi yø judío”.

<sup>22</sup> Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yɛna:

—Ya di nja p'ua te nt'ot'i ya —bi 'yɛna.

<sup>23</sup> Mi juadi bi cuatra pont'i ra Jesús, nuya goho yø soldado bi gajpa rá he ra Jesús ngue di ndarpi n'na ngu n'na. Bi gajpa rá pahni p'uya. Nuna ra pahni hinha nt'eti, n'na thoguitho bi me rá 'be gá rá do'yo ra pahni. <sup>24</sup> Di n'yɛmbyø soldado p'uya:

—Hinga xɛmhma naya. Man'na xanho ga mmähä ra taha. Nu'a da daha, gue'a da ganna pahni'a.

Ya bi nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Bi ndarpabi n'na ngu n'na'ua ma he. Bi ma ra taha ngue to da gani”. Nguna ra hya bi 'yøtyø soldado.

<sup>25</sup> Nup'ua bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, ja 'bärp'utho rá mamá co 'nɛ'a rá juhue'a rá mamá, conna Maya rá xisu ra Cleofas, co 'nɛhra Maya Magdalena 'bäp'ua. <sup>26</sup> Nuna ra Jesús mi hyétrá mamá ngue 'bäp'ua, 'dap'ua 'bähmi n'na rá xädi ɛmmɛi di mahra Jesús. Bi 'yɛmbrá mamá p'uya:

—Ague mamá, gui 'yøt'e ngue ni basi na ma xädigä ya.

<sup>27</sup> Mahømbi 'yɛmbrá xädi p'uya:

—Gui 'yøt'e ngue ni mamá na ma mamágä ya —bi 'yɛmbi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, nu'a rá xädi ra Jesús bi zixra Maya p'ua ja rá ngu ngue di jammansu.

*Ya bi du ra Jesús.*

<sup>28</sup> Mi thohna ra hya na p'uya, ya pahra Jesús ngue ya bi nja gätho'a te ja ngue di nja. Para ngue

dí nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, bi 'yenna Jesús:

—Dí tuthegä ya.

<sup>29</sup> Mí jap'ua n'na ra xano yuhra vino xan'ixi. Bi ma mapobo p'ua ja ra vino n'na ra esponja xanthuti. Bi nōta n'na ra 'yēt'o ngue ra isopo. Bi cuarpa rá ne ngue da zats'i. <sup>30</sup> Nunā ra Jesús mijuadi bi zi ra vino xan'ixi, bi 'yemp'uya:

—Ya gä bī nja'a te ja ngue dī nja ya.

Mī man'a p'uya, bī mēngrá ya ngue bi dū.

*Nū'a n'na ra soldado bi hyēspa rá hyo ra Jesús connā lansa.*

<sup>31</sup> Mī hyats'i, ya ra pa ngue ra ts'äya. Nū'ua yø judío, hinguī nnepe ngue di cuatho p'ua ja ra pont'i yø ánima 'mø ra pa ngue ra ts'äya, porque gue'a ra pa ngue ra ngaxango ngue ra pascua'a. Janangue nū'ua yø hmu yø judío bi xihra Pilato ngue dī manda da ma nthēmhmī yø gua'ua mī cuarta pont'i, n'namhma ngue da dū nts'edi. Janangue da thacyø ánima p'ua ja ra pont'i 'mø bi dū. <sup>32</sup> Bī ma yø soldado p'uya ngue bá tēnnbabi yø gua'a n'na nc'ei. Ja bī map'ua man'na nī guatrá hyo ra Jesús. <sup>33</sup> Mī map'ua cuarta Jesús, bī nū p'uya ngue ya xi dū. Janangue ya hīmbi dēnnbā yø gua na p'uya.

<sup>34</sup> Pē nū'a n'na ra soldado siempre bi hyēspi connā lansa rá hyo ra Jesús. Nup'ua bi thēxpuya, bi bōnna ji 'nēhra dehe. <sup>35</sup> Nūgä go dá ot'ä ra sūcua ja ua, dá cuati te dá nū. Majuanī te dī mma. Dí padī ngue majuanī te dī mma n'namhma ngue xquet'a gui 'yēc'ēihū. <sup>36</sup> Porque nūya yø hya ya, bī nja para ngue dī nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue i εna: “Hīnda thēnnbabi yø do'yo”, i εna. <sup>37</sup> Man'na

parte nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro, i ena: “Da hnu ngue da thespa rá do'yo”.

*Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.*

<sup>38</sup> M'mefa p'uya, nuna n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, bi ma bá äpra nt'edi ra Pilato ngue da hyajpa ja ra pont'i ra Jesús ngue da 'yägui. Xquet'a 'nehna ra José mi tenna hya mi mmana Jesús. Pe hingu nnepe da ba'ua yø mmijudíoui, porque su. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi. Bi ma ra José ngue bá hajpa ja ra pont'i ra Jesús. <sup>39</sup> Xquet'a bi zomp'ua na ra Nicodemo nuna bi ma n'na xui bá nyaui ra Jesús. Ni hya 'däte ma'det'a kilo yø 'yethi mauants'i, i n'youi'a ni hu ngue ra mirra, 'ne'a ra 'yethi ni hu ngue ra áloes. <sup>40</sup> Nuna ra José conna Nicodemo bi hyajpa rá do'yo ra Jesús. Bi 'ue conna ulu ma njots'i ra 'yethi mauants'i. Gue'a yø costumbre yø judío ør'mø ähra ánima'a. <sup>41</sup> Nup'ua bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerpua mi ja n'na zant'i yø za, ja jarbu n'na ra 'bido ngue hinjom mi o, ya xi ma mahoqui ngue to da 'yop'ua. <sup>42</sup> Nuna ra 'bido na, ja bi jãrbu ra Jesús, porque ja mi jarbutho, 'ne ya bi zonna ora da yutra pa säya yø judío.

## 20

*Ya bi bennate ra Jesús.*

<sup>1</sup> Mi hyaxa ra pa ndomingo p'uya, zixuditho bi ma ra Maya Magdalena p'ua mambi o ra Jesús. Tobe 'bøndra 'bexui. Bi nu p'uya ngue ya hinte juaxpa ra do mi cotra 'bido. <sup>2</sup> Bi gu ra 'dihí p'uya, bi map'ua bí 'bãhra Bëdu co 'ne'a man'na ra xädi emmei madi mahra Jesús. Bi 'yembuya:



—Ya xa thaxp<sub>u</sub> ha m<sub>i</sub> o ra Hmu 'na, pε hind<sub>i</sub> pahme har<sub>u</sub> xa jätya.

<sup>3</sup> Ra Bedu p'uya, co 'nε'a man'na ra xädi, bi map'u mamb<sub>i</sub> o ra Jesús. <sup>4</sup> Dap'u bi nεts'i gä yoho ngue ni tih<sub>i</sub>. Pε nu'a man'na nε'ei, man'na bi nti'a ngue ra Bedu. Rá mudi bi zomp'u m<sub>i</sub> o ra Jesús. <sup>5</sup> Bi ndojp<sub>u</sub>ya ngue c'at'ambo. Bi nu ngue 'bomp'u yø ulu bi 'bännbabi ra Jesús. Pε himbi yut'ambo. <sup>6</sup> Bexque'a mmarbutho ra Bedu p'uya, go bi yut'ambo ra 'bido na. Xquet'a bi nu ngue 'bønnbutho yø ulu mam'mant'i. <sup>7</sup> Da gue'a ra ulu bi jomba rá ya ra Jesús bi nu ngue 'bomp'u, pε hinga 'dap'u 'bomhm<sub>u</sub>'u yø ulu mam'mänhni ra Jesús. Ma nunni'u 'bøn'a n'nan<sub>i</sub>. <sup>8</sup> Xquet'a bi yut'ambo na ra xädi m'met'o bi zomp'u ja ra 'bido p'uya. Bi nu te jar'u m<sub>i</sub> o ra Jesús. Bi 'yεc'ei p'uya ngue ya 'bui mahøn'a. <sup>9</sup> Ja bi dimp'u'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro p'uya, ngue ra Jesús m<sub>i</sub> jatho ngue di bennate p'u da nt'ägui. <sup>10</sup> Bá penc'u yø xädi p'uya, bí'yεp'u ja ra ngu.

### *Bi nthēui ra Maya Magdalena ra Jesús.*

<sup>11</sup> Pε nuna ra Maya, 'bärma xøts'e ra 'bido ngue zoni. Mente zomp'uya, bi ndoqui ngue hεt'ambo ra 'bido. <sup>12</sup> Bi nu ngue 'bup'u yoho yø anxε p'uya, he yø t'axcahe, ngue hup'u m<sub>i</sub> o ra Jesús. Nuna n'na ra anxε hup'u man<sub>i</sub> go rá ya. Man'na p'uya, hup'u man<sub>i</sub> go yø gua. <sup>13</sup> Nuya yø anxε p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ¿hanja ngue guí zoni?

M<sub>i</sub> dahra xisu p'uya, bi 'yεna:

—Dí zoni tha, porque xa thascagui ma Hmu. A nuyá, hind<sub>i</sub> pad<sub>i</sub> har<sub>u</sub> xa jätya.

14 M̄i m̄anna r̄a h̄ya n̄a p'̄uya, bi 'bät'i, bi n̄u p'̄uya  
ngue 'bäp'̄u r̄a Jesús, p̄e h̄ingūi p̄adī ngue gue'a r̄a  
Jesús. 15 A n̄una r̄a Jesús bi 'yännb̄aya, bi 'ȳemb̄i:

—Ague gr̄á x̄isu, ¿han̄ja ngue guí zoni? ¿Te'o guí  
honi?

N̄una r̄a x̄isu p'̄uya, ẽmb̄i ngue gue'a r̄a m̄adi  
p'̄u'a 'bäp'̄u, bi 'ȳemb̄aya:

—Ague gr̄á ja'̄i, n̄u'm̄ø ngue go xcá hyats'̄i, dam̄i  
x̄iqui har̄u x̄cuá p̄egui, n'namh̄ma ngue ga ma  
hats'̄i.

16 M̄i dah̄ra r̄a Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—Ague M̄aya —bi 'ȳemb̄i.

R̄a M̄aya p'̄uya, bi 'bät'i, bi zofu con̄na h̄ya ngue  
r̄a ebreo p'̄uya, bi 'ȳemb̄i:

—Raboni.

N̄una r̄a Raboni, i nne d̄a m̄a “Ague gr̄á  
xännbate”. 17 M̄i nȳa r̄a Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—O ḡadi bennguī, porque ja ngue ḡa mmaḡa p'̄u  
bí 'b̄h̄ma Papá. A n̄uyá, n̄i ma ya, bá xi'̄u m̄a  
cuḡa ngue ya ḡa mmaḡa p'̄u bí 'b̄h̄ma Papá, n̄u'a  
n̄i Papáhu. Ḡa mmaḡa p'̄u bí 'b̄h̄ma Oja, n̄u'a n̄i  
Ojah̄u.

18 A n̄una r̄a M̄aya Magdalena p'̄uya, bi ma bá  
x̄ipyø x̄adi r̄a Jesús. Bá x̄ifi ngue ya x̄i n̄u'a r̄a H̄mu,  
'n̄ẽ bá x̄ifi te ḡama h̄ya xi x̄ifi.

*Ya bi n̄nuh̄u yø x̄adi r̄a Jesús.*

19 M̄i d̄ah̄ra nde'a ndomingo r̄a m̄adi r̄a pa ngue  
r̄a semana p'̄uya, bi mp̄eti yø x̄adi r̄a Jesús. P̄e  
n'n̄øt'e x̄anho yø gox̄thi p'̄u ha 'b̄ui ngue s̄u yø judío.  
M̄i h̄nu p'̄uya, ya 'bäp'̄u r̄a Jesús, bi m'mäp'̄u m̄ade  
ha 'b̄hyø x̄adi. Bi zengua p'̄uya, bi 'ȳemb̄i:

—A n̄uyá, d̄a hyu n̄i mm̄ih̄u ya —bi 'ȳemb̄i.

20 M̄i juadi bi xihnā rā hyā nā p'uya, bi 'yutyø 'ye hā bi mfoxyø clavo 'mø̄ m̄i 'dø̄ mi, 'nε̄ bi 'yutr̄ā hyō bī mε̄ rā lansa. Janjuanī rā ndijohya'uā yø̄ xädi 'mø̄ m̄i nū yø̄ Hmū. 21 Nunā̄ rā Jesús̄ māhømbī 'yε̄mbi:

—Dā hyū nī mm̄aih̄ā ya. Nugǟ, tenguthō bī mε̄ngǟ uā mā Papá, gūi njath̄ā p'uya, xquet'ā dí̄ pε̄n'nāh̄ā nguē guá̄ mam̄hm̄ā rā hyā.

22 Bī japrá̄ hyanē p'uā 'b'uā yø̄ xädi p'uya, bi 'yε̄mbi:

—Ā nuyá, gūi n'yoh̄ā rā Espíritū Santō ya.

23 Nu'uā yø̄ ja'í̄ gūi punnbāh̄ā yø̄ ts'oqui, gue'uā yā bī punnbābī Oja'uā. Ā nu'uā h̄ingūi punnbāh̄ā yø̄ ts'oqui, gue'uā yø̄ ja'í̄ h̄imbī punnbābī Oja'uā.

*Bī nū rā Tomā nguē ya 'b'hrá̄ Hmū.*

24 Nunā̄ rā Toma, guehnā n'nā nc'ei'uā yø̄ xädi t'ε̄mbī nguē rā cuate. H̄injo'ō p'uā 'mø̄ m̄i zø'ā m'met'ō rā Jesús. 25 Nu'uā m̄i'dā yø̄ xädi p'uya, bi 'yε̄mbi:

—Yā xtá̄ nugǟhē rā Hmū.

M̄ī dahrā Tomā p'uya, bi 'yε̄na:

—Mε̄ntē h̄indí̄ nnusē, 'nε̄ gā nnurpā yø̄ 'yē hā bī mfoxyø̄ clavo, h̄indí̄ ε̄c'eī nguē 'b'ui. Nu'mø̄ nguē gā thädī conmā sahā p'uā hā bī yuhyō clavo, 'nε̄ gā thännbā rá̄ hyō bī mε̄ rā lansa, yā gā ε̄c'eī.

26 M̄ī dātrā hyatō mā̄ pā p'uya, māhømbī mpetī p'uā jā n'nā rā ngu'uā yø̄ xädi. M̄ī 'b'ur'uā rā Toma'ā rā ora'ā p'uya. Mā̄ nnøt'ē xanhō yø̄ goxthi, pε̄ jā m̄ī hnū yā 'bāp'uā rā Jesús. Bī zε̄nguā p'uya, bi 'yε̄mbi:

—Ā nuyá, dā hyū nī mm̄aih̄ā ya —bi 'yε̄mbi.

27 Bi 'yε̄mbrā̄ Tomā p'uya:

—Dām̄ī thānī connī sahā ya, dām̄ī nū yø̄ medī n'youī mā̄ 'ye. 'Nε̄ dām̄ī cū'nī 'yē nguē guī thānguā jā

mā hyo bī mε rā lansa. 'Yodi yobεni nī mm̄ai, damī 'yεc'εigui —bi 'yεmbi.

<sup>28</sup> Bi 'yεnna Toma p'uya:

—Ague grá Hmu, mā Oja'i.

<sup>29</sup> Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Ague Toma, nūya guí εc'εigui ya ngue gá nūε hanja. Pε rā mm̄enhi dī nthεui te'o hīmbi nūgui, 'nε bi 'yεc'εigui.

*Bī man̄a Xuua hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.*

<sup>30</sup> Nūna rā Jesús, yø hmī yø dā yø xādi p'ua bi 'yøt'e xangu yø milagro. Pε hīngā gā nt'ot'i ua ja rā libro ja ua'ua yø milagro bi 'yøt'e. <sup>31</sup> Pε nūya yø hya ja ua, bī ma nt'ot'i para ngue guí 'yεc'εih̄a ngue nūna rā Jesús, guehna rā Cristo bá εx Oja ngue dī ndast'abi na, 'nε guehna rá Ts'ant'ua Oja na. Nū'mø ngue gá 'yεc'εih̄a na p'uya, ya dī nja'ah̄a rā 'da'yo te.

## 21

*Ya bī nyauī yoto nja'i yø xādi rā Jesús.*

<sup>1</sup> Man'na rā pa p'uya, nup'ua ja rā nenzabi Tiberias, ja mah̄ombi nyauī p'ua yø xādi rā Jesús.

<sup>2</sup> Ja ua yø thūhū ya 'dap'ua mī 'yo: Rā Bēdu, rā Toma nūna t'εmbi rā cuate, rā Natanael nūna rā mm̄engu Caná ngue Galilea, 'nε'ua yø ts'ant'ua rā Zebedeo, 'nε mamī yoho yø xādi rā Jesús. <sup>3</sup> Nūna rā Bēdu bi 'yεmbyø amigo:

—Nūgā gā mma rā 'bahua —bi 'yεmbi.

Nū'ua nzo p'uya, bi 'yεna:

—'Nεcāhe gā mm̄ähä 'mø.

Bi yut'a n'na rā barco p'uya, bī ma. Pε nū'a rā xui'a p'uya, hīn teni hua bi dīni. <sup>4</sup> Mī nεcahäi p'uya,

bi hñu rā Jesús ngue 'bäp'ʰ ja rā nenthe. Pɛ h̄ingui pa'ʰ yø xädi ngue gue'a. <sup>5</sup> Bi 'yɛnna Jesús:

—Ague n'yø'ahʰ, ɿua h̄in teni hua guí theui ya?

Nu'ʰ yø mahua p'ʰya bi 'yɛmbi:

—H̄ingui ts'ʰ cuø.

<sup>6</sup> M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dam̄i 'yɛntra xit'a p'ʰ ja rá hyo rā barco ngue n'yei ya'mø, guí theui yø hua p'ʰya.

Bi 'yɛntra xit'a p'ʰya. M'mɛfa, asta h̄ingui hāt'i da juxra xit'a p'ʰ ja rā dehe, ngue xangu yø hua bá cʰp'ʰ. <sup>7</sup> Nu'a rā xädi ɛmmɛi di mahra Jesús bi 'yɛmbra Bɛdu'a p'ʰya:

—Guehna mā Hm̄uʰ na n'yø.

Høntho bi 'yøhra Bɛdu ngue t'ɛmbi gue'a rā Hm̄u'a 'bäp'ʰ, bi hye rá pahni p'ʰya, porque xi mmøgue. M̄i hye p'ʰya, bi nhyorbʰ ja rā dehe ngue bi zøn'a nts'ɛdi p'ʰ bi 'bäi. <sup>8</sup> Man'na ciento metro mađi 'bɛdi ngue da zøn'a nenthe rā barco. Nu'ʰ mi'da yø xädi p'ʰya, bi 'yonna barco bi zøn'a nnengui, ní gatra xit'a cʰ yø hua. <sup>9</sup> M̄i zøn'a nenthe p'ʰya, ya mi zø rā sibi, oxpʰ 'da yø hua ngue nthaxi. Jap'ʰ rā thuhmɛ. <sup>10</sup> Nuna rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Bá cʰui ua yø hua ja gui theui ya.

<sup>11</sup> Bi nexpʰ ja rā barco rā Bɛdu p'ʰya, ngue bá janna xit'a, bi zøp'ʰ h̄ingui hɛ rā dehe. Pɛ bá yuhyø ndøhua rā xit'a, n'na ciento 'nɛ yote ma'de'ma hyu yø hua bá cʰp'ʰ. Xandøngu, pɛ h̄imb̄i xetra xit'a.

<sup>12</sup> Bi 'yɛmbyø xädi rā Jesús:

—'Dɛ gui nzimxud̄iui ya.

Nu'ʰ yø xädi p'ʰya, h̄injomb̄i 'yänni te'o na rā Jesús, porque ya pađi te'o. <sup>13</sup> 'Bexpi guatra Jesús,

m̄i hyacra thuhmε, bi unni da zi. Bi hyacra hua p'aya, bi unni da za.

14 Ya rá hyu ndi na ra ora na, ngue mahombi nyaui yø xädi 'mø mi bennate ra Jesús.

*Inzohra Bedu ra Jesús.*

15 M̄i juadi bi nsihmε p'aya, nuna ra Jesús bi 'yänna Bedu, bi 'yεmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'ü'i ra Jonás. ¿Ua man'na gadi maqui ngue tengu gui macä ya mi'da?

M̄i dahra Bedu p'aya, bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu. Nu'i gui padi ngue dadi ma'i.

M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbaya:

—Dam̄i fähyø ja'i nu'ü εc'εigä ya'mø.

16 Rá yondi p'aya, mahombi 'yεmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'ü'i ra Jonás. ¿Ua gadi maqui?

M̄i dahra Bedu p'aya, bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu. Guí padi ngue dadi ma'i.

M̄i nya ra Jesús, bi 'yεmbaya:

—Dam̄i fähyø ja'i nu'ü εc'εigä ya'mø.

17 Rá hyu ndi p'aya, mahombi 'yεmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'ü'i ra Jonás. ¿Ua gadi maqui?

Nuna ra Bedu p'aya, bi du rá mmüi porque ya rá hyu ndi bi 'yänni ngue'mø di madi. Bi 'yänna Bedu p'aya:

—Ague grá Hmu, nu'i gätho guí padi. 'Nε guí padi ngue dadi ma'i.

M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbaya:

—Nu'mø ngue gadi maqui, dam̄i fähyø ja'i nu'ü εc'εigä ya'mø. 18 Majuan̄i dí xi'i ngue nu'mø mará ngüε'i, bi zä gá datni ngat'i, gui pa hapu guí nne gui

mma. Pɛ da zɔnna pa ngue gui ndac'ɛi, gui majni 'yɛ p'uya ngue n'nan'yo ra ja'i di dat'a'i, nu p'u haru hingu'i nne gui mma, ja di zixa'i p'u.

<sup>19</sup> Nguna ra hya bi manna Jesus, di opan'yu ra Bedu te ra forma ja ngue di tho, gue'a di 'yɛspabi Oja'a di du. M'mɛfa p'uya bi 'yɛmbi:

—Ogui hɛgagui —bi 'yɛmbi.

*Bi 'yanna Bedu teni 'bɛ'a da tho'a man'na ra xadi.*

<sup>20</sup> Bi nyɛhra Bedu p'uya, bi nu ngue mmar'u'a man'na ra xadi ɛmmei di mahra Jesus. Guehna ra xadi bi 'yɔrpa ra nt'anni'a ra ora 'dap'u mi sihmɛui yɔ xadi ra Jesus. Bi 'yɛmbi: “Ague grá Hmu, ɛte'o'a ja ngue di dá'i?” bi 'yɛmbi. <sup>21</sup> Mi nu ra Bedu na p'uya, bi 'yanna Jesus, bi 'yɛmbi:

—Xina 'bucua, ɛte 'bɛ'a da tho na?

<sup>22</sup> Mi dahra Jesus, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø ga nnegä ngue di m'mucua nu asta gue'mø dá pengui, ya di njatho. Xi'i, ɛte go di mporta'i? Nu'i 'yo gui hɛgagui.

<sup>23</sup> Ya bi n'yo ra hya p'u ha 'bu hmi'da yɔ 'yɛc'ɛi p'uya, ngue t'ɛmbi ya hinda du na ra xadi na. Pɛ nuna ra Jesus hingue masque bi ma ngue hinda du. Sinoque bi 'yɛna: “Nu'mø ngue ga nnegä di m'mucua nu asta gue'mø dá pengui, xi'i, ɛte go di mporta'i?” bi 'yɛna.

<sup>24</sup> Nuna ra xadi naya, guehna ra xadi di ja majuan'i na ra hya naya, 'nɛ bi 'yot'ua ja ra sacua na ra hya mma. Pɛ dí pahmu ngue majuan'i te mma.

<sup>25</sup> Xangu te ga bi 'yɔtra Jesus. Pɛ nu'mø ngue xta mma nt'ot'i ua ja ra sacua n'na ngu n'na'u yɔ hya

ya, rá nze<sub>ε</sub>gui h̄inxti 'yεngua ja ra x̄imhäi yø libro  
xta mma nt'ot'i 'mø. Da ngut'atho.



**Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i**  
**New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi,**  
**Tenango)**

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

**Copyright Information**

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Otomi, Tenango

**© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files  
dated 29 Jan 2022  
dd38228d-a3b1-5d0f-91ce-4040e165ce0f